

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KENTSEL SİT ALANLARINDA MEKANSAL AİDİYET
VE KATILIM İLİŞKİSİ: BEYOĞLU SENİN PROJESİ
ÖRNEĞİ**

Feriha ERDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Şehir Bölge Planlama Anabilim Dalı
Kentsel Koruma ve Planlama Programı

Danışman

Doç. Dr. Berna DİKÇINAR SEL

Aralık, 2024

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KENTSEL SİT ALANLARINDA MEKANSAL AİDİYET VE
KATILIM İLİŞKİSİ: BEYOĞLU SENİN PROJESİ ÖRNEĞİ**

Feriha ERDOĞAN tarafından hazırlanan tez çalışması 02.12.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Bölge Planlama Anabilim Dalı, Kentsel Koruma ve Planlama Programı **YÜKSEK LİSANS** olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Berna DİKÇINAR SEL
Yıldız Teknik Üniversitesi
Danışman

Jüri Üyeleri

Doç.Dr. Berna DİKÇINAR SEL, Danışman
Yıldız Teknik Üniversitesi

Dr.Öğr.Üye. Ayfer YAZGAN, Üye
Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Dilek ERBEY, Üye
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Danışmanım Doç. Dr. Berna DİKÇİNAR SEL sorumluluğunda tarafımca hazırlanan “Kentsel Sit Alanlarında Mekânsal Aidiyet ve Katılım İlişkisi: Beyoğlu Senin Projesi Örneği” başlıklı çalışmada veri toplama ve veri kullanımında gerekli yasal izinleri aldığımı, diğer kaynaklardan aldığım bilgileri ana metin ve referanslarda eksiksiz gösterdiğimi, araştırma verilerine ve sonuçlarına ilişkin çarpıtma ve/veya sahtecilik yapmadığımı, çalışmam süresince bilimsel araştırma ve etik ilkelerine uygun davrandığımı beyan ederim. Beyanımın aksinin ispatı halinde her türlü yasal sonucu kabul ederim.

Feriha ERDOĞAN

İmza

Dayım Kayahan Kaya'ya...

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam boyunca bilgi ve deneyimleri ile bana rehberlik ederek araştırmalarımın ilerlememi sağlayan değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Berna Dikçınar Sel'e, tez jürimde yer alan ve çalışmama yaptıkları katkı ve önerilerden dolayı Dr. Öğr. Üye. Ayfer Yazgan'a ve Doç. Dr. Yaşar Dilek Erbey'e çok teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimimiz sırasında beraber yürüdüğümüz, aldığımız projelerde disiplinler arası çalışmayı birlikte deneyimlediğimiz, tez sürecimde manevi desteklerini her an hissettiren sevgili yol arkadaşlarım Arkeolog Burcu Yaslan ve Plancı Merve Çelik'e sonsuz teşekkür ederim.

Yüksek lisans dönemim boyunca bana her zaman destek veren, bir patrondan çok bir öğretmen olan, hakkını ödeyemeyeceğim rahmetli Yüksek Mimar Adnan Kazmaoğlu'na ve deneyimlerini benimle paylaşmaktan hiç yorulmayan, desteğini her zaman hissettiren benim için bir mentor olan çok değerli Yüksek Mimar Onur Dayıoğlu'na çok teşekkür ederim. Tez yazma sürecimde her daim yanımda olduklarını hissettiğim Adnan Kazmaoğlu Mimarlık Araştırma Merkezi'nde beraber çalıştığım çalışma arkadaşlarıma da teşekkürlerimi sunarım.

Bütün stresli anlarımda bana güç veren, hayatımın her anında yanımda olan, desteğini bir dakika bile benden esirgemeyen, arkadaşım, kardeşim ve ortağım Mimar Selin Aydın'a sonsuz teşekkür ederim.

Kendimi bildim bileli her kararında arkamda olduklarını hissettiren, maddi manevi tüm konularda bana desteklerini esirgemeyen, bütün başarılarımın ana mimarları canım annem Aylin Erdoğan, canım babam Halit Erdoğan ve tez sürecime çok yakından şahit olan çok sevgili canım kardeşim Burçe Erdoğan'a çok teşekkür ederim. Üstümde herkesten fazla emeği olan, beni büyüten ve yetiştiren, bugün olduğum kişi olmamdaki en büyük etken kıymetlim, canım ananem Sülünay Kaya'ya sonsuz teşekkür ederlerimi ve minnetlerimi sunarım. Bu süreçte bana destek olan tüm aile üyelerime ve arkadaşlarıma da çok teşekkür ederim.

Feriha ERDOĞAN

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iv
KISALTMA LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	viii
TABLO LİSTESİ	ix
HARİTA LİSTESİ	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xiii
1 GİRİŞ	1
1.1 Literatür Özeti	1
1.2 Tezin Amacı	6
1.3 Hipotez ve Temel Araştırma Sorusu	8
2 MEKÂNSAL AİDİYET VE KENTSEL SİT ALANLARI İLİŞKİSİ	9
2.1 Mekânsal Aidiyet ve Bileşenleri	10
2.1.1 Yere Bağlılık	12
2.1.2 Yerin Kimliği	14
2.1.3 Yerin Ruhu	15
2.1.4 Değerlendirme	16
2.2 Mekânsal Aidiyetin Geliştirilmesi: Katılımcı Karar	16
2.2.1 Katılım, Katılımcı Karar ve Katılımcı Karar Süreçleri	17
2.2.2 Kent Planlamasında Katılımcı Karar	21
2.3 Korunması Gereken Kentsel Sit Alanları ve Mekânsal Aidiyet	24
2.4 Değerlendirme	26
3 KENTSEL SİT ALANLARINDA KATILIMCI YAKLAŞIMLAR-UYGULAMA ÖRNEKLERİ	29
3.1 Almeria'nın Çok Kültürlü Bütünleştirici Anlatısı için Toplum Uyanışı (Community Awakening for Multicultural Integrative Narrative for Almeria = CAMINA)	29
3.2 Uluslararası Konferanslar Sırasında Topluluk Oluşturma Yoluyla Uygulamalı Araştırma; Dünya Mirasında "İyi Uygulamalar" a İlişkin Uluslararası Konferans Örneği; Minorka, İspanya	34
3.3 Değerlendirme	38

4 KENTSEL SİT ALANINDA KATILIMCI SÜREÇLER: “BEYOĞLU SENİN PROJESİ” ÖRNEĞİ	40
4.1 Beyoğlu Tarihsel Gelişim Süreci	41
4.2 Beyoğlu Sosyo-Ekonomik ve Fiziksel Yapı Analizleri	50
4.3 Beyoğlu Mekânsal Strateji Planı-Beyoğlu Senin Projesi.....	60
4.4 Beyoğlu Senin Projesi’nin Katılım ve Aidiyet Etkisinin Analizi	63
4.5 Alan Çalışması Bulguları	67
4.6 Genel Değerlendirme	77
5 SONUÇ	83
KAYNAKÇA	87
A EKLER	92
TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR	94

KISALTMA LİSTESİ

CAMINA Almeria'nın Çok Kültürlü Bütünleştirici Anlatısı için Toplum Uyanışı
(Community Awakening for Multicultural Integrative Narrative for Almeria)

İBB İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İPA İstanbul Planlama Ajansı

STK Sivil Toplum Kuruluşu

ICOMOS Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (International Council on
Monuments and Sites)

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1	Mekânsal aidiyeti oluşturan etmenler (Doroud, Fossey ve Fortune, 2018; Hidalgo ve Hernández, 2001; Lewicka, 2008; Stedman, 2003b).	11
Şekil 2.2	Arnstein'in katılım basamağı (Arnstein,2019).....	19
Şekil 2.3	Tekeli'nin planlama sürecinde beş farklı katılım düzeyi (Tekeli, 1991)	20
Şekil 3.1	CAMINA projesi kültürel düğüm noktaları (Toscano, 2022a)	30
Şekil 3.2	CAMINA projesinde sivil küratörlerle yapılan toplantılar (Toscano, 2023)	31
Şekil 3.3	Sosyal laboratuvar buluşmaları (Toscano, 2023).....	32
Şekil 3.4	CAMINA projesi kapsamında oluşturulan dairesel rota (Toscano, 2022a)	33
Şekil 3.5	Minorka konferansları sırasında yapılan etkinlikler (Castillo-Mena ve Almansa-Sánchez, 2021)	36
Şekil 3.6	Minorka konferansları sırasında yapılan toplantılar (Castillo-Mena ve Almansa-Sánchez, 2021)	37
Şekil 4.1	1950'li yıllarda Tarlabası (Mekanların Mübadelesi Dün Bugün Sergisi, 1956)	45
Şekil 4.2	1980'li yıllarda Tarlabası Bulvarı yapım çalışmaları (IFEA Fotoğraf Arşivi, 1988)	48

TABLO LİSTESİ

Tablo 4.1 Kullanıcılara sorulan soru grupları	65
Tablo 4.2 Kullanıcılara sorulan sorulardan çıkarımlar	65
Tablo 4.3 Plancı ekibe sorulan soru grupları	66
Tablo 4.4 Plancı ekibe sorulan sorulardan çıkarımlar.....	66
Tablo 4.5 Uygulanan katılım yöntemleri matrisi	68
Tablo 4.5 Uygulanan katılım yöntemleri matrisi (devamı).....	69
Tablo 4.5 Uygulanan katılım yöntemleri matrisi (devamı).....	70

HARİTA LİSTESİ

Harita 4.1 Jacques-Nicolas Bellin tarafından çizilen 1764 tarihli İstanbul gravürü üzerinde Beyoğlu bölgesinin alt bölgelerinin gösterimi (Bellin, 1764)	42
Harita 4.2 1455 sayımına göre Galata'da oturanların etnik dağılımı (Kuban, 1996)	43
Harita 4.3 Beyoğlu kentsel sit alanı mevcut durum analizleri yetki durumu (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü, y.y.-a)	49
Harita 4.4 Beyoğlu kentsel sit alanı sınırları içinde bulunan mahalleler (Beyoğlu Belediyesi, y.y.)	51
Harita 4.5 Beyoğlu kentsel sit alanı sınırları içinde bulunan mahallelerin etnik ve sosyo-ekonomik özelliklerini gösteren haritalar (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü, y.y.-a)	53
Harita 4.6 Beyoğlu kentsel sit alanı sınırları içinde bulunan mahallelerin etnik ve sosyo-ekonomik özelliklerini gösteren haritaların birleştirilmesi.....	54
Harita 4.7 Beyoğlu kentsel sit alanı sınırları içinde bulunan mahallelerin etnik ve sosyo-ekonomik özelliklerini gösteren haritaların birleştirilmesi.....	55
Harita 4.8 Beyoğlu kentsel sit alanı ana akslar ve işaret öğeleri	56
Harita 4.9 Beyoğlu kentsel sit alanı ulaşım araçları noktaları.....	57
Harita 4.10 Beyoğlu kentsel sit alanı ana akslar, işaret öğeleri ve ulaşım noktalarının karşılaştırılması.....	58
Harita 4.11 Beyoğlu kentsel sit alanı bölgeleme çalışması	59
Harita 4.12 Beyoğlu kentsel sit alanı bölgeler, işaret öğeleri ve ulaşım araçları noktalarının karşılaştırılması	60
Harita 4.13 Beyoğlu kentsel sit alanı içerisinde yapılan bölgeleme çalışmasında Beyoğlu Senin projesinde kullanılan katılım yöntemlerinin gösterilmesi	63
Harita 4.14 Beyoğlu kentsel sit alanı alt bölgelerinde uygulanan katılım etkinliklerinin Arnstein'ın katılım basamağında gösterilmesi.....	81

Kentsel Sit Alanlarında Mekânsal Aidiyet ve Katılım İlişkisi: Beyoğlu Senin Projesi Örneği

Feriha ERDOĞAN

Şehir Bölge Planlama Anabilim Dalı

Kentsel Koruma ve Planlama Programı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Berna DİKÇINAR SEL

Tarihi kent merkezleri değişen yaşam koşulları ve hızlı nüfus değişimleri sebebiyle çok çeşitli kullanıcılara ev sahipliği yapmaktadır. Bu çevrelerde yaşayan kullanıcılar, tarihi kent merkezlerinde kültürel zenginlik ve çeşitlilik yaratırken aynı zamanda planlama ve koruma çalışmaları açısından karmaşık zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Bu çeşitliliğin ışığında, tüm bileşenler arasında mekânsal aidiyet duygusunu beslemek, tarihi kent merkezlerinin sürdürülebilir şekilde korunmasını desteklemektedir.

Tarihi kent merkezlerinde sürdürülebilir koruma ile mekânsal aidiyet arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamak ve geliştirmek için çeşitli yöntem ve araçlar kullanılmaktadır. Kullanıcıların koruma süreçlerine aktif katılımının sağlanması bu çalışmaların kalıcı başarısı için kritik bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu aktif katılımın sağlanabilmesi için de mekânsal aidiyetin kurulması ve güçlendirilmesi temel hedef haline gelmektedir. Mekânsal aidiyetin kurulması için, farklı kültürel ve sosyal grupların süreçlere katılımını teşvik etmek ve onları karar alma süreçlerine dahil etmek gerekmektedir. Bu, tarihi kent merkezlerinin geçmişin

mirasını koruyan ve gelecek nesillere aktaran canlı, dinamik alanlar olarak gelişmeye devam etmesini sağlayacaktır.

Bu çalışma, mekânsal aidiyetin, tarihi kent merkezlerinin korunmasına yönelik planlama süreçlerindeki rolünü incelemek amacıyla yürütülmüştür. Örnek alan olarak, geçmişten günümüze çok katmanlı sosyal yapısı ve kültürel çeşitliliği ile dikkat çeken Beyoğlu Kentsel Sit Alanı seçilmiştir. Araştırma kapsamında, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin Beyoğlu Senin Projesi'ne odaklanılmıştır. Proje, Beyoğlu Mekânsal Strateji Planı'nın katılım aşamasını yürütmek üzere tasarlanmış ve farklı sosyal grupların sürece dâhil edilmesini hedeflemiştir. Bu bağlamda, proje kapsamında kullanılan yöntemlerin etkileri, katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmeler aracılığıyla analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mekânsal aidiyet, katılım, kentsel koruma, kültürel miras, katılımcı planlama

The Relationship Between Spatial Belonging and Participation in Urban Protected Areas: The Example of Beyoğlu Senin Project

Feriha ERDOĞAN

Department of Urban Planning

Master of Science

Supervisor: Assoc.Prof. Dr. Berna DİKÇINAR SEL

Historic city centers, shaped by changing living conditions and rapid population shifts, host a diverse range of users. While these users contribute to the cultural richness and diversity of historic urban centers, they also pose complex challenges in terms of planning and conservation efforts. In light of this diversity, fostering a sense of spatial belonging among all stakeholders supports the sustainable preservation of historic city centers.

Various methods and tools are employed to understand and strengthen the complex relationship between sustainable conservation and spatial belonging in historic city centers. Ensuring the active participation of users in conservation processes emerges as a critical factor for the lasting success of these efforts. To achieve such active participation, establishing and reinforcing spatial belonging becomes a fundamental objective. Encouraging the involvement of diverse cultural and social groups in decision-making processes is essential to foster spatial belonging. This, in turn, ensures that historic city centers evolve as vibrant and dynamic spaces that preserve the legacy of the past and transmit it to future generations.

This study examines the role of spatial belonging in the planning processes aimed at conserving historic city centers. As a case study, the Beyoğlu Urban Conservation Area was selected due to its historically rich, multilayered social structure and cultural diversity. The research focuses on the Beyoğlu Senin (Beyoğlu is Yours) project, carried out by the Istanbul Metropolitan Municipality. The project was designed to implement the participatory phase of the Beyoğlu Spatial Strategy Plan, targeting the involvement of various social groups in the process. Within this framework, the impacts of the methods used in the project were analyzed through in-depth interviews with participants.

Keywords: Spatial belonging, participation, urban conservation, cultural heritage, participatory planning

1.1 Literatür Özeti

Bu tez kapsamında literatür taramasında öncelikle katılımcı planlama, kentsel koruma ve mekânsal aidiyet kavramları odağında araştırmalar yapılmıştır. Mekânsal aidiyet ve bu aidiyeti etkileyen unsurlar araştırılırken yere bağlılık, yerin kimliği ve yerin ruhu kavramları irdelenmiştir. Rollero ve De Piccoli (Rollero ve De Piccoli, 2010), yapmış oldukları “Yer Bağlılığı, Kimliklendirme ve Çevre Algısı: Ampirik Bir Çalışma” çalışmalarında kullanıcıların yere bağlılığını etkileyen faktörleri incelemiş ve sosyal çevrenin ve mekânda geçirilen sürenin mekânsal aidiyet üzerinde etkili olduğu sonucunu bulmuşlardır. Lewicka’nın (Lewicka, 2008), yapmış olduğu “Yer Bağlılığı, Yer Kimliği ve Yer Hafızası: Unutulmuş Şehir Geçmişini Yeniden Canlandırmak” çalışmasında Lviv ve Wrocław gibi ikiz şehirlerdeki yer bağlılığı, yer kimliği ve yer hafızasının dinamiklerini inceleyerek, İkinci Dünya Savaşı sonrası etnik önyargıların ve kolektif hafızanın nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma, yerlerin tarihi ve kültürel kimlikleri ile bireylerin duygusal bağları arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Aylin Şentürk’ün (Şentürk, 2018), “Aidiyet, Kent kimliği ve Kentsel Koruma Etkileşimi Bağlamında Kullanıcı Sürekliliğinin İrdelenmesi: Kadıköy Moda Örneği” başlıklı doktora tezinde ise kentsel koruma sürecinde kullanıcıların mekânlarıyla kurduğu bağın, aidiyet ve kent kimliği ile nasıl etkileşimde bulunduğunu incelemektedir. Stedman’ın (Stedman, 2003a) (Stedman, 2003b), yapmış olduğu “Yer Duygusu ve Orman Bilimleri: Nicel Araştırma Programına Doğru” ve “Gerçekten Sadece Bir Sosyal Yapı mı?: Fiziksel Çevrenin Yer Duygusuna Katkısı” çalışmalarında fiziksel çevrenin mekânsal aidiyete olan etkisi araştırılmış ve kullanıcıların yaşadıkları çevrenin fiziksel durumunun yere bağlılığı etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Jorgensen ve Stedman’ın (Jorgensen ve Stedman, 2001), yapmış oldukları “Yer Duygusu Bir Tutum Olarak: Göl Kenarı Sahiplerinin Mülklerine Yönelik Tutumları” çalışmalarında ise göl kenarı mülk sahiplerinin, sahip oldukları mülklere karşı geliştirdikleri yer duygusunu ve bu

duygunun tutumlarını nasıl şekillendirdiği incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda yer duygusunun yalnızca sosyal bir yapı olmadığını, aynı zamanda bireylerin fiziksel çevreleriyle olan ilişkilerini de yansıttığını bulmuşlardır. Göl kenarı sahiplerinin, mülklerine karşı sahip oldukları tutumlar sayesinde çevreleriyle daha derin bir bağ kurmakta ve bu durum, çevresel koruma çabalarına yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu kaynaklar kullanıcıların yaşadıkları mekâna karşı geliştirdikleri aidiyetin fizik çevre ve sosyal çevre olarak gruplandırıldığını ortaya koyan ve kullanıcıların aidiyetini etkileyen etkenleri araştıran çalışmalardır.

Fried'in (Fried, 2000), yapmış olduğu "Mekanların Süreklilikleri ve Süreksizlikleri" çalışması, yere bağlılık kavramının derinlemesine irdelenmesi için önemli bir kaynak sunmaktadır. Bu çalışmada mekânların hem fiziksel hem de sosyal boyutları açısından sürekliliği ve süreksizliği anlamaya yönelik çeşitli örnekler ve teorik çerçeveler önerilmektedir. Mekânların insan deneyimleri üzerindeki önemini vurgulayan Fried, mekânla kurulan ilişkilerin bireylerin kimlikleri, aidiyet duyguları ve sosyal etkileşimleri üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Brown ve arkadaşlarının (Brown, Perkins ve Brown, 2003), yapmış olduğu "Canlandırılan Bir Mahallede Yere Bağlılık: Bireysel ve Blok Düzeylerinde Analiz" çalışmalarında bir mahallede bireylerin mekânla kurdukları bağları incelemişler ve bireylerin yer duygusunun yalnızca kişisel deneyimlerle değil, aynı zamanda sosyal bağlar ve topluluk dinamikleri ile şekillendiği sonucuna ulaşmışlardır. Hashemnezhad ve arkadaşlarının (Hashemnezhad, Heidari ve Hoseini, 2013), yapmış oldukları "Yer Duygusu ve Yere Bağlılığı" çalışmalarında yer duygusu ve yere bağlılık kavramlarını inceleyerek, bu iki kavram arasındaki ilişkiyi ve sosyal, kültürel bağlamdaki önemini ortaya koymaktadır. Araştırma, bireylerin mekânlarla kurdukları duygusal bağları ve bu bağların toplumsal etkileşimlerle nasıl şekillendiğini anlamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır. Bu kaynaklar kullanıcıların yere bağlılığını hangi faktörlerin etkilediğinin araştırıldığı ve yere bağlılığı arttıran etkenlerle kullanıcılar arasındaki ilişkilerin incelendiği kaynaklar olarak öne çıkmaktadır.

Hidalgo ve Hernandez'in (Hidalgo ve Hernández, 2001), yapmış oldukları "Yere Bağlılık: Kavramsal ve Ampirik Sorular" başlıklı makalesinde yere bağlılığın tanımı, bileşenleri ve bireyler arasındaki etkilerini anlamak için teorik bir çerçeve sunmaktadır. Meltem Uçar ve Mert Nezih Rifaioğlu'nun (Uçar ve Rifaioğlu, 2011),

yapmış oldukları “Yerel Kimliğin Mekânsal Temsili ve Québec Kentinde Korunması” çalışmada, yerel kimliğin nasıl oluştuğunu, mekânsal temsillerinin nasıl yapıldığını ve bu kimliğin korunmasına yönelik stratejileri incelemektedir.

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) (ICOMOS, 2008) tarafından yayınlanan “Québec Bildirgesi: Yer Duygusunun Korunmasına Dair” bildirisinde yerin ruhunun, bir mekânın tarihsel, kültürel ve sosyal bağlamları ile şekillendiği vurgulanmakta ve bu ruhun korunmasının, toplulukların kimlikleri ve kültürel mirasları için kritik olduğu ifade edilmektedir. Mert Nezih Rifaioğlu ve Neriman Şahin Güçhan’ın (Rifaioğlu ve Şahin Güçhan, 2013), yapmış oldukları “Mülkiyet Hakları: Yer Ruhunu Tanımlamada ve Korumada Bir Kaynak Olarak” çalışmasında mülkiyet haklarının yer ruhunun tanımlanması ve korunmasındaki rolünü incelemektedir. Mülkiyet haklarının yerel kimlik ve kültürel miras üzerindeki etkilerini araştırarak, bu hakların korunmasının yer ruhunu nasıl destekleyebileceği ortaya koyulmaktadır.

Haddad’ın (Haddad, 2010) yapmış olduğu “Christian Norberg-Schulz’un Mimarideki Fenomenolojik Projesi” çalışmasında Norberg-Schulz’un "Genius Loci" (Yer Ruhuna) kavramını ele alarak, mimarlıkta fenomenolojik yaklaşımını incelemektedir.

Kent planlamalarında katılımcı karar bölümünde ICOMOS (ICOMOS, 1964, 1975, 1994, 2011) ve Birleşmiş Milletler ‘in (Birleşmiş Milletler, 2017) yayınladığı çeşitli çalışmalar, bildiriler ve tüzükler incelenmiştir. Venedik Tüzüğü (ICOMOS, 1964) ve Washington Tüzüğü (ICOMOS, 1987) korumanın yalnızca fiziksel korumadan ibaret olmadığını anlatan, korumanın sosyal boyutunun önemine dikkat çeken ve koruma süreçlerinde yerel toplulukların ve paydaşların aktif katılımı teşvik eden belgeler olarak dikkat çekmektedir. Nara Özgünlük Belgesi (ICOMOS, 1994), , yerel toplulukların katılımını ve kültürel mirasın yönetiminde bütüncül bir yaklaşımı teşvik ederek, mirasın korunmasında yerel bilgi ve deneyimlerin dikkate alınmasını önermektedir. Valetta İlkeleri (ICOMOS, 2011), kültürel mirasın korunması konusunda bütüncül yaklaşımı ve katılımcı süreçleri öneren bir rehber belge niteliğindedir. Yeni Kentsel Gündem Habitat-3 (Birleşmiş Milletler, 2017), “Sürdürülebilir Kentsel Gelişim için Konut ve Sürdürülebilir Şehirler” temasıyla gerçekleşen Üçüncü Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Gelişim Konferansı’nın sonuç belgesidir. Bu belge, sürdürülebilir kentsel gelişim için dünya

genelindeki eylem planlarını ve stratejileri içermektedir. Yeni Kentsel Gündem, ülkelerin, şehirlerin ve toplulukların sürdürülebilir gelişim hedeflerine ulaşmalarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Kentsel gelişim süreçlerinin kapsayıcı olması, dezavantajlı grupların ve toplulukların ihtiyaçlarının gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bayley ve French'in(Bayley ve French, 2007), yapmış oldukları “Toplumsal Kararlarda Paydaş Katılımı için Katılımcı Bir Sürecin Tasarımı” çalışması toplumsal karar alma süreçlerinde paydaş katılımını artırmak amacıyla katılımcı bir süreç tasarımı önerisi sunmakta ve katılımcı süreçlerin nasıl yapılandırılabilirliği ve bu süreçlerin etkinliğini artırmak için neler yapılması gerektiği konularına değinmektedir.

Sanoff'un(Sanoff, 2011), yapmış olduğu “Katılımcı Tasarımın Farklı Bakış Açıları” çalışması katılımcı tasarımın çeşitli yönlerini ve bu alandaki farklı bakış açılarını incelemektedir. Çalışmada katılımcı tasarımın temel prensipleri açıklanarak, kullanıcıların tasarım sürecindeki rolü vurgulanmaktadır. Katılımcı süreçlerin nasıl işlediğini ve tasarım pratiğindeki önemi analiz edilmiştir. Lewicka'nın(Lewicka, 2005), “İnsanları Aktif Hale Getirme Yolları: Yer Bağlılığı, Kültürel Sermaye ve Mahalle Bağlarının Rolü” çalışmasında bireylerin toplumsal katılımlarını ve aktivasyonlarını artırmada yer bağlılığı, kültürel sermaye ve mahalle bağlarının nasıl etkili olduğunu incelenmiş ve bu unsurların bir araya gelmesi, bireylerin aktif ve katılımcı bir yaşam sürmelerine katkıda bulunabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Ruşen Keleş'in (Keleş, 1993), yayınlamış olduğu “Kentlilik Bilinci ve Çevre Değerleri” çalışmasında katılımın önemi anlatılmış ve katılım türleri incelenmiştir. Keleş'in(Keleş, 2021), yayınlamış olduğu “Demokrasi, Sivil Toplum, Kent Yönetimi” çalışmasından kent yönetimlerinde demokrasi, kent planlamasında katılımcı süreçler ve katılım türleri konuları incelenmiştir. Sırma Turgut ile Töre Seçilmişler'in (Turgut ve Seçilmişler, 2017), yapmış oldukları “Katılımcı Planlama Deneyimi: Mersin İl Çevre Düzeni Planı Örneği” çalışmasında Mersin ilinin çevre düzeni planı sürecinde katılımcı planlama yaklaşımının nasıl uygulandığını incelenmiş ve katılımcı yöntemlerin kentlerin sürdürülebilir gelişiminde nasıl bir rol oynayabileceğine dair çıkarımlar yapılmıştır.

Arnstein'in (Arnstein, 2019), yapmış olduğu “Vatandaş Katılım Merdiveni” çalışmasında vatandaş katılımının farklı seviyelerini ve bu seviyelerin planlama ve karar alma süreçlerindeki rolünü incelemiş ve sonuç olarak 8 basamaklı bir katılım

düzeyi merdivenini oluşturmuştur. İlhan Tekeli'nin(Tekeli, 1993), yapmış olduğu ‘‘Kent Planlaması ve Katılım Üzerine Düşünceler’’ çalışmasında katılım kavramını incelemiş ve planlamada katılım farklı düzeylerini anlatmıştır. Avrupa Konseyi'nin(Avrupa Konseyi, 2005), yayınladığı ‘‘Faro Sözleşmesi’’nde kültürel mirasın korunmasında toplumsal katılım ve sürdürülebilirlik gibi unsurların önemi vurgulanmaktadır. Uluslararası Halk Katılımı Derneği (IAP2)'nin (IAP2, 2017) yayınlamış olduğu ‘‘Uluslararası Halk Katılımı Derneği 2017 Raporu’’ndan kullanıcıların katılımının nasıl sağlanabileceği ve doğru uygulamaların sonuçlarının incelenmesi bağlamında yararlanılmıştır.

Pietrostefani ve Holman'ın (Pietrostefani ve Holman, 2021), yapmış oldukları ‘‘Koruma Planlamasının Politikası: Küresel Kuzey ve Küresel Güney'de Kentsel Mirasın Yapılması Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma’’ çalışmalarında kültürel mirasın korunmasında toplumsal katılımın önemi vurgulanmış ve yerel toplulukların, karar alma süreçlerine dahil edilmesinin koruma stratejileri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Gülersoy, Tezer ve Yiğiter'in (Gülersoy, Tezer ve Yiğiter, 2001), yapmış oldukları ‘‘Türkiye'deki Kültürel Varlıklara Yönelik Koruma Yaklaşımı’’ çalışmalarından tarihi kentlerin korunması, bütünleşik korumanın ilkeleri ve somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunmasının önemini anlatılması bağlamında yararlanılmıştır.

Uluslararası örneklerden Almeria'nın ‘‘Çok Kültürlü Bütünleştirici Anlatısı için Toplum Uyanışı (Community Awakening for Multicultural Integrative Narrative for Almeria = CAMINA) Projesi’’ için projenin internet sitesinden ve periyodik olarak projede ilerlenen aşamaları anlatmak için Ileana Toscano (Toscano, y.y., 2022a, 2022b, 2023) tarafından yayınlanan raporlardan faydalanılmıştır.

Minorka adalarında denenen Dünya Miras Alanları için İyi Uygulamalar projesi hakkında tüm bilgiler için Alicia Castillo-Mena ve Jaime Almansa-Sánchez'in (Castillo-Mena ve Almansa-Sánchez, 2021) ‘‘Uluslararası Konferanslar Sırasında Topluluk Oluşumu Yoluyla Uygulamalı Araştırma. Dünya Mirası Konusunda En İyi Uygulamalar Uluslararası Konferansı Örneği: Minorca, İspanya’’ makalesinden yararlanılmıştır.

Tezin örnek alanı olarak belirlenen Beyoğlu bölgesinin geçmişten günümüze kültürel çeşitliliğinin anlatıldığı kısım için Halil İncalcık'ın (İncalcık, 1994, 2019)

“İstanbul Ansiklopedisi” yazılarından, “İstanbul Tarihi Araştırmaları; Fetihden Sonra İstanbul'un Yeniden İnşası Bilad-i Selase: Galata, Eyüp, Üsküdar” kitabından, İlber Ortaylı'nın (Ortaylı, 1987) “İstanbul'dan Sayfalar” kitabından, Nur Akın'ın (Akın, 1994, 1998) “İstanbul Ansiklopedisi” yazılarından ve “19.Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera” kitabından, Mustafa Cezar'ın (Cezar, 1991) “19.Yüzyıl Beyoğlu” kitabından, Edhem Eldem, Daniel Goffman, and Bruce Masters'ın (Eldem, Goffman ve Masters, 2000) “Doğu ile Batı arasında Osmanlı Kenti” kitabının içerisinde bulunan “İstanbul: İmparatorluk Payitahtından Periferileşmiş Bir Başkente” bölümünden, Vedia Dökmeci ve Hale Çıracı'nın (Dökmeci ve Çıracı, 1990) “Tarihsel Gelişim Sürecinde Beyoğlu” kitabından, Mantran'ın (Mantran, 1991) “17.Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul” kitabının birinci ve ikinci cildinden, İlhan Tekeli'nin (Tekeli, 2013) “İstanbul'un Planlamasının ve Gelişmesinin Öyküsü” başlıklı yazısından, Asuman Türkün ve Aslı Sarioğlu'nun (Türkün ve Sarioğlu, 2014) “Mülk, Mahal, İnsan İstanbul'da Kentsel Dönüşüm” kitabı içerisinde yer alan “Tarlabaşı: Tarihi Kent Merkezinde Yoksulluk ve Dışlanan Kesimler Üzerinden Yeni Bir Tarih Yazılıyor” başlıklı çalışmasından yararlanılmıştır.

Beyoğlu'nun fiziksel ve sosyoekonomik yapısının incelendiği bölümde ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi Planlama Ajansı'nın (URL-6) yapmış olduğu çalışmalar incelenmiş ve yapılan analizlerden faydalanılmıştır.

1.2 Tezin Amacı

Günümüzde tarihi kent merkezleri, metropollerin hızlı büyümesi ve demografik yapılarının çeşitlenmesiyle, çok kültürlü yapılar haline gelmiştir. Farklı etnik ve kültürel geçmişlere sahip, farklı diller konuşan, farklı sosyo-ekonomik gruplardan gelen bireylerin bir arada yaşadığı bu alanlar, sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda kültürel ve toplumsal anlamda da korunması gereken kompleks kentsel bölgelerdir. Tarihi kent merkezlerinde gerçekleştirilecek koruma çalışmalarının sürdürülebilirliği, bu çeşitliliğin getirdiği taleplerin karşılanması ve yerel halkla sağlıklı bir iletişim kurulması ile yakından ilişkilidir. Ancak, demografik çeşitlilik ve yerel halkın kente aidiyet duygusu, koruma süreçlerinde karşılaşılan başlıca zorlukları oluşturmaktadır. Kent merkezlerinin zaman içinde değişen yapısına rağmen, tarihi ve kültürel değerlerin sürdürülebilir bir şekilde korunabilmesi için

kullanıcıların bu değerlere sahip çıkması ve koruma süreçlerine aktif katılımı önem arz etmektedir.

Özellikle çok kültürlü ve çok katmanlı yapıya sahip bu alanlarda, mekânsal aidiyetin geliştirilmesi koruma süreçlerinin başarısı için kritik bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Aidiyet duygusunun eksik olduğu ortamlarda, tarihi alanların korunmasına yönelik çalışmaların yerel halk tarafından sahiplenilmesi zorlaşmakta ve bu durum koruma sürecinin sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir. Dolayısıyla, bu bağlamda mekânsal aidiyeti güçlendirmeye yönelik katılımcı karar alma süreçlerinin, tarihi kent merkezlerinin korunmasına olumlu katkı sağlayıp sağlamayacağına dair bir araştırma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada tarihi kent merkezlerinde gerçekleştirilen koruma amaçlı planlama çalışmalarında katılımcı yöntem ve modellerin mekânsal aidiyetin oluşturulmasına etkisinin irdelenmesi amaçlanmaktadır. Özellikle, kullanıcıların kendi kültürel geçmişlerine ait olmayan tarihi değerlerin korunmasına yönelik aidiyet geliştirmelerinin, koruma amaçlı planlama süreçlerine katılımlarının teşvik edilmesiyle sağlanabileceği kabulü üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda, çalışma, tarihi kent merkezlerinde koruma amaçlı planlama süreçlerinde kullanılan katılım yöntemlerinin çeşitlendirilmesinin, bölge sakinlerinin koruma sürecine yönelik sahiplenme duygularını ve katılım motivasyonlarını nasıl etkilediğini incelemeyi hedeflemektedir.

Çalışma ayrıca, kentsel sit alanlarında katılımcı süreçlerin mekânsal aidiyet ve farkındalık gelişimini nasıl etkilediğini sorgulayarak, koruma süreçlerinde mekânsal aidiyeti güçlendirecek yöntem ve araçlara dair öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, katılımcı süreçlerin mekânsal aidiyetin geliştirilmesinde etkili olup olmadığını araştırarak, farklı kültürlerin bir arada bulunduğu tarihi kent merkezlerinde sürdürülebilir koruma yaklaşımına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma kapsamında ilk olarak mekânsal aidiyet ve katılım kavramları teorik çerçevede irdelenmiştir. Bu kapsamda, katılım ve koruma kavramlarına ilişkin literatür taraması gerçekleştirilmiş, uluslararası iyi uygulama örnekleri incelenmiştir. Özellikle toplumsal çeşitliliğin fazla olduğu bölgelerde katılımcı süreçlerle yürütülen iki

örnek çalışma detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Araştırmanın örnek alanı Beyoğlu kentsel sit alanı seçilmiştir. Beyoğlu'nun seçilmesinde, tarihi dokusu ve zengin toplumsal çeşitliliği belirleyici olmuştur. Tez kapsamında Beyoğlu'nun geçmişten günümüze tarihsel gelişim süreci hakkında detaylı araştırmalar yapılmış, bölgenin sosyoekonomik ve fiziksel yapısına yönelik analizler gerçekleştirilmiştir. Tez çalışmasının yürütüldüğü dönemde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından çeşitli katılımcı yöntemlerin uygulandığı “Beyoğlu Senin” projesi başlamıştır. Bu durum, çalışmanın katılımcı süreçleri değerlendirme hedefiyle uyum göstermiştir. “Beyoğlu Senin” projesi kapsamında çeşitli katılım etkinliklerine katılım sağlanmıştır. Projeye katılım sağlayan sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle derinlemesine mülakat tekniğini kullanarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu mülakatlar, katılımcı süreçlerin mekânsal aidiyet üzerindeki etkilerini değerlendirmek amacıyla yapılandırılmıştır.

1.3 Hipotez ve Temel Araştırma Sorusu

Kentsel sit alanlarında korumaya yönelik çalışmalarda katılım yöntemlerinin kullanılması sit alanlarında yaşayan nüfusun sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Toplumsal katmanları çok kültürlü ve çok çeşitli olan tarihi kent merkezlerinde gerçekleştirilecek koruma planlaması çalışmalarında mekânsal aidiyeti güçlendirmeye yönelik katılımcı süreçler tarihi kent merkezlerinin korunmasını olumlu yönde etkileyebilir mi?

Alt Araştırma Soruları:

-Mekânsal aidiyet nedir?

-Kentsel sit alanlarında mekânsal aidiyetin oluşturulmasına yönelik çalışmalar nelerdir?

-Kentsel sit alanlarında katılımcı süreçlerin mekânsal aidiyete etkisi nasıldır?

-Toplumsal çeşitliliği yüksek olan kentsel sit alanlarında planlamaya girdi veren katılım yöntemleri neler olabilir?

-Beyoğlu Senin projesi katılımcı süreçleri sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri dikkate alınarak mı yürütülmüştür?

2

MEKÂNSAL AİDİYET VE KENTSEL SİT ALANLARI İLİŞKİSİ

Günümüzde, birçok ülke dillerin, dinlerin ve yaşam biçimlerinin çeşitliliğini içeren çok kültürlü ve çok uluslu bir yapıya sahiptir. Bu kültürel çeşitlilik, bir kültürü belirleyen sınırların tanımlanmasını zorlaştırabilmektedir. Küreselleşen göç hareketleri ve toplumların giderek daha açık hale gelmesi, kültürel çeşitliliğin yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır (UNESCO, 2009). Tarihi kent merkezlerinin kullanıcıları da zaman içinde farklı bölgelerden göç eden ve toplumsal çeşitliliği oluşturan bireylerden meydana gelmektedir. Bu bölgelerin korunmasında, tarihi kent merkezlerinde yaşayanların kültürlerinin bir arada bulunması, bütünleşik koruma yaklaşımının önemli bir unsuru olarak değerlendirilmektedir. Washington Tüzüğü'nün (1987) 3. maddesi, koruma çalışmalarının başarısının tüm yerel grupların ve kent sakinlerinin katılımıyla mümkün olduğunu ve tarihi kentlerin korunmasının öncelikle o bölgede yaşayanlarla ilişkili olması gerektiğini vurgulamaktadır (ICOMOS, 1987).

Kültürel çeşitliliğin yüksek olduğu bölgelerde, kullanıcıların aidiyet duygusunun güçlendirilmesi, koruma sürecinin sürdürülebilirliğini sağlamak adına kritik bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır. Aidiyet hissi yüksek olan bireyler, yaşadıkları çevrenin korunması ve sürdürülebilirliği konusunda daha fazla sorumluluk hissetmekte ve bu süreci sahiplenmektedir. Bu aidiyet duygusunun güçlü olduğu mekânlarda, kullanıcılar korunma süreçlerine aktif olarak katılmakta ve alanın gelişimine katkıda bulunmaktadır (Lewicka, 2005). Dolayısıyla, koruma planlarının başarısı için mekânsal aidiyet bileşenlerinin etkin bir şekilde planlama sürecine dahil edilmesi önem arz etmektedir.

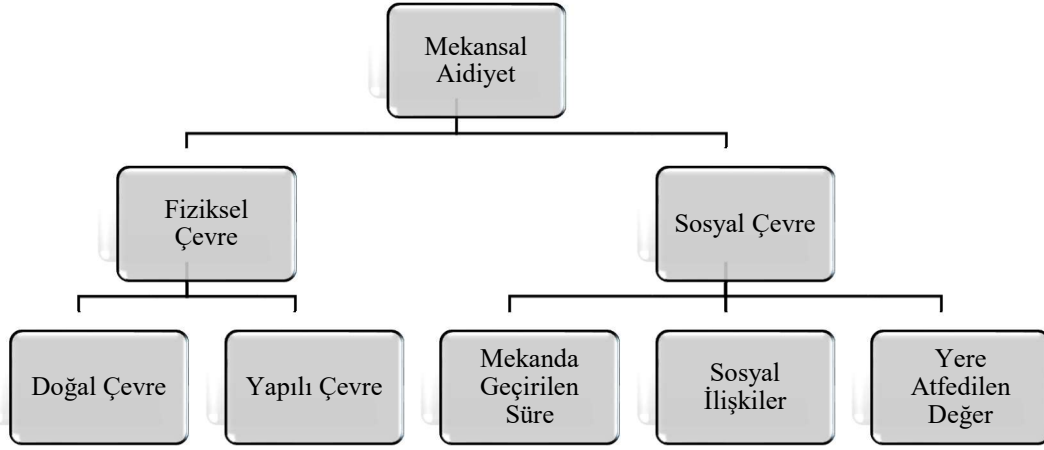
Mekânsal aidiyet ve koruma arasındaki ilişki üzerine yapılan araştırmalar, aidiyet hissinin kullanıcıların koruma süreçlerine katılımını doğrudan etkilediğini göstermektedir. Lewicka (2005) ve Rollero ve De Piccoli (2010) gibi araştırmacılar, insanların aidiyet duygusu geliştirdikleri alanları koruma ve bu çevrenin iyileştirilmesine katkıda bulunma eğiliminde olduklarını belirtmektedir. Sanoff (2011) ise bu aidiyet duygusunun bireyleri, kendileri için anlamlı olan yerleri koruma konusunda motive ettiğini vurgulamaktadır.

Keleş (1993), kent tarihi bağlamında demokratik bilincin gelişmesinin ilk koşulunun, bireylerin yaşadıkları kente ait olduklarını hissetmeleri, ikincisinin ise kentsel karar alma süreçlerinde söz sahibi olmaları olduğunu ifade etmektedir. Bu iki duygu, aidiyet ve sürece katılım isteği, birbirini tamamlayan ve doğrudan etkileyen unsurlardır. Hem mekâna hem de karar alma süreçlerine aidiyet hisseden bireyler, koruma sürecinin sürdürülebilirliğini sağlama konusunda daha istekli ve kararlı olmaktadır.

2.1 Mekânsal Aidiyet ve Bileşenleri

Aidiyet kavramı bireyin günlük yaşantısındaki duygu, deneyim, davranış gibi tavırlarla şekillenen ve yaşadığı mekanla arasında bir bağ kurmasını sağlayan soyut bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan çalışmalarda aidiyet kültürünün oluşması için mekâna ihtiyaç duyulduğu belirlenmiş, mekâna yüklenen değerler ve mekânda yaşanan anılar sayesinde aidiyetin geliştiği vurgulanmıştır (Şentürk, 2018).

Mekânsal aidiyet, kişilerin kendilerini mekânın bir parçası olarak algıladıkları, mekâna karşı sorumluluk duygusu hissettikleri ve mekân üzerinde hak talep ettikleri bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Rollero ve De Piccoli, 2010). Aidiyet duygusunun beraberinde gelen sorumluluk hissiyle birey yaşadığı yer ile alakalı kararlarda hareket etme dürtüsüne sahip olur. Birey gündelik hayatında yaşadığı çevreye çeşitli anlamlar yükleyerek, o yer ile bağ kurabilir. Fiziksel çevre ve sosyal çevre, kişinin kimliğini ve yere duyduğu aidiyeti belirleyen faktörlerdendir (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 Mekânsal aidiyeti oluşturan etmenler (Doroud, Fossey ve Fortune, 2018; Hidalgo ve Hernández, 2001; Lewicka, 2008; Stedman, 2003b).

Stedman (2003) yaptığı araştırmada fiziksel çevrenin mekâna ait hissetme üzerindeki rolünü incelemiş ve kullanıcıların yaşadıkları çevrenin fiziksel özelliklerinden memnuniyet duymalarının dolaylı olarak mekânsal aidiyeti etkilediğini ortaya koymuştur (Stedman, 2003b). Brown ve arkadaşları (2003) yaptıkları bir çalışmada, fiziksel olarak kötü durumda olarak algılanan yerlerde kullanıcıların duyduğu aidiyet hissinin azaldığını tespit etmişlerdir (Brown, Perkins ve Brown, 2003).

Mekânsal aidiyetin sosyal boyutunu, kullanıcının uzun yıllarını geçirdiği, çeşitli anılar biriktirdiği veya bazı kutsal değerler yüklediği, sosyal çevresini barındıran mekanlarla bağ kurması oluşturmaktadır. Rollero ve De Piccoli'nin (2010) yaptığı çalışmaya göre mekânda geçirilen uzun yılların aidiyeti arttırdığını ancak kısa sürede de yoğun aidiyet hissinin oluşabildiğini göstermektedir. Ayrıca yapılan çalışma sonrası eğitim durumu, sosyal ilişkiler, yaş ve cinsiyet gibi etkenlerin mekânsal aidiyet üzerinde doğrudan etkisi olduğu ortaya çıkmıştır (Hidalgo ve Hernández, 2001; Rollero ve De Piccoli, 2010). Mekânda sosyal ilişkilerin varlığı, komşuluk ilişkileri, arkadaş çevresinin oluşması ya da aile üyelerine yakınlık gibi etmenler kullanıcının yaşadığı yere ait hissetmesini doğrudan etkilemektedir (Fried, 2000).

Aidiyetin fiziksel bir yansıması olan mekân, insanı şekillendiren ve insan tarafından şekillenen toplumsal boyuta sahip bir kavram olarak tanımlanabilir. Mekân, kişinin başkalarıyla bağlantı kurabileceği, topluluğa katılıp katkıda bulunabileceği ve aidiyet duygusu geliştirebileceği yerdir (Doroud ve diğerleri, 2018). Bireyin aidiyet duygusun oluşmasında mekânın varlığı ne kadar önemliyse mekânın kimliğinin oluşmasında da bireyin varlığı o derece önemlidir. Mekâna atfedilen anlamlar ve mekânın nitelikleri, onun kimliğinin oluşmasında belirleyici bir rol oynar (Çırak Altunörs, 2019). Bu konuda Tekeli (1991), kişilerin yaşadıkları mekâna yükledikleri değerlerle, mekâna bağlanmalarıyla ve yaptıkları fedakarlıklarla o mekânın kimliğine kavuştuğunu ifade etmiştir (Tekeli, 1991a).

Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki insanlar aynı çevreye farklı seviyelerde aidiyet duyabilmekte ve bu yüzden de farklı özellikler ve anlamlar yükleyebilmektedir. Tüm bu aidiyet duygusu ve yüklenen anlamlar sayesinde birey yaşadığı mekâna karşı farkındalık geliştirir, sorunları çözmeye yönelik adımlar atar. Aidiyet duygusu tek taraflı ve kişisel bir olgu değil, bireyler, kimlikler ve yerler arasındaki etkileşimin bir ürünüdür (Göregenli, Karakuş, Kösten Özgen ve Umuroğlu, 2014).

Mekânsal aidiyeti kapsayan araştırmalarda aidiyeti etkileyen çeşitli unsurlar belirtilmektedir. Yere bağlılık, yerin kimliği ve yerin ruhu olarak sıralayabileceğimiz bu unsurların kullanıcıların bir mekanla aidiyet ilişkisi kurmasında etkileri olduğu savunulmaktadır. Yere bağlılık, yerin kimliği ve yerin ruhu fiziksel ortamın özellikleri olarak değil, kullanıcıların mekânı yorumlaması olarak karşımıza çıkmaktadır (Jorgensen ve Stedman, 2001). Jorgensen ve Stedman'a göre (2001) yere bağlılık mekânın duygusal, yerin kimliği ise bilişsel olarak tanımlanmasıyla ortaya çıkmış kavramlardır (Jorgensen ve Stedman, 2001).

2.1.1 Yere Bağlılık

Yere bağlılık (place attachment) kavramı, fizik mekân ve o mekânda oluşan sosyal ilişkilerin beraberinde gelen bir kavramdır. Bir yeri sahiplenme, oraya kendini ait hissetme ve o yeri koruma gibi hisleri beraberinde getiren yere bağlılık kavramı, o yerde yaşama süresi, o yerdeki sosyal çevre ve sosyal ilişkilerle doğrudan bağlantılıdır. Yere bağlılık kavramı, bireyin mekânla kurduğu etkileşim sonucu, mekâna karşı geliştirdiği duygusal bağ ve aidiyet hissi olarak tanımlanabilir (Fried, 2000; Göregenli ve diğerleri, 2014; Rollero ve De Piccoli, 2010). Literatürde, yere

bağlanma oranı ile mekâna olan ilgi arasında doğrudan bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Yani birey bir yere bağlandığında o yeri daha çok önemsemektedir. Bu, bağlılık hissedilen yerdeki insan-mekân ve insan-insan arasındaki etkileşimden ve faaliyetlerden doğmaktadır (Hashemnezhad, Heidari ve Hoseini, 2013).

Yere bağlılık kavramını etkileyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Bunlar “fiziksel faktörler”, “sosyal faktörler”, “anılar ve deneyimler”, “yer memnuniyeti” ve “mekânda geçirilen süre” olarak sınıflandırılabilir (Hashemnezhad ve diğerleri, 2013).

Fiziksel faktörlere dayalı olarak mekâna bağlanma alanında birçok araştırma yapılmıştır. Sonuçlar fiziksel ve sosyal faktörlerin yer bağlılığının oluşturulmasında aynı rolü oynadığını göstermektedir. Lewicka (2008) tarafından yapılan araştırmalar, insanların genellikle modern mimari yerine tarihi mekânları tercih ettiğini ve tarihi çevrenin yere bağlılık duygusunu güçlendirdiğini ortaya koymaktadır (Lewicka, 2008). Fiziksel faktörler arasında mekânın mimari özellikleri, doğal çevre ile uyumu, estetik unsurlar ve mekânın kendine özgü karakteri de sayılabilir. Bu özellikler, bireylerin yaşadıkları çevreye anlam yüklemelerine ve mekâna dair güçlü bir aidiyet duygusu geliştirmelerine katkı sağlamaktadır.

Sosyal faktörleri incelediğimiz zaman, fiziksel çevrenin sosyal etkileşimleri teşvik etmesinin, bireylerin mekâna bağlılık geliştirmesini kolaylaştırdığı görülmektedir. Fiziksel çevrenin sosyal iletişimi destekleyen alanlar sunması — örneğin parklar, meydanlar veya ortak kullanım alanları gibi — insanların bir araya gelmesini ve sosyal ilişkiler kurmasını sağlar. Yere bağlılık, olumlu insan ilişkileri ve sosyal uyumla güçlenir. Bir grubun parçası olmak, aile bağları, komşularla iletişim ve benzer kültürel geçmişe sahip insanlarla bir arada yaşamak, bireylerin mekâna olan bağlılık duygusunu olumlu yönde etkiler (Hashemnezhad, Heidari ve Hoseini, 2013).

Hidalgo ve Hernandez (2001), yaptıkları çalışmada insanların yaşadıkları anılar ve deneyimler sonucu yere değer atfettikleri ve o yere bağlılıklarının geliştiğini savunmaktadır (Hidalgo ve Hernández, 2001).

Yer memnuniyeti (place satisfaction), mekâna uyum, performans ve ortam sürdürülebilirliği, görsel özellikler ve yönetim, mekânın ekonomik değerleri, mekân imajı, sosyal ortam, mimari ve kentsel planlama özellikleri, sosyal iletişim gibi faktörlere bağlıdır. Sosyal ve fiziksel çevre ile bireysel etkileşime neden olan durumlar (kutlama, etkinlik, festival vb.), kişilerin yer memnuniyetine, o yerin anlam kazanmasına ve dolayısıyla da yere bağlılığın artmasına neden olur (Hashemnezhad ve diğerleri, 2013).

2.1.2 Yerin Kimliği

Yere duyulan bağlılık yerin kimliğini oluşturmada en büyük etken olarak karşımıza çıkar. Hidalgo ve Hernandez (2001), yere bağlılığın yer kimliğinden önce meydana geldiğini (Hidalgo ve Hernández, 2001), yani bireyin bir yere bağlansa bile o yeri benimsemesinin ve kendi benliğinin bir parçası olarak görmesinin vakit alabileceğini iddia etmektedir (Lewicka, 2008). Buna göre kullanıcılar yaşadıkları çevreye bağlılık hissetse bile çevreyi benimsemesi, o çevreyle ilgili kararları önemsemesi ve mekânsal aidiyetin gerçekleşmesi daha uzun süreçlerde gerçekleşebilmektedir. Yere bağlılık ve yer kimliği kavramları insan ve mekan arasındaki etkileşimin sonucunda ortaya çıkan ve birbirleriyle sıkı bir ilişkileri olsa da farklı değerlendirilmeleri gereken kavramlardır (Göregenli, Karakuş, Kösten Özgen ve Umuroğlu, 2014). Yapılan araştırmalar yer kimliğinin oluşmasına etki eden çeşitli faktörleri ortaya çıkarmaktadır. Hidalgo ve Hernandez (2001) 'e göre mekânda yaşanan deneyimler, mekâna duyulan bağlılığın ve mekâna atfedilen değerin artması ve mekânı içselleştirme yerin kimliğinin oluşmasını sağlamaktadır (Hidalgo ve Hernández, 2001). Kullanıcıların mekânı içselleştirmesi, mekânı benimsemesi ve sahiplenmesi anlamlarına gelmektedir. Bu sahiplenme sonucu, o mekân ile ilgili verilecek kararlarda söz sahibi olmak isteyeceği anlamını çıkarmak mümkündür. Yerin kimliğinin oluşmasını kullanıcıların mekanda girdiği özgün ilişkilerin ve çeşitli kültürel ve sosyal alışkanlıkların yanı sıra doğal ve yapılı çevre elemanları da etkilemektedir (Uçar ve Rifaioğlu, 2011). Lewicka (2008)'ya göre yerin kimliği yerin elle tutulamayan ancak yeri diğerlerinden özgün kılan ve zaman içinde sürekliliğini garanti eden özellikleridir. Yerin kimliği fiziksel çevre ve kullanıcının mekâna atfettiği değerle doğrudan ilişkilidir. Kullanıcılar bir mekanın kimliğini belirledikçe o mekana ait olma veya reddedilme duygularını da geliştirirler (Hassane ve Maarouf, 2018). Uçar ve Rifaioğlu (2011) bireylerin

kimliklerinin mekandaki yansımalarının bütünü olarak tanımladıkları yer kimliği kavramını aidiyet duyulan yerin tanımlanma şekli olarak da ifade etmektedir (Uçar ve Rifaioğlu, 2011). Mekânsal aidiyetin sağlanması ve aidiyet duyulan yerin tanımlanması yerin kimliği ile gerçekleşmektedir.

2.1.3 Yerin Ruhu

Aidiyet ve yere bağlılık kavramlarını doğrudan etkileyen ve yerin kimliğini oluşturan yerin ruhu (*spirit of place*) kavramı, yere anlam ve değer katan somut ve soyut öğelerin bütünü olarak tanımlanabilir. Norberg-Schulz(1980) bir yerin sadece mekândan ibaret olmadığını, yerin ruhu sayesinde mekânın anlam kazandığını anlatabilmek için ‘‘genius loci’’¹ kavramını ortaya atmıştır (Haddad, 2010; Rifaioğlu ve Şahin Güçhan, 2013)

Yerin ruhunu, kullanıcılar ve onların kültürel ve sosyal aktiviteleri belirler. ICOMOS’un 2008 yılında yayınladığı bildirgede yerin ruhunun insanlar tarafından devam ettirildiğini ve korunması için kuşaklar arasında bir süreklilikle aktarılması gerektiği savunulmaktadır. Zaman içinde değişim ve gelişime uğrayan, dinamik bir kavram olan yerin ruhu kavramı, toplum içindeki farklı kültürlerin etkileşimiyle zenginleşir ve gelişir (ICOMOS, 2008). Fiziksel çevre ve sosyal ilişkilerin etkileşimine atıfta bulunan yerin ruhu kavramı, yerin kullanıcıları için yerin anlamı ve önemi ile ilişkilidir (Rifaioğlu ve Şahin Güçhan, 2013). Yerin ruhu, insanların kendilerini çevreyle özdeşleştirmelerine ve yönlendirmelerine olanak tanıyan, temellendirilmiş bir yerde yaşayarak ve yerleşerek insanları çevreyle bağlama eylemi olarak tanımlanabilmektedir (Norberg-Schulz, 2019).

Mekânsal aidiyet geliştirilen yerin ruhunu koruması mekânın sürekliliği açısından önemli bir etkidir. Mekandaki fiziksel çevre ve sosyal çevrenin birlikte korunması, somut ve somut olmayan değerlere aynı özenle yaklaşılması bütünleşik korumanın da bir gerekliliği olarak öne çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar, mekânsal aidiyet ile yerin ruhunun iç içe olduğunu ve kültürel kimliği ve miras değerlerini şekillendirdiğini öne sürmektedir.

¹ *Genius loci bir Roma kavramıdır. Antik Roma inanişına göre her bağımsız varlığın bir koruyucu ruhu vardır. Bu ruh insanlara ve mekanlara hayat verir, doğumdan ölüme kadar onlara eşlik eder, karakterini veya özlerini belirler. Tanrıların bile kendi koruyucuları vardı ki bu, kavramın temel doğasını gösteren bir olgudur (Norberg-Schulz, 2019).*

2.1.4 Değerlendirme

Bu bölümde incelenen çalışmalar, mekânsal aidiyetin kentsel koruma süreçleri üzerindeki etkisini vurgularken, aidiyet duygusunun yalnızca bireylerin mekâna dair duygusal bağlarını güçlendirmekle kalmadığını, aynı zamanda onların bu alanların korunmasına yönelik aktif katılımını da teşvik ettiğini göstermektedir. Mekânsal aidiyetin güçlü olduğu yerlerde, bireylerin yaşadıkları çevreye karşı geliştirdikleri sorumluluk duygusu, koruma politikalarının sürdürülebilirliği için belirleyici bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, kullanıcıların mekânı sahiplenme, onu koruma ve yaşatmaya yönelik eğilimleri, mekânın kimliği ve ruhu ile ilişkili bir aidiyet bilincinin yerleşik hale gelmesine katkıda bulunmaktadır.

Ancak, aidiyet duygusunu güçlendiren fiziksel ve sosyal faktörlerin korunması veya geliştirilmesi, yalnızca bireysel bağlılığı değil, aynı zamanda kentsel belleği ve kültürel sürekliliği de desteklemektedir. Bu nedenle, kentsel koruma projelerinde kullanıcıların mekâna dair anılarına, sosyal ilişkilerine ve mekânın özgün kimliğine duyarlı bir yaklaşımla planlama yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Korumaya yönelik politikaların başarılı olabilmesi için, kullanıcıların mekânda bıraktıkları izlerin ve onların bu alanlarla kurdukları ilişkilerin dikkate alınması gerektiği de ortaya konmaktadır. Özellikle tarihi dokuların yoğun olduğu alanlarda, koruma süreçlerine katılımın daha fazla desteklenmesi, toplumda yerleşik hale gelmiş kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasında kilit bir rol oynayacaktır.

2.2 Mekânsal Aidiyetin Geliştirilmesi: Katılımcı Karar

Katılımcı karar süreçleri, kullanıcıların yaşadıkları mekânlara dair aidiyet duygularını güçlendirmekte, bu mekânları sahiplenme ve koruma motivasyonlarını artırmaktadır. Mekânsal aidiyet, yalnızca bireylerin yaşadıkları çevreye karşı hissettikleri bir bağ değil, aynı zamanda toplumların kültürel, sosyal ve tarihi dokusunun korunmasını destekleyen bir faktördür. Kentlerin sosyal yapısının çeşitlendiği ve hızlı değişim süreçlerine maruz kaldığı günümüzde, katılımcı yaklaşımlar kullanıcıların sürece etkin olarak katılmalarını sağlamak ve alınan kararların kabul görmesini kolaylaştırmaktadır.

2.2.1 Katılım, Katılımcı Karar ve Katılımcı Karar Süreçleri

Kullanıcıların katılımının karar alma süreçlerinde aktif rol oynadığı, paydaşların fikirlerinin ve katkılarının dikkate alındığı süreçler katılımcı karar süreçleri olarak açıklanabilmektedir. Katılım süreçlerinin sonunda daha şeffaf karar verme süreçleri, halk ve yönetim arasında ortak anlayış geliştirme, fikir, endişe ve bilginin dikkate alınması, bilgi altyapısının geliştirilmesi gibi kazanımlar sağlanmaktadır. Katılımcı karar süreçleri sayesinde farklı perspektifler bir araya gelmektedir. Kullanıcıların deneyimleri ve düşünceleri kapsamlı bir analiz ve değerlendirmeler yapmaya ve daha kapsamlı kararlar almaya olanak sağlayabilmektedir.

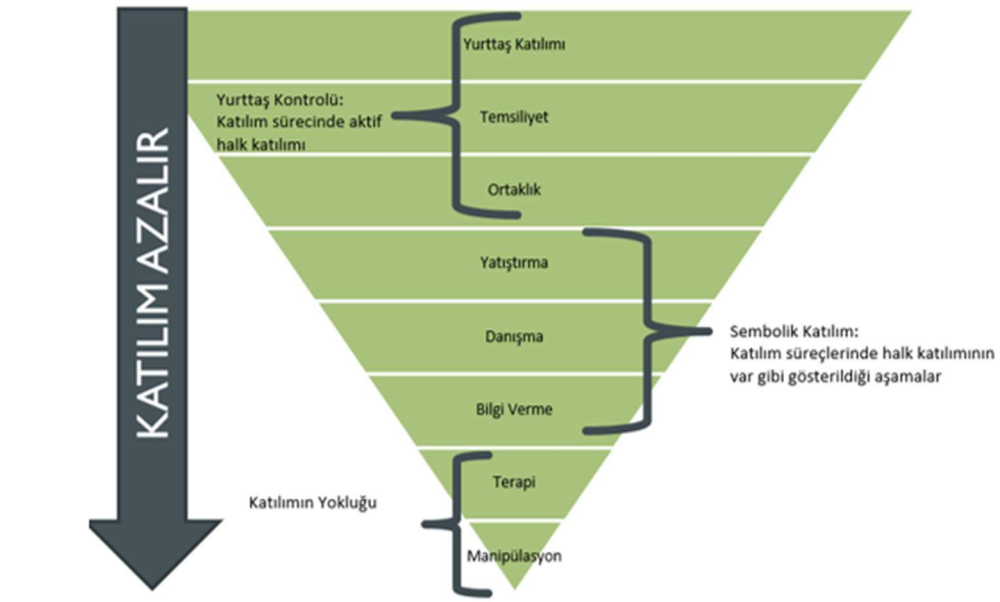
Sanoff'a göre (2011) halk katılımı uygulaması için temel değerler, halkın hayatlarını etkileyebilecek eylemler hakkında kararlarda söz sahibi olması ve katkılarının kararı etkileyeceğini içermektedir. Katılımcılara anlamlı bir şekilde katılmaları için ihtiyaç duydukları bilgiler sağlanmalı ve girdilerinin kararı nasıl etkilediği konusunda bilgilendirilmelidir (Sanoff, 2011).

Katılımcı karar süreçlerinde kullanıcılar sürece farklı düzeyler ve türlerde dahil olabilmektedir. Bunların belirlenmesinde rol alan çeşitli parametreler bulunmaktadır. Kullanıcı rolündeki kentlinin sosyo-ekonomik durumu, amaçları, değer yargıları ve süreçte rol alan diğer aktörlerle olan ilişkileri bu parametrelere örnek olarak verilebilir (Esengil, 2009). Tekeli(1991b) katılım süreçlerini örgütleyen kurumların toplumdaki bilinirliği ve saygınlığının kullanıcıların katılım süreçlerine dahil olmasında etkili bir faktör olduğunu söylemektedir (Tekeli, 1991).

Katılımcı karar süreçlerinde kullanıcıların sürece katılımı bireysel ya da toplu, zorunlu veya gönüllü, kendiliğinden ya da uyarılmış, sürekli ya da geçici, olumlu ya da olumsuz gibi birçok türde gerçekleşebilmektedir. Bireysel ya da toplu katılımlarda kullanıcılar bir amaç için geçici, sürekli ya da süreli olarak bir araya gelerek katılım sağlamaktadırlar. Kişilerin gönüllülük derecesine göre gönüllü katılım ya da zorunlu katılım olarak adlandırılan katılım türlerinde ise gönüllülük vatandaşın özgür iradesiyle katılım sağladığı demokratik bir süreci tanımlarken; yasal ya da eylemsel baskılarla zorunlu olarak katılım sağlaması anti-demokratik süreçler olarak tanımlanabilmektedir. Kullanıcıların süreçlere katılımı spontane ya da özendirilerek gerçekleşebilmektedir. Çeşitli toplum kuruluşlarının katılım çalışmaları için öncülük etmesi, eğitimler vermesi, örgütleyici etkinlikler

düzenlemesi özendirilen (uyarılmış) katılıma örnek olarak verilebilmektedir. Katılımın süreklilik boyutu vatandaşın süreç içerisinde üstlendiği göreve göre değişmektedir. Olumlu ve olumsuz katılım ise kullanıcıların katılım sağladığı süreçlerle ilişkilendirilmektedir. Kullanıcıların belirli bir amaç için dilekçe yazmaları, imza toplamaları ya da çeşitli etkinlikler düzenlemeleri olumlu katılım olarak adlandırılmaktadır. Belirli kararların alınmasını ya da uygulamasını geciktirmek ya da iptal ettirmek için bireysel, toplu, örgütlü ya da örgütsüz çeşitli eylemler ve protesto gösterileri düzenlemeleri ise olumsuz katılım olarak değerlendirilmektedir (Keleş, 1993, 2021).

Arnstein 1969 yılında kentlinin kentsel planlama ve tasarım ile alakalı konularda katılımının çeşitli düzeylerde gerçekleştiğini anlatan "Vatandaş Katılım Merdiveni" makalesini yayınlamıştır. Bu merdivende (Şekil 2.4) 8 basamak bulunmaktadır ve katılımın düzeylerini bu basamaklara yerleştirmiştir. Arnstein'a göre (1969) sonuç kararların halk tarafından üretildiği/verildiği sistem ideal halk katılımı anlayışının özünü oluşturmaktadır. Arnstein'ın katılım merdiveninde bulunan 8 basamak katılım düzeylerini ifade etmek için kullanılır. Bu merdivenin en altında manipülasyon ve terapi evreleri bulunur. Bu evrelerde amaç halkın katılımından çok halkın eğitilmesidir ve tek taraflı bilgi akışı vardır. Merdivenin ortasında bulunan basamaklar sembolik katılımı temsil eder. Bu evreler, yatıştırma, danışma ve bilgi verme olarak tanımlanır. En üstte bulunan basamaklar, ortaklık, temsiliyet ve yurttaş katılımı evrelerini gösterir. Bu evrelerde aktif yurttaş katılımının olduğu ve karşılıklı bilgi akışı sayesinde yurttaşların sorumluluk alarak planlama ve karar verme sürecinde etkin rol aldığı ifade edilir (Arnstein, 2019).

Şekil 2.2 Arnstein’ın katılım basamağı (Arnstein,2019)

Tekeli(1991b) ise planlama sürecinde beş farklı katılım düzeyinden (Şekil 2.5) bahsetmektedir. Bu düzeylerin ilkinin planın halk tarafından benimsenmesi olarak adlandırmaktadır. Bu düzeyde, planıcı için plan tartışma konusu olmamakla birlikte planın halk tarafından anlaşılmaması ihtimaliyle ortaya çıkabilecek tepkilerin azaltılması hedeflenmektedir. Herhangi bir katılımın olmadığı bu düzeyde plan halka anlatılır ve tek yönlü bir bilgi akışı bulunmaktadır. İkinci düzeyde planıcı katılım yoluyla bilgilenmektedir. Tam olarak bir katılımdan bahsetmenin mümkün olmadığı bu düzeyde halkın istek ve ihtiyaçları belirli yöntemlerle öğrenilmektedir. Ancak halk bu istek ve ihtiyaçlarını tek yönlü olarak iletmektedir ve planıcı ile kullanıcılar arasında gerçek bir iletişim bulunmamaktadır. Üçüncü düzeyde, halk plan kararlarına aktif bir katılım sağlanır. Bu düzeyde, kullanıcılar ve paydaşlar arasında diyaloglar kurulur. İlk iki düzeyde katılım yalnızca bir planlama yaklaşımı olarak görülürken, bu düzeyde köklü bir değişim yaşanır ve gerçek anlamda katılımdan bahsedilmeye başlanmaktadır. Kurulan iletişim sonucunda uzlaşılan kararlar plana yansıtılmaktadır. Dördüncü düzeyde vatandaşların katılımı analitik düşünce için bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu düzeyde ise katılımcılar ve paydaşlar arasında aktif bir diyalog kurulmaktadır. Tekeli özellikle ilk iki düzeyde kullanıcıların dışlandığını vurgularken bu düzeyde katılımcılar aktif olarak varlık göstermektedir. Ayrıca üçüncü düzeyde paydaşlarla ve farklı düşüncülerle uzlaşmanın yarattığı sonucu kabul ederken bu düzeyde iyi bir toplum arayışı

içerisinde herhangi bir uzlaşma olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Beşinci yani son düzeyde halk kendi kaynaklarını da etkin bir şekilde kullanmaya başlamaktadır. Bu aşamada toplu ve bireysel tüketim arasında denge kurulmaktadır. Bu düzey en aktif katılım düzeyidir ve kullanıcılar maddi manevi bir paylaşım yapmaya başlamaktadır (Tekeli, 1991). Kullanıcıların planlama süreçlerine dahil edilmesi ve gerçek bir katılım sağlamaları süreci sahiplenmeleri açısından oldukça önemlidir.

Şekil 2.3 Tekeli'nin planlama sürecinde beş farklı katılım düzeyi (Tekeli, 1991)

Özellikle tarihi çevrelerde kullanıcıların çok fazla değişmesi sebebiyle yere bağlılık ve aidiyet duyguları zayıf kalabilmektedir. Bu durum kültürel ve sosyal ilişkilerin zayıflamasına ve koruma sürecinin tehlikeye girmesine neden olabilmektedir. Böyle bir durumda bireylerin yaşadıkları yere aidiyet duymasını sağlamanın yolu bireyleri sürece dahil etmek olacaktır. Katılımcı süreçler, bireylerin fiziksel çevrelerini şekillendirme sürecine aktif katılımı yoluyla, bireylerin yaşadıkları çevreye karşı deneyimledikleri güçlü bir bağlılık ve bağlantı duygusunu teşvik etmektedir. Lewicka'ya (2005) göre, yerel katılım ve vatandaşlık davranışlarıyla ilişkili olan sosyal eylem konusu, genellikle çevreye duygusal bağlamda bağlantılıdır. Güçlü bir bağlılık, eyleme yönelik daha üst düzey bir motivasyonu ifade etmektedir (Lewicka, 2005).

Katılımcı süreçlerde katılımın sağlanabilmesi için çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bu yöntemlerinin çeşitlenmesi kullanıcıların sürece dahil olmalarını kolaylaştırmak ve güven duygularını kazanmak açısından oldukça önemlidir. Odak grup

toplantıları, atölye çalışmaları, anket çalışmaları, bilgilendirme toplantıları, paneller, söyleşiler, forumlar, çalıştaylar, kültürel etkinlikler, paydaşlarla yapılan toplantılar, dijital katılımın sağlanabilmesi için kurulan çevrimiçi platformlar bu yöntemlere örnek olarak verilebilmektedir.

Hem aidiyet duygusu hem de yere bağlılık doğrudan katılımı ile ilişkilidir ve günümüzde artık koruma ve planlama çalışmalarının hedefi haline gelmiştir (Sanoff, 2011). 2005 yılında imzalanan Faro Sözleşmesi olarak bilinen Avrupa Konseyi Toplum İçin Kültürel Mirasın Değeri Çerçeve Sözleşmesi'nde ülkeleri toplumun bütününe katılımına dayanan yönetim yaklaşımları kullanmaları yönünden harekete geçirmek, herkesin kültürel mirasın yararlanma ve zenginleşmesine katkıda bulunmak, insanların yaşadıkları yere karşı bir sorumluluk duygusu geliştirerek sosyal uyumu güçlendirmek gibi amaçlar bulunmaktadır (Avrupa Konseyi, 2005). Faro Sözleşmesi, bireylerin katılımıyla kültürel mirası koruyarak, yaşadıkları çevreye aidiyet duygusunu geliştirerek, kültürel mirasın korunması ve anlaşılmasının yanı sıra toplumsal uyumun geliştirilmesine de katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Ayrıca katılımcı karar süreçleri sayesinde paydaşlar arasında çeşitli etkileşimler gerçekleşmektedir. Bu etkileşimlerin sonucunda kullanıcılar yeni sosyal çevreler edinebilir, ortak değerler geliştirebilmektedir. Bu etkileşimler yaşadıkları çevreye duydukları aidiyete de katkı sağlayabilmektedir.

2.2.2 Kent Planlamasında Katılımcı Karar

Kentsel planlama ve koruma çalışmalarında katılımcı karar alma vatandaşların kentsel sorunları ele alma hakkına sahip olma ve tüm aşamalarda etkili olma fikrini ortaya koymaktadır. Golchini'ye göre kent planlarının geliştirilmesi, yönetilmesi ve bunların hayata geçirilmesinin anahtarı katılımcı kararlar; karar alma ve uygulama eylemleri konusunda genel bir anlaşma gerektirmektedir (Golchini, 2019). Katılımcı karar alma süreçlerinin en temel düşüncesi kullanıcılar için fırsat eşitliği ilkesinin kabul edilmesidir (Forouhar ve Forouhar, 2020). Uluslararası Kamu Katılımı Derneği (IAP2) katılımın önemini, bir karardan etkilenenlerin karar alma sürecine dahil edilmesi fikriyle açıklamaktadır (IAP2, 2017).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Eylül 2015'te bir araya gelerek kabul ettiği 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin alt başlıklarında koruma ve katılım

maddeleri bulunmaktadır. Sürdürülebilir şehirler ve topluluklara ulaşmak için 2030 yılına kadar tüm ülkelerde kapsayıcı katılımı ve insanların kültürel ve doğal mirası korumaya ve sahip çıkmaya yönelik çabalarını güçlendirmeyi hedefleyen amaçlar koruma ve katılımın tüm dünya ülkeleri için sürdürülebilirlik açısından önemini bir kez daha vurgulamıştır (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları | UNDP Türkiye, 2015). Bu yaklaşım, küresel çapta toplulukların ve paydaşların sürdürülebilir şehirler ve topluluklar oluşturabilmek için beraber çalışmasını teşvik etmektedir. Bu sayede kullanıcıların kendi miraslarına sahip çıkması ve daha aktif bir rol almalarının hedeflendiği söylenebilmektedir. 2017 yılında Birleşmiş Milletler Konut ve Sürdürülebilir Kentsel Kalkınma Konferansı'nda (Habitat III) kabul edilen ‘‘Yeni Kentsel Gündem’’ bildirgesi ise katılım konusunun önemini bir kez daha anlatmaktadır. Kent hakkı kavramına da açıkça yer veren bu bildirmede, kentsel alanların iyileştirilmesi ve toplumsal katılımın güçlendirilmesi gibi amaçları üstlenildiği beyan edilmektedir (Birleşmiş Milletler, 2017).

Kentsel planlama toplumsal yapılardan, yerel kullanıcılardan ve yerel halkın değer yargılarından ayrı olarak düşünülmemelidir. Planlama süreci kullanıcıların ve planlamacıların düşünce ve davranışlarıyla doğrudan ilişkilidir. Süreç boyunca paydaşlarla yapılan çalıştaylar, vatandaş jürileri, odak grup toplantıları ve internet üzerinden yapılan anketler gibi çeşitli danışma araçlarını benimseyen katılımcı karar alma, nihai kararların daha fazla kabul edilmesini sağlamak ve iyileştirilmiş karar sonuçlarını kolaylaştırmaktadır (Bayley ve French, 2007).

2011 yılında Paris'te yapılan ICOMOS Genel Kurulu sonrası yayınlanan Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri'nde ise tarihi kentin veya alanın korunması öncelikle ve en çok orada yaşayanları ilgilendirdiğinden, yöre halkı ve paydaşlarla görüşmek, onların fikirlerini almak ve sürekli iletişim içinde olmanın kaçınılmaz olduğu vurgulanmaktadır. Bu ilkelere göre tüm paydaşlar arasında açık ve doğru bir iletişim olmadan kentsel alanların korunması ve sürdürülebilir gelişimi başarılı olmayacaktır (Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri, 2011). Buna göre tarihi kentler ve kentsel alanlarla ilgili alınacak kararlarda o çevrede yaşayan kullanıcıların ve paydaşların katılımını sağlamak, kullanıcılarla iletişim halinde olmak, koruma çalışmalarının yerel ihtiyaçlara ve taleplere uygun olarak ilerlemesi açısından önem taşımaktadır. Tarihi

kentlerin sürdürülebilirliği ve toplumsal benimsenmesinin sağlanması, koruma çalışmalarının da sahiplenmesine olanak sağlayabilecek ve bu kentsel alanların kültürel miras değerlerinin gelecek nesillere aktarılmasında rol oynayacaktır.

Kent planlamalarında katılımcı karar anlayışı, planlama sürecinde toplumun tüm kesimlerini aktif bir şekilde dahil etmeyi hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, planlama çalışmalarında planlıların bir katılım modeli oluşturarak, toplumun her kesiminden kullanıcıyı planlama çalışmalarının bir parçası haline getirmeyi ve sürece dahil edilmelerini amaçlamaktadır. Bu şekilde, herkesin katılımıyla iş birliğine dayalı bir planlama süreci gerçekleştirilmiş olmaktadır. Ersoy (2017) bu yaklaşım kapsamında; paydaşların tanımlanması, paydaşların konuları nasıl ele aldıkları konusunda tarafların bilgilendirmesi ve katılımcı toplantıların organize edilmesinin katılımcı planlama sürecinin etkin bir şekilde kurgulanmasına yardımcı olacağını belirtmektedir (Ersoy, 2017). Katılımcı karar sürecinin nasıl işleyeceğinin belirlenmesi için bir hazırlık dönemi gerekmektedir. Bu dönemde hem mevcut durum saptaması yapılmalı hem de nasıl bir katılım sürecine ihtiyaç duyulduğu belirlenmelidir. Katılımcı karar süreçlerinde ele alınacak konuların belirlenmesi, katılım sürecinin amaçları ve hedeflerinin netleştirilmesi, iletişim stratejileri; katılımcıların nasıl bilgilendirileceği, nasıl katılım sağlanacağı ve nasıl geri bildirim alınacağı gibi konuların belirlenmesi, iletişim kurulacak aktörlerin belirlenmesi, paydaşların objektiflik ve tarafsızlıkla sürece dahil edilmesi, ilgili kurum ve kuruluşlardan etkin bilgi, veri, görüş alınması hazırlık döneminde sürecin başarılı olarak ilerlemesi için önemli kriterlerdir (Turgut ve Seçilmişler, 2017).

Kentsel planlamada katılımcı karar alma süreçlerinin önemi, toplumun tüm kesimlerinin kentsel yaşam alanları üzerindeki haklarını ve sorumluluklarını ifade edebilmesi açısından giderek daha çok önem kazanmıştır. Bu bağlamda, IAP2 ve Birleşmiş Milletler'in sürdürülebilir kalkınma hedefleri gibi uluslararası girişimler, toplulukların katılımını sağlamanın sadece karar alma süreçlerinin daha kapsayıcı olmasına değil, aynı zamanda şehirlerin sürdürülebilir ve yaşanabilir kılınmasına katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcı karar alma süreçlerinin, adil bir kentsel alan paylaşımı ve korunumu için bir zorunluluk olarak ele alınması gerektiği açıktır.

Ayrıca, tarihi kent alanlarının korunmasında Valetta İlkeleri'nin de belirttiği üzere, yerel halkın görüşlerinin alınması, bu alanların yerel ihtiyaçlara uygun olarak geliştirilmesini ve uzun vadede toplumsal kabul görmesini sağlamaktadır. Katılımcı süreçler, hem kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasını kolaylaştırmakta hem de yerel halkın, kendi yaşam alanlarının geleceği üzerindeki söz hakkını pekiştirmektedir.

2.3 Korunması Gereken Kentsel Sit Alanları ve Mekânsal Aidiyet

Kentsel koruma kavramı, kentsel mirasın bütünlüğünü ve özgünlüğünü koruyarak kültürel değerlerin, varlıkların ve kaynakların korunması sürecini ifade etmektedir (Habitat III, 2016). Kentsel korumanın uygulama sürecini tanımlayan, koruma amaçlı planlar hazırlanırken tarihi çevreyi ve kentsel alanları zenginleştiren ve bu çevrelerin karakterlerini yansıtan öğelerin belirlenmesi ve korunması amacına hizmet etmektedirler (ICOMOS, 2011).

1964 yılında yayınlanan Venedik Tüzüğü'nde korunacak alanlarda temel tutumun korumanın kalıcı olması, sürekliliğinin sağlanması olduğu açıkça ifade edilmektedir (ICOMOS, 1964). Korumanın uzun ömürlü olabilmesi şehirlerin sürdürülebilirliği açısından oldukça önemlidir. Koruma süreçlerinin başarılı olarak tanımlanabilmesi için korunacak olan alanın gelecek nesillere başarılı bir şekilde aktarılması gerekir. Korunması gereken mekânın kullanıcıları, koruma sürecinin en aktif aktörleridir. Washington Tüzüğü'nün 5.maddesinde koruma planının tarihi çevrede yaşayan kullanıcılar tarafından desteklenmesi gerekliliğinden bahsedilmektedir (ICOMOS, 1987). ICOMOS'un 1994 yılında yayınladığı Nara Özgünlük Belgesi'nde de kültürel mirasla ilgili sorumlulukların öncelikle o mirası yaratan kültürel topluluğa daha sonra da onu korumak için emek verenlere ait olduğu vurgulanmaktadır (ICOMOS, 1994).

Tarihi çevrelerde yaşayan kullanıcıların koruma süreçlerini desteklemesi kullanıcıların mekâna duyduğu aidiyet ile doğrudan ilişkilidir. Çalışmanın önceki bölümlerinde bahsedilen mekânsal aidiyet kavramı, kişinin aidiyet duyduğu çevreye karşı sorumluluk hissetmesine sebep olan bir kavram olarak açıklanabilmektedir. Buna göre mekânsal aidiyeti güçlü olan kullanıcılar koruma süreçlerinin sürdürülebilirliği açısından önemli rol oynamaktadır. Kullanıcıların mekânsal aidiyetini güçlendirmek için çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Bunlardan

en önemlisi kullanıcıları sürece dahil etmek ve süreç hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktır. Kullanıcıların yaşadıkları çevre ile ilgili farkındalık kazanması koruma sürecinin başarısı için oldukça önemlidir. Kullanıcılar ve paydaşların iletişim halinde olması, çeşitli iş birlikleri yapması ve kullanıcılara sahip oldukları kültürel miras ile ilgili bilgi verilmesi ve bu kültürel miras alanlarını tanımalarını sağlaması da sürece olan ilginin artması, sürecin sahiplenilmesi ve uzun soluklu olması açısından önemlidir. Ahunbay (2019) kültürel miras ile etkileşim içerisinde olmanın, tarihi ve sosyal bağlantıları olan çevrelerde bulunmanın kullanıcılar üzerinde pozitif etkisi yaratacağını belirtmektedir (Ahunbay, 2019). Tarihi, arkeolojik, mimari, sosyal ve ekonomik yönleri korumayı kapsayan bütünsel koruma kavramında yerel halkın bu süreçlere dahil edilmesi, bilgilendirilmesi ve koruma süreçlerinde söz sahibi olması oldukça önemlidir.

Koruma disiplini, tarihi ve kültürel mirası korumak için planlama süreçlerini kullanmaktadır. Koruma planları, tarihi bölgelerin, anıtların veya yapı gruplarının korunması için stratejiler ve yönergeler belirlemektedir. Bu planlar, büyük ölçüde değişen stabilizasyon, rehabilitasyon, restorasyon ve diğer destekleyici faaliyetleri içerebilmektedir (Pietrosteffani ve Holman, 2021).

Ülkemizde de kentsel koruma, yasal ve yönetsel düzenlemelerle desteklenen bir süreçtir. Koruma amaçlı planlar bu sürecin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Özellikle 1970'li yıllardan itibaren önem kazanan koruma çalışmalarında, kentlerin yalnızca tarihsel ve görsel değerlerine göre değil, çeşitli ekonomik faaliyetlerle desteklenerek canlandırılmasını sağlayacak şekilde korunmasını da içeren “aktif koruma” kavramı benimsenmiştir (N. Z. Gülersoy, Tezer ve Yiğiter, 2001). Kentsel yenileme çalışmaları ve turizm faaliyetlerinin teşviki aktif koruma kavramının hedeflerindendir.

Tarihi çevreler, kültürel ve doğal değerlerin tarihsel olarak katmanlı olduğu ve geniş bir kentsel bağlamı ve coğrafi konumu tanımlamaktadır. Bu durum tarihi çevrenin doğal özellikleri; tarihi ve çağdaş yapı çevresi, açık alanları ve arazi kullanımları, diğer kentsel yapı öğeleri ile ilişkileri gibi unsurları içermektedir. Ayrıca kültürel ve sosyal pratikler ve değerler, ekonomik süreçler ve çeşitlilik ile ilişkili kültürel miras da tarihi çevre kapsamında değerlendirilmektedir (Habitat III, 2016). Bu çevreler zamanla başta sosyal ve ekonomik faktörler gibi etkenlerden çekiciliğini yitirmekte, bu nedenle de toplumsal bellekteki statüsünü

kaybetmektedir. Bu alanların korunarak kente ve kent sakinlerine kazandırılmasına yönelik çalışmalar, geçmişte oluşan kent kimliğinin anlamını kaybetmeden gelecek nesillere aktarılması açısından önemlidir (Avcıoğlu, 2016). 2011 yılında ICOMOS'un yayınladığı Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri'nde açık bir şekilde tarihi çevrelerde yaşamış farklı toplulukların kültürel çeşitliliğine saygı gösterilmesi gerekliliğinden ve tarihi mirası tüm çeşitliliğiyle korumanın tam bir koruma olacağından bahsedilmektedir (ICOMOS, 2011).

Tarihi çevrelerde kent ve bölge planlamaları yapılırken temel amaç bölgeyi bir bütün olarak düşünen, tarihi çevreyi iyileştiren, kentsel dokuyu dikkate alan, somut ve soyut öğelere saygı duyulan bir plan ortaya çıkarmak olmalıdır.

2.4 Değerlendirme

Mekânsal aidiyet ve kentsel koruma arasındaki ilişki, kent dokusunun sürdürülebilir şekilde korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Tarihi çevrelerin korunması ve geliştirilmesi süreçlerinde, kullanıcıların mekâna duyduğu aidiyet duygusu, o alanın korunması için motivasyon sağlayan faktörlerden biridir. Bu bağlamda, mekânsal aidiyetin güçlü olduğu alanlarda kullanıcıların koruma süreçlerine aktif katılım göstermesi daha olasıdır. Bu katılım, yalnızca fiziksel çevrenin değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel değerlerin de korunmasına hizmet etmektedir.

Tarihi çevrelerin gelecek nesillere ulaşabilmesi için planlama süreçlerinin katılımcı bir yaklaşımla yönetilmesi oldukça önemlidir. Kullanıcıların önerileri, ihtiyaçları ve sorunları göz önüne alınacak şekilde planlama süreçlerine dahil edilmesi, onların mekâna olan bağlılıklarını güçlendirecektir. Böylece, kullanıcılar sadece yaşadıkları yerin fiziksel özelliklerine değil, aynı zamanda o mekânın kimliğine ve ruhuna da sahip çıkarak, koruma çalışmalarının sürdürülebilir olmasına katkıda bulunacaklardır. Bu durum mekânsal aidiyetin sağlanmasında etkili olurken, kullanıcıların geçmişlerini ve kimliklerini yansıtan mekanların korunmasını da teşvik etmektedir.

Koruma planları hazırlanırken katılımcı karar süreçlerinin izlenmesi ve kullanıcı profiline uygun katılım yöntemlerinin seçilmesi, paydaşların kullanıcılarla etkileşimde bulunmalarını sağlamakta ve sosyal bağların yanı sıra sağlıklı

toplumsal ilişkilerin gelişimini desteklemektedir. Mekânsal aidiyetin sağlanması, koruma planlamasında kültürel mirasın korunması, koruma çalışmalarının sürdürülebilirliği ve toplumsal ilişkilerin güçlenmesi gibi önemli alanlara olumlu katkılarda bulunmaktadır. Katılımcı süreçler, koruma projelerinin başarıya ulaşmasının yanı sıra, kentsel mirasın gelecek nesillere aktarılmasına da zemin hazırlamaktadır.

Sonuç olarak, tarihi kent merkezlerinin korunmasında mekânsal aidiyetin geliştirilmesi, kullanıcıların yaşadıkları mekânlarla ilişkilerini derinleştirmenin ötesinde, toplumsal dayanışmayı ve kültürel çeşitliliği de teşvik etmektedir. Bu doğrultuda, katılımcı planlama süreçlerinin entegrasyonu, tarihi kentlerin geleceği için vazgeçilmez bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Mekânsal aidiyetin artırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesi, bu alanların sürdürülebilirliği açısından kritik bir adım olarak değerlendirilmektedir. Kısacası, mekânsal aidiyet ile katılımcı yöntemlerin bir arada ele alınması, kentsel koruma uygulamalarının etkinliğini artıracak ve bu süreçte yerel halkın sesinin duyulmasını sağlayacaktır; bu da tarihsel mirasın korunması ve gelecek nesillere aktarılması açısından hayati bir öneme sahiptir.

Mekânsal aidiyet kentsel koruma süreçlerinde göz ardı edildiğinde koruma çalışmalarının uzun vadeli başarısının tehlikeye girdiğini gözlenmektedir. Tarihi ve kültürel değere sahip kentsel alanların korunmasında, bu alanlarda yaşayan bireylerin mekâna olan bağlılıklarının zayıf olması, koruma politikalarının toplum tarafından benimsenmesini engelleyebilmekte ve koruma çabalarının sürdürülebilirliğini tehlikeye atmaktadır. Bu nedenle, koruma projelerinde bireylerin mekâna aidiyet duygusunu güçlendirecek yöntemlerin benimsenmesi kritik öneme sahiptir.

Aidiyetin yetersizliği, koruma süreçlerinde karşılaşılan temel sorunlardan biri olarak tespit edilmiştir ve bu sorunun çözümünde katılımcı karar süreçlerinin rolü büyüktür. Katılımcı karar mekanizmalarının etkin şekilde işletilmesi, bireylerin koruma süreçlerine dahil edilmesi ve seslerinin duyurulması, koruma sürecinin başarısında belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Toplum katılımının teşvik edilmesi, projelere geniş destek sağlamakla kalmaz; bireylerin kendi yaşam alanlarını koruma motivasyonlarını ve bu süreçteki sorumluluk bilinçlerini de artırır. Arnstein'in vatandaş katılım merdiveni gibi teorik çerçeveler, kullanıcıların

sürece dahil edilme derecelerini belirlemek için rehber olarak kullanılabilir. Ancak, her projede sosyal yapıya uygun katılım yöntemlerinin esnek ve uyarlanabilir bir şekilde belirlenmesi gerekliliği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Çözüm olarak, mekânsal aidiyeti pekiştirmek için hem bireysel katılım hem de toplumsal örgütlenme yollarıyla uygulanan farklı katılım yöntemlerinin sürece entegre edilmesi önerilmektedir. Örneğin, paydaş analizleri yaparak sürece dâhil edilecek grupların özelliklerini belirlemek, katılımın türünü ve seviyesini projeye uygun olarak şekillendirmek etkili bir strateji olacaktır. Katılımın sembolik düzeyde kalmasını engellemek için, bilgi akışının çift yönlü sağlandığı, vatandaşların planlamaya doğrudan etkide bulunabileceği bir yapı geliştirilmelidir. Odak grup toplantıları, çalıştaylar, yerel etkinlikler, çevrimiçi platformlar gibi çok çeşitli katılım araçlarının uygulanması, özellikle sosyal ve kültürel aidiyeti zayıf olan kullanıcılar için aidiyet duygusunu güçlendirmeye yardımcı olabilir.

Bu bağlamda, elde edilen bulgular, kentsel koruma alanlarında mekânsal aidiyeti geliştiren ve katılımı teşvik eden bir yaklaşım benimsenmesinin koruma projelerinde toplumsal sahiplenmeyi ve sürdürülebilir başarıyı sağlayacak etkili bir çözüm olduğunu ortaya koymaktadır.

KENTSEL SİT ALANLARINDA KATILIMCI YAKLAŞIMLAR- UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Bu çalışmada seçilen uluslararası örnekler, mekânsal aidiyet duygusunun katılımcı planlama süreçleri aracılığıyla nasıl güçlendirilebileceğini açıklamak amacıyla belirlenmiştir. Seçim sürecinde, projelerin sosyal katılımı teşvik edici, kültürel mirasın korunmasına yönelik kolektif bir bilinç oluşturun ve kentsel alanlarda toplumsal aidiyet duygusunu pekiştirici özellikleri dikkate alınmıştır. Sistematik bir değerlendirme çerçevesi altında ele alınan bu örnekler, farklı kültürel ve toplumsal grupların aktif katılımını sağlama konusunda yenilikçi yaklaşımlar sunarak kentsel koruma süreçlerine önemli katkılar sağlamaktadır. Her bir proje, yerel halkın katılım düzeyini, uygulanan katılımcı yöntemleri ve bu yöntemlerin mekânsal aidiyet üzerindeki etkilerini analiz etmek amacıyla ayrıntılı bir inceleme sürecinden geçirilmiştir.

3.1 Almeria'nın Çok Kültürlü Bütünleştirici Anlatısı için Toplum Uyanışı (Community Awakening for Multicultural Integrative Narrative for Almeria = CAMINA)

İspanya'nın güneyinde Endülüs bölgesinde bulunan Almeria şehrindeki üç tarihi mahalleye odaklanan CAMINA projesi, Almeria 2030 Stratejik Planı kapsamında ortaya çıkmıştır. Bu proje Almeria'yı Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 'ne göre modern, sürdürülebilir, gelişmiş, erişilebilir, bağlantılı, kapsayıcı ve kültürel çeşitlilik açısından zengin bir yere dönüştürmeyi hedeflemektedir. Almeria bir liman şehri olduğundan tarih boyunca farklı kültürlerden ve etnik gruplardan kişilere ev sahipliği yapmış bir kent olarak dikkat çekmektedir. Kent nüfusunun %10'unu yabancılar, %6'sını da Romanlar oluşturmaktadır. Proje alanı olarak seçilen üç mahalle; tarihi kent merkezinde yer alan, yabancı ve Roman nüfusun en yüksek olduğu mahalleler olarak tanımlanmaktadır. La Chanca, Almedina ve Merkez mahalleleri günümüzde birer gecekondü mahallesi haline gelen tarihi merkez özelliği taşımaktadır. Sosyal engellerle birlikte fiziksel sınırlara da sahip olan mahalleler etrafındaki surlarla çevrili bir şekilde kentin geri kalanından ayrılmaktadır.

Proje kapsamında, bilgi ve iletişim teknolojileri çözümleri ve fiziksel müdahaleler yoluyla üç yoksul mahalle olan Almedina, La Chanca-Pescaderia ve Merkez mahallesinin şehrin geri kalanıyla yeniden birleştirmeyi amaçlayan kentsel dairesel bir rota tasarımı yapılmaktadır. Bu rotanın 3 düğüm noktası bulunmaktadır ve bu noktalar Almeria'nın tarihinde önemli yerlere sahip yerler olarak dikkat çekmektedir.

Şekil 3.1 CAMINA projesi kültürel düğüm noktaları (Toscano, 2022a)

CAMINA projesinin amacı, “kültürel katılımcı bir yaklaşımla, Almeria’da yaşayan uzmanların ve vatandaşların aktif katılımıyla Almeria'nın Kültürel Peyzajının Yeni bir Kolektif Anlatısını birlikte yaratmak” olarak belirtilmektedir. Proje, üç mahallede yaşayan yerel toplulukların katılımı yoluyla, marjinal kişilerin, Romanların ve göçmenlerin sosyal ve kültürel olarak daha etkin olmalarını teşvik etmektedir. Ayrıca, bu hedef grupların maruz kaldığı önyargılara karşı mücadele eden kültürel yenilikçi programın uygulanmasını amaçlamaktadır(Toscano, 2022b).

Proje Temmuz 2020’de resmen başlamış ancak Covid19 pandemisi nedeniyle planlanandan daha yavaş ilerlemiştir.

Proje notlarına göre; yalnızca dijital araçlar ve sanal toplantılar aracılığıyla başlatılan katılım süreci, dezavantajlı ve dijital bölünmeden mustarip, hedeflenen bölgelerde yaşayan insanları aktif olarak dahil etmek için yeterli gelmemektedir. Proje kapsamında pandeminin de izin verdiği ölçüde çeşitli faaliyetler yapılmıştır.

Kültürel Ekosistem Haritası hazırlanmış ve bu süreçte proje ortakları odak mahallelerde yaşayan insanlarla karşılıklı görüşmeler sonucu bir güven ortamı kurmayı başardıklarını aktarmaktadır. Hazırlanan harita sonucunda buralarda yaşayan insanların herhangi bir kültürel etkinliğe katılmadığı da ortaya çıkmıştır. Hem yerel topluluklarla hem de bu mahallelere gelmekten kaçınan Almeria vatandaşlarına ulaşılmış ve çeşitli anket çalışmaları yürütülmüştür. Yapılan anketler sonucunda bu mahallelere olan önyargı bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Proje kapsamında La Chanca-Pescaderia, Almedina ve Merkez mahallelerinde, orada yaşayan insanları da aktif olarak dahil etmek amacıyla sağlıklı bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Göçmenlerin, Roman topluluklarının temsilcilerinin, kadınların ve diğer marjinalleştirilmiş kişilerin kendilerini ilgilendiren bir projeye dahil edilmesine izin verilmesi Almería şehrinin içine inşa edilmiş görünmez önyargı duvarlarını kırmaya başlamak için ilk adım olarak görülmektedir. Bu bölgelerde yerel halk internet kullanımı açısından deneyimsiz olarak tarif edilmekte ve yerel halkı sürece dahil edebilmek için yüz yüze görüşmelerin daha önemli olduğu belirtilmektedir.

Yüz yüze görüşmeler sonucu sadece odak grupların değil orada yaşayan herkesin fikrinin alınması ve sosyal yaşama dahil edilmesi projenin başarısı ve anlatılması için önemli olarak görülmektedir.

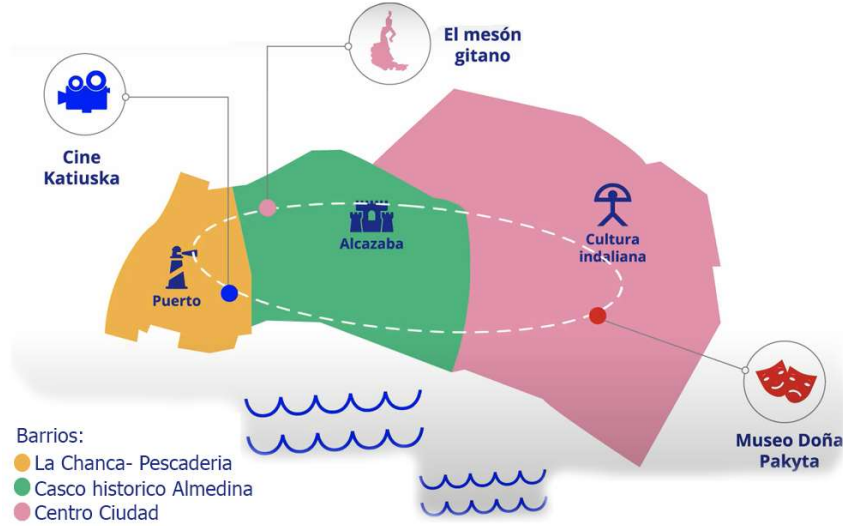
Şekil 3.2 CAMINA projesinde sivil küratörlerle yapılan toplantılar (Toscano, 2023)

CAMINA projesinde aynı zamanda ‘‘sivil küratörler’’ adı verilen yeni bir katılımcı yaklaşımlar yöntemi kullanılmaktadır. Sosyal laboratuvar grupları olarak da adlandırılabileceğimiz bu yöntem, kültürel etkinliklerin tasarlanmasında katılımcı çalıştaylar aracılığıyla kültürel etkinlikleri birlikte tasarlamaya yönlendirecek olan kişilerin projeye dahil edilmesine dayanmaktadır. Buna bağlı olarak küçük festivaller, kültürel toplantılar ve geleneksel mahalle etkinlikleri düzenleyen resmi olmayan grupların sivil küratörlere yardım ederek bu projeye katılım şansı sağlanmaktadır. Bu yöntem kapsamında altı sivil küratör seçilmekte ve her küratörün sosyal laboratuvarında kolaylaştırıcılar, toplumsal katılım görevlileri, aracılar, kültür yöneticileri ve topluluk grupları yer almasına dikkat edilmektedir. Bu katılımcılar, grubu dinamikleştirmek, kapsayıcılığı sağlamak, katılımı motive etmek ve kültürel uzmanlık gibi görevleri üstlenmektedir. (Toscano, 2023).

şekil 3.3 Sosyal laboratuvar buluşmaları (Toscano, 2023)

CAMINA, kültürel kentsel yürüyüşleri kültürel düğümler ve kamusal alanlarda kültürel etkinlikler yoluyla mahalleler ve insanlar arasındaki bağlantıyı geliştirmeye istekli bir proje olarak tanıtılmaktadır. Kullanıcıların kentte yürümesiyle kent yaşamına katılımını amaçlayan proje, getto bölgelerinde yürümenin önyargıları kırmak için önemli bir araç olduğunu savunmaktadır.

Şekil 3.4 CAMINA projesi kapsamında oluşturulan dairesel rota (Toscano, 2022a)

Bu bölgelerin dışında yaşayan kişilerin tarihi merkezdeki dairesel rotayı yürüyerek yavaş hareketlerle deneyimlemesi, kültürel mirasın güzelliğini ve eski Almedina, La-Chanca ve Merkez mahallelerini yeniden keşfetmelerini teşvik etmenin istendiği belirtilmektedir. Yoksun olmalarına rağmen, bu mahalleler aynı zamanda eski Almeria'nın ihtişamlı geçmişini de temsil etmektedir. Özellikle Orta Çağ ve Endülüs Arap dönemi ile ilgili önemli kültürel miras alanlarının varlığı ve flamenko müziği ve deniz kültürü gibi somut olmayan miras, bu bölgelerin canlandırılması için en önemli önceliği oluşturmaktadır.

Proje süreci içerisinde sivil küratörler ile bir yıllık iş birliğinin ve 6 kültürel projenin ardından yerel halk arasından seçilen topluluk gruplarının, proje ortakları tarafından desteklenen 6 kültürel projeyi tasarlaması ve uygulaması planlanmaktadır. Proje sürecini, bu süreçte yapılan ve planlanan etkinliklerin detaylarını ve bu etkinliklerin değerlendirmelerini hem internet üzerinden hem de yazılı medya kaynaklarını kullanarak paylaşmaktadırlar. CAMINA projesi kapsamında yapılan etkinlikler ve proje süreci aktif olarak devam etmektedir (Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Avrupa Birliği, 2020).

CAMINA Projesi, çok kültürlü bir yaklaşım benimseyerek toplumsal katılımı artırmayı hedefleyen yenilikçi bir girişimdir. Mekânsal aidiyet duygusunun güçlendirilmesi ve toplumsal katılımın artırılması açısından önemli bir örnek teşkil

etmektedir. Bu proje, farklı kültürel ve sosyal grupların bir araya gelerek ortak bir anlatı oluşturmalarını sağlamakta, böylece kentsel alanların korunmasına yönelik kolektif bir bilinç geliştirmektedir. Katılımcı süreçler, yerel halkın kendi kültürel miraslarına sahip çıkmaları ve bu mirası koruma çabalarına aktif bir şekilde dahil olmaları için bir zemin sunmaktadır. Proje, tarihi kent merkezinde bulunan üç bina etrafında şekillenen etkinliklerle, yerel halkın tarihi miras üzerindeki etkilerini ve toplumsal belleklerini yeniden keşfetmelerine olanak tanımaktadır. CAMINA'nın uygulamaları, mekânsal aidiyetin kentsel koruma üzerindeki olumlu etkilerini gözler önüne sermektedir. Proje, katılımcıların yalnızca karar alma süreçlerine dahil olmasını sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda sosyal bağların güçlenmesine ve toplumsal dayanışmanın artmasına da katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda farklı sosyal grupların görüş ve deneyimlerini de bir araya getirmektedir. Proje kapsamında düzenlenen atölye çalışmaları ve kamu toplantıları, yerel halkın kendi kültürel mirasına sahip çıkmasını sağlarken, bu mirasın korunması ve geliştirilmesi için ortak bir bilinç oluşturmaktadır. Bu bağlamda, kentsel alanların sürdürülebilirliği için mekânsal aidiyetin teşvik edilmesi, sadece koruma projelerinin başarısını artırmakla kalmayacak, aynı zamanda kültürel çeşitliliği de destekleyecektir. CAMINA Projesi, tarihi alanların korunmasında yerel halkın aktif rol almasının önemini vurgulamakta ve bu sürecin hem mekânsal aidiyet duygusunu güçlendirdiğini hem de toplumsal kimliklerin yeniden inşa edilmesine katkı sağladığını göstermektedir.

3.2 Uluslararası Konferanslar Sırasında Topluluk Oluşturma Yoluyla Uygulamalı Araştırma; Dünya Mirasında ‘İyi Uygulamalar’ a İlişkin Uluslararası Konferans Örneği; Minorka, İspanya

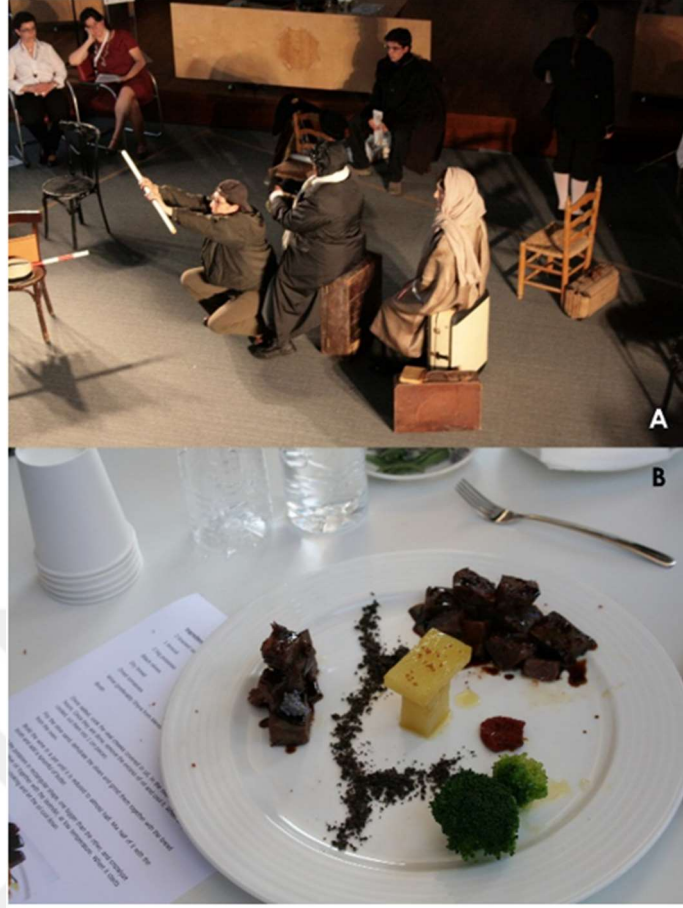
Dünya Mirasında İyi Uygulamalar konulu ilk uluslararası konferans, İspanya'nın Minorka adasında bulunan tarihi bölgenin Dünya Miras Listesi'ne aday gösterilmesiyle burada başlamıştır. Minorka, 90.000'den fazla nüfusu olan, doğal çevresi ve zengin kültürel mirası ile turistlerin ilgisini çeken bir ada olarak tanımlanmaktadır. Minorka'da yaşayan yerel halkın yanı sıra özellikle yazları buraya gelen ve burada yazlık evleri bulunan kullanıcıların da varlığı büyük ve heterojen bir topluluk yaratacağından konferanslar Minorka'nın yerel

kullanıcılarına odaklı bir şekilde ilkbaharda gerçekleştirilmiştir (Castillo-Mena ve Almansa-Sánchez, 2021).

2012'den 2018'e kadar geçen sürede yıllara yayarak 3 konferans ve çeşitli etkinlikler gerçekleştirilen adada farklı aktörlerin ve halkın dünya mirasına katılımı gerçeğini tanımlama üzerine çalışmalar yapılmıştır. Yerel topluluk, dijital topluluk ve profesyonellere odaklanılan çalışmalar sırasında tüm bu toplulukların nasıl ve ne oranda katılım sağladığı gözlemlenmiştir. Yeni katılım biçimleri test edilmiş ve her konferanstan sonra tartışılan konuyla ilgili "iyi uygulama" projesi olacak bir belge üretilmiştir (Castillo-Mena ve Almansa-Sánchez, 2021).

Katılımcı çadır adını verdikleri etkinliklerde kullanıcıların ve kurumların fikirlerini sunmaları sağlanmış aynı zamanda bu çadırlara yerel müzelerin destekleriyle kurdukları alanlarda arkeolojik mirasın deneyimlenmesi sağlanmıştır. Tarihi alan için hikayelere dayalı maskot yarışması açılmış ve lise öğrencilerinin katılımı sağlanmıştır. Farklı ülkelerden farklı katılımcılarla tartışılarak, iyi uygulamalar örneği olacak projeler üzerinde durulan ilk konferans sırasında sosyal medya kullanımı sadece bazı katılımcıların kişisel hesaplarıyla sınırlı olmuştur. İletişim için sadece bir web sayfası ve katılımcıların da onayıyla, konferans sonunda oluşturulacak iyi uygulamalar belgesini herkesle paylaşabilmek için hazırlanan bir e-posta listesi kullanılmıştır. Yerel toplulukların akademik çalışmalara katılmalarını sağlamak sürecin zorluklarından biri olarak aktarılmaktadır (Castillo-Mena ve Almansa-Sánchez, 2021).

İkinci konferans sırasında katılımcı çadırların başarısının ve katılım oranının ilk konferansın oldukça ötesine geçtiği gözlenmiştir. Daha sonrasında programlanan konferanslar için yerel halk iki farklı etkinlik hazırlamayı teklif etmiştir. Bunlardan ilki bölgede bulunan drama okulu öğrencilerinin Ada'daki arkeolojinin öyküsünü, Ada'da yer alan başlıca arkeologların hayatı üzerinden anlatan bir oyun olmuştur. Diğer etkinlik ise yerel malzemelerle kolay bir tarif hazırlayan yerel bir aşçının, Ada'nın tarih öncesi mimarisinin benzersizliğine dikkat çekmek amacıyla katılımcılarla birlikte yaptığı yemek pişirme seansı olmuştur (Castillo-Mena ve Almansa-Sánchez, 2021).

Şekil 3.5 Minorka konferansları sırasında yapılan etkinlikler (Castillo-Mena ve Almansa-Sánchez, 2021)

Bu etkinliklerin medyaya yansımaları, yerel halkta bazı beklentilerin doğmasına neden olmuş ve yapılan toplantılara ilgiyi arttırmıştır. Aynı zamanda dijital platformlarda aktiflik kazanılmış ve ikinci konferans sırasında birçok kullanıcı dijital olarak katılım sağlamıştır. İkinci konferans sonrasında da sosyal medyanın yoğun kullanımıyla beslenen dijital topluluklara odaklanılmıştır. Çoğunluk üç konferansa da fiziksel olarak katılamamıştır, ancak dijital topluluğun beş yıl boyunca sürekli etkileşimlere ve katılıma izin verilmiştir.

Proje sonunda, dünya miras alanları konusunda, Minorka’da, profesyonel ve dijital alanlarda büyük bir topluluk oluşmuştur. Yerel halkla kurulan doğru bağlantılar sayesinde akademik çalışmalar başarılı bir şekilde aktarılmıştır. Sosyal medya kullanıcılarının katılımı, iletişim açısından faydalı olsa da fiziksel olarak var olmayan bir izleyici kitlesinin heterojenliği, izleyici gruplarına özel bir iletişim

stratejisi gerektirdiğinden çok fazla zaman ve kaynak kullanımı gerektirdiği belirtilmektedir.

Şekil 3.6 Minorka konferansları sırasında yapılan toplantılar (Castillo-Mena ve Almansa-Sánchez, 2021)

Dünya Mirasında İyi Uygulamalara İlişkin Uluslararası Konferansların deneyimi, akademik bir etkinlik kapsamında sosyal medyanın ve katılımcı uygulamaların kullanımına ışık tutmasıyla önemli bir yere sahiptir.

Minorka Adaları'ndaki proje, tarihi mirasın korunmasında toplumsal bilinç ve katılımın önemini vurgulamakta ve yerel halkın bu süreçteki rolünü güçlendirerek sürdürülebilir koruma stratejilerinin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Bu tür yaklaşımlar, kültürel mirasın korunmasını desteklemekle kalmayıp, aynı zamanda yerel toplulukların kimliklerini ve tarihlerini yeniden keşfetmelerine olanak tanımaktadır. Minorka'daki uluslararası konferanslar, topluluk oluşturma süreçlerinin ve uygulamalı araştırmanın kentsel koruma üzerindeki etkilerini gözler önüne seren önemli bir örnek teşkil etmektedir. Katılımcıların farklı kültürel arka planlarını bir araya getiren bu etkinlikler, deneyim paylaşımını ve kolektif öğrenmeyi teşvik ederek, yerel halk ve uzmanlar arasında kentsel mirasın korunmasına dair ortak bir anlayış geliştirilmesine olanak tanımaktadır. Dünya mirası alanlarında "iyi uygulamalar"ın tartışılması, mekânsal aidiyetin güçlendirilmesine katkıda bulunmakta ve katılımcı planlama süreçlerinin önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, konferanslar, yerel toplulukların seslerinin

duyulmasını sağlayarak kentsel koruma projelerine daha geniş bir perspektif kazandırmaktadır. Sonuç olarak, Minorka'daki konferanslar, kentsel koruma alanında çok kültürlü bir yaklaşımın benimsenmesi ve toplumsal dayanışmanın artırılmasının önemini ortaya koymakta, bu tür topluluk oluşturma çabaları hem yerel halkın hem de uzmanların katılımını artırarak koruma süreçlerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla, uygulamalı araştırmalar ve uluslararası iş birlikleri, tarihi ve kültürel mirasın korunmasında kritik bir rol oynamaktadır.

3.3 Değerlendirme

Almeria'daki CAMINA projesi ve Minorka Adaları'ndaki Dünya Mirası Konferansları örnekleri, kentsel koruma süreçlerinde mekânsal aidiyetin ve katılımcı planlama yöntemlerinin önemini somutlaştırmaktadır. Bu projeler, mekânsal aidiyetin ve kültürel çeşitliliğin teşvik edildiği katılımcı yaklaşımların, kentsel alanların sürdürülebilirliği ve toplumsal ilişkilerin güçlendirilmesi için önemli olduğunu göstermektedir. Her iki örnek de yerel halkın katılımını ve kültürel miraslarını sahiplenmelerini teşvik ederek, tarihi merkezlerin yalnızca fiziksel korunmasını değil sosyal ve kültürel çerçevede de canlanmasını hedeflemiştir.

CAMINA projesinde, çok kültürlü yaklaşımla, marjinalleştirilmiş ve kültürel olarak çeşitlenen toplulukların katılımını sağlamak amacıyla yenilikçi yöntemler geliştirilmiştir. Projede kullanılan sosyal laboratuvar ve sivil küratörler gibi katılımcı araçlar, kullanıcıların kentsel alanlarla olan bağlarını güçlendirmiş ve kent dokusunun korunmasına yönelik kolektif bir sorumluluk duygusu oluşturmuştur. Bu uygulamalar, mekânsal aidiyetin sadece fiziksel bir bağlılık değil, aynı zamanda bireylerin kimliklerini ve sosyal rollerini kentsel alanlarda yeniden şekillendirme aracı olduğunu açığa çıkarmaktadır.

Minorka'daki konferanslar ise yerel topluluğun yanı sıra dijital ve uluslararası camialarla iş birliğini teşvik ederek, kültürel mirasın sürdürülebilir koruma süreçlerine küresel bir bakış açısı kazandırmıştır. Dijital platformlar ve yüz yüze etkinlikler, yerel halkın yanı sıra farklı ülkelerden katılanların katkılarını bir araya getirerek, topluluk oluşturma süreçlerinin kentsel koruma üzerindeki olumlu etkilerini pekiştirmiştir. Bu konferanslar, katılımcıların mekâna karşı aidiyet

duygusunu güçlendirirken, tarih ve kimliklerini yeniden keşfetmelerine de zemin hazırlamıştır.

Her iki proje de mekânsal aidiyetin ve katılımcı planlama yaklaşımlarının kültürel mirasın korunmasındaki önemini vurgulamakta, bu tür projelerin sürdürülebilir koruma stratejilerinin temel taşlarını oluşturabileceğini göstermektedir. Mekânsal aidiyetin güçlendirilmesi, bu tür projelerin başarısını artırmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı ve kültürel çeşitliliği de teşvik etmektedir. Bu kapsamda, katılımcı planlama süreçlerinin kentsel koruma projelerinde benimsenmesi, tarihi ve kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması için hayati bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

KENTSEL SİT ALANINDA KATILIMCI SÜREÇLER: “BEYOĞLU SENİN PROJESİ” ÖRNEĞİ

Bu çalışmanın amacı, tarihi kent merkezlerinde mekânsal aidiyetin kentsel koruma süreçlerindeki rolünü analiz etmek ve katılımcı planlama yaklaşımlarının bu aidiyet duygusunu nasıl güçlendirdiğini incelemektir. Örnek alan olarak seçilen Beyoğlu Kentsel Sit Alanı, geçmişten günümüze çok kültürlü ve sosyal açıdan dinamik yapısı ile bu tür bir araştırma için uygun bir zemin sunmaktadır. Çalışma, İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından yürütülen “Beyoğlu Senin” projesi kapsamında gerçekleştirilen katılım süreçlerine odaklanmaktadır. Bu süreçte, farklı sosyal grupların mekânsal aidiyetlerini güçlendirmeye yönelik stratejilerin etkileri araştırılmıştır.

Bu çalışma kapsamında ilk olarak, çalışma alanı olan Beyoğlu Kentsel Sit Alanı ile ilgili literatürde yer alan akademik çalışmalar, planlama raporları ve projeler incelenmiş, mevcut durum ve bağlam hakkında ön tespitler yapılmıştır. Bu incelemeler, alanın tarihsel, mekânsal ve sosyo-ekonomik yapısına ilişkin kapsamlı bir anlayış geliştirilmesini sağlamıştır. İkinci aşamada, “Beyoğlu Senin” projesi detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Projenin hedefleri, uygulanma yöntemleri ve katılım süreçleri incelenmiş, projeye dahil olan sivil toplum kuruluşları ve vakıfların temsilcileriyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler, nitel araştırma yöntemleri çerçevesinde yapılandırılmış olup katılımcıların deneyim, beklenti ve değerlendirmelerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Son olarak, elde edilen veriler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu analiz süreci, mekânsal aidiyetin kentsel koruma süreçlerindeki rolünü ve katılım yöntemlerinin etkilerini anlamaya yönelik bir çerçeve sunmuştur. Son olarak, Beyoğlu Senin Projesi kapsamında düzenlenen etkinlikler ve bu etkinliklerin farklı bölgelerdeki uygulamaları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu analiz süreci, katılım yöntemlerinin ve mekânsal aidiyetin kentsel koruma üzerindeki etkilerini anlamaya yönelik bir çerçevede yürütülmüştür. Bulgular, Beyoğlu örneği üzerinden geliştirilen çıkarımlarla genelleştirilebilir sonuçlara ulaşılmasına olanak tanıyacak şekilde yorumlanmıştır.

4.1 Beyoğlu Tarihsele Gelişim Süreci

İstanbul'un Avrupa Yakası'nda bulunan ilçelerinden biri olan Beyoğlu, batıda Haliç, doğuda Beşiktaş ve kuzeyde Şişli ilçeleriyle komşudur. Beyoğlu bölgesi geçmişten günümüze farklı milletlerden insanı bünyesinde barındırmış, İstanbul'un en popüler, en kalabalık ilçelerinden biri olmuştur. Farklı sosyo-ekonomik düzeyde insana ev sahipliği yapan bölge için, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin İstanbul Planlama Ajansıyla birlikte başlattığı Beyoğlu Senin projesi kapsamında Beyoğlu bölgesinin 45 mahallesini kapsayan ve hazırlık süreci 2 yıl süren Beyoğlu Mekânsal Strateji Planı hazırlanmıştır. Bu plan kapsamında, Beyoğlu'nun İstanbul içindeki rolünü kullanıcılarla birlikte değerlendirmek ve yeniden tanımlamak, Beyoğlu sakinlerinin farklılaşan ihtiyaç ve taleplerini görünür kılmak ve birlikte çözüm üretmek, Beyoğlu'nu daha yaşanabilir ve sağlıklı bir kent parçası haline getirmek, Beyoğlu geneliyle bütünleşmesi için mekânsal planlama yaklaşımları geliştirmek, Beyoğlu sakinleri, sivil toplum bileşenleri, uzmanlar ve kurumlar arasındaki iletişimin sürekliliğini sağlamak ve yerel demokratik katılımı desteklemek hedeflenmektedir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi [İBB], 2023).

Bölgenin fiziki yapısındaki değişimler ve nüfus hareketleri, geçmiş senelerden bu yana etkileyici bir rol oynamıştır. Osmanlı döneminden günümüze kadar çeşitli etnik grupların, kültürlerin ve ekonomik yapıların etkisi altında şekillenen Beyoğlu'nu İstanbul'un en dinamik ve değişken bölgelerinden biri haline getirmiştir. Beyoğlu'nun tarihsel gelişimini anlamak, günümüzdeki mekânsal ve sosyal sorunların kökenlerini anlamamızı sağlayacaktır. Bu değişimlerin nasıl meydana geldiğini anlamak için Beyoğlu'nun tarihine daha yakından bakmak önem taşımaktadır.

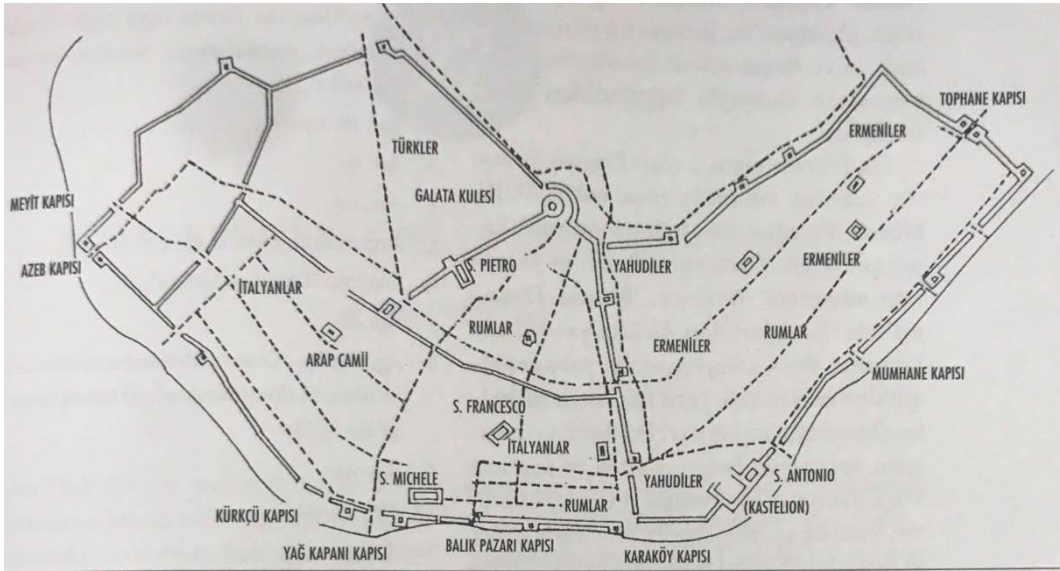
Tarihi ilk çağlara dayanan Beyoğlu'nun ilk sakinlerinin Karaköy tepesinde bir tapınak kurdukları, bölgenin 5. yüzyılda inşa edilen savunma duvarları ile belirgin bir yerleşim alanına dönüştüğü belirtilmektedir. O dönemde incirlik anlamına gelen "Skyai" olarak bilinen Galata, 528 yılında şehir statüsü kazanmıştır. Zamanla, Bizans döneminde "peran de Skyai" adıyla bilinen ve Konstantinopolis'in 13. bölgesi olarak anılan Galata, Haliç'in ağzını koruyan zincirin bağlanma noktası olarak önemli bir savunma işlevi görmüştür (Eyice, 1994; Gyllius ve Özbayoğlu, 1997; Kazhdan, 1991). Fetih sonrasında ise Osmanlı Devleti, Galata ve çevresini Batı ile kurduğu ticari ilişkilerde bir merkez olarak kullanmayı hedeflemiş, bölgeye

çeşitli ticaret alanları kazandırarak kentleşmeyi artırmıştır. Osmanlı döneminde Kasımpaşa ve Tophane bölgelerinde tersane ve döküm atölyelerinin kurulması, sur dışındaki yerleşimlerin başlangıcını oluşturmuştur (Kazhdan, 1991; Kuban, 1996). Galata'nın kuzeyine doğru uzanan bölgede üç yüz yıl boyunca kentleşme anlamında bir gelişme olmamasının nedeni, bölgede suyun yeterli olmaması olarak gösterilmektedir. I.Mahmut'un 1732' de Bahçeköy'de yaptırdığı su şebekesi sayesinde bölgenin su sorunu çözülmüştür. Dağıtmak anlamına gelen Taksim, bölgenin Taksim bölgesi olarak anılmasına sebep olmuştur. Su Beyoğlu'na geldikten sonra, saray, kışla ve okula kadar her türlü resmi ve özel yapı inşaatları başlamıştır (Hürel, 2005). Galata adı, zamanla sadece güneydeki limanla bağlantılı kısım için kullanılmaya başlamıştır. Osmanlı'nın bölgeye gelmesinden sonra Türkler, Galata ile Taksim arasındaki bölgeye önce karşı taraf anlamına gelen "Pera" daha sonra ise zamanla "Beyoğlu" demeye başlamışlardır (Akın, 1998).

Harita 4.1 Jacques-Nicolas Bellin tarafından çizilen 1764 tarihli İstanbul gravürü üzerinde Beyoğlu bölgesinin alt bölgelerinin gösterimi (Bellin, 1764)

Tarih boyunca Beyoğlu, kozmopolit yapısıyla farklı etnik grupların bir arada yaşadığı bir bölge olmuştur. Elçilikler, levantenler ve liman kıyısında bir semt olmanın da etkisiyle Pera bir dış ticaret merkezi haline gelmiştir. Doğuyla batının kesişim noktası, İstanbul'un dışarıya açılan kapısı olarak betimlenen Pera bölgesinde; Türk mahalleleri, Yahudi mahalleleri ve Hristiyan mahalleleri iç içe yaşam sürmüşlerdir. Genellikle Yahudiler ve Hristiyanların buralarda yaşamasından dolayı Galata ve Pera bölgelerinin sokakları daha az Doğulu olarak betimlenmektedir (Girgin, 2021). İstanbul'un fethinin ardından Fatih Sultan Mehmet, Galata'da yaşayan Cenevizlilere can ve mal güvenliği tanımış, ticaret serbestliğini garanti altına alarak Batılı tüccarların ilgisini bölgeye çekmiştir (İnalcık, 1994; Şakiroğlu, 1981). Bölgeye verilen ticari haklar, İtalyan, Floransalı, Endülüslü Arap ve Frenk topluluklarının bölgeye yerleşmesiyle Galata'nın çok katmanlı sosyal yapısını daha da zenginleştirmiştir. 1477 yılı nüfus sayımında Galata'daki 1521 hanenin 592'si Rum, 535'i Müslüman, 332'si Frenk ve 62'si Ermeni olarak kaydedilmiştir (İnalcık, 1994; Kuban, 1996). Galata, sadece ticaret açısından değil, yaşam tarzları açısından da Batı'ya açılan bir pencere olarak kabul edilmiştir. Tursun Beg'in Galata için "Frengistan" tanımını kullanması, bölgenin Batı ile olan kültürel etkileşimini açıkça göstermektedir (İnalcık, 1994, 2019).

Harita 4.2 1455 sayımına göre Galata'da oturanların etnik dağılımı (Kuban, 1996)

16.yüzyılın başlarında çok az kişinin yaşadığı Beyoğlu bölgesinde, hareketlenme Fransızların "Pera bağları" içerisinde bir elçilik binası yaptırmasıyla başlamıştır (Hürel, 2005). 17.yüzyılda da mahallelerin çoğunluğunu Rum cemaatlerin

oluşturduğu bilinen Galata bölgesinde 70 Rum, 18 Müslüman, 3 Frenk, 2 Ermeni ve 1 adet de Yahudi mahallesi bulunduğu kayıtlara geçmiştir (Hürel, 2005). 19. yüzyılda ise Levantenlerin ve gayrimüslim Osmanlı vatandaşlarının bölgeye yerleşmesiyle kozmopolit yapı belirginleşmiştir. 1885 yılında Galata, Pera ve Tophane mahallelerinin nüfus dağılımı %47 yabancı, %32 Osmanlı gayrimüslim ve %21'i Müslüman olarak belirlenmiştir (Çelik, 1986). 1925 yılına gelindiğinde Beyoğlu ve Galata'nın nüfusu 343.605 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu sayının 145.202'si Müslüman, 124.847'ü Rum, 39.270'i Ermeni ve 34.259'u Yahudi olduğu belirtilmektedir (Ziyaoğlu, 1989).

Beyoğlu'nda yaşayan yabancı nüfusun azalması Lozan Antlaşması ve kapitülasyonların kaldırılmasıyla başlamaktadır. Burada yaşayan yabancı tüccarların ticari hayatını önemli ölçüde etkileyen bu olay sonrası ülkeyi terk etmeye başlayan yabancı nüfusla birlikte onlarla iş ortaklığı kurmuş olan yerli gayrimüslimlerin de gitmesi gayrimüslim nüfusundaki azalmanın başlangıcı olmaktadır (Cezar, 1991; Dökmeci ve Çıracı, 1990; Genim, 2003). Ankara'nın başkent olması ve elçiliklerin Ankara'ya taşınması da Beyoğlu'nda yaşayan elçilik çalışanları başta olmak üzere bazı yabancı kesimlerin de buradan ayrılmasına neden olmuştur (Cezar, 1991). Azınlıklardan boşalan evlere sanatçılar, aydınlar ve yeni yetişen Türk iş insanları yerleşerek Beyoğlu'na yeni bir kimlik kazandırmışlardır (Dökmeci ve Çıracı, 1990). II. Dünya Savaşı sonrasında özellikle Varlık Vergisi, 6-7 Eylül olayları, İsrail Devleti'nin kurulması gibi etkenlerle İstanbul'u terk eden çok sayıda gayrimüslimin evlerine Anadolu'nun çeşitli yerlerinden İstanbul'a gelen savaş döneminde zenginleşen tüccar kişiler yerleşmiştir (Cezar, 1991).

1960'lardan itibaren artan göç dalgaları, Beyoğlu'nun çehresini tamamen değiştirmiş, Tarlabası gibi bölgelerde dar gelirli göçmenlerin yoğunlaşmasına neden olmuştur (Akbulut, 1994). Özellikle 1964 yılına gelindiğinde Kıbrıs olayları sonucunda Türkiye'de oturma izinleri feshedilen 8600 Yunan uyruklu Rum ve onlarla çeşitli bağlantıları olan Türk uyruklu Rum Türkiye'yi terk etmiştir (Cezar, 1991). Bu durum, Beyoğlu'nun çehresinde önemli değişimlere yol açmıştır (Ziyaoğlu, 1989). Eskiden Levanten ve gayrimüslimlerin ağırlıklı olarak yaşadığı Tarlabası gibi bölgeler, alt gelir gruplarının yerleştiği yerler haline gelmiş ve Anadolu'dan göç ile gelen dar gelirli, işsiz kimseler kimi zaman işgal yoluyla kimi zaman da düşük kiralarla bu bölgelerde oturmaya başlamıştır (Akbulut, 1994). 1985

yılında nüfus sayımında Beyoğlu bölgesinin nüfusu 221.000 çıkmıştır. Bu dönemde, konutların işyerine dönüşmesinden kaynaklı nüfus kaybı yaşandığı bilinmektedir (Tekeli, 2013).

Şekil 4.7 1950’li yıllarda Tarlabaşı (Mekanların Mübadelesi Dün Bugün Sergisi, 1956)

1990 yılından sonra bir canlanma dönemine giren Beyoğlu Bölgesi, İstiklal Caddesi’nin yayalaştırılması projesiyle tekrardan kültür-sanat ve ticari merkez olma özelliğini kazanmaya başlamıştır. Bölgedeki âtıl kalmış binalar ilk olarak dönemin sanatçıları ve yabancı kökenli nüfus tarafından satın alınarak restore edilmiştir. Yabancı kökenli nüfus, çevredeki lise ve elçiliklerde çalışanların aracılığıyla bölgeyi tanıyarak burayı benimsemiş ve birden fazla ev olarak yerleşmişlerdir (İnce, 2006). Beyoğlu bölgesi bir yandan öğrencilerin, bir yandan bohem entelektüellerin bir yandan da çeşitli dezavantajlı grupların yaşadığı bir bölge olma özelliği sayesinde farklı ihtiyaçlara cevap verecek şekilde gelişmesini sürdürmüştür.

Etnik çeşitliliğin bir sonucu olarak Beyoğlu’nda farklı diller ve kültürler bir arada var olmuştur. 19. yüzyılda Fransızca, İtalyanca, İngilizce ve Almanca gibi Batı

dilleri bölgede sıkça konuşulmakta olup, bu durum Batı kültürleri ile güçlü etkileşimin bir göstergesidir (Akin, 1994). Beyoğlu, yalnızca ticaret merkezi olarak değil, aynı zamanda Batılı yaşam tarzına ait unsurları barındıran bir bölge olarak Osmanlı Devleti ve Batı arasındaki etkileşimin önemli bir temsilcisi olmuştur. Bölgedeki kiliseler, dini törenler ve yabancı tüccar nüfusu, Galata'yı Hristiyanlar için güvenli bir liman haline getirmiş ve burası Akdeniz'in diğer ticaret limanlarına benzeyen çok kültürlü bir yapıya bürünmüştür (Eldem ve diğerleri, 2000). Ortaylı'ya göre(1987), Beyoğlu bölgesi 19.yüzyılda Avrupa'daki yaşam biçiminin Doğu Akdeniz'de oluşan salaş bir modelidir ve gerek mimarisiyle gerek sokaklarda dolaşan farklı giyimde insanlarıyla, değişik yemeklerin yendiği, alışlagelmişin dışında eğlencelerin yapıldığı, yabancı kitap ve gazetelerin satıldığı, kendine özgü bir şiveyle yabancı dillerin konuşulduğu ve Osmanlı aydınlarının Avrupa'ya bir bakış attığı bir semttir (Ortaylı, 1987). İstanbul'a uğrayan ya da yerleşen diplomat, tüccar, gemici, işçi, maceraperest işsiz Avrupalılara kucak açan bir semt olan Beyoğlu, kendi özgün kültürünü yaratmakta gayet başarılı olmuş ve doğuya gelen batılıların misafir edildiği bir merkez haline gelmiştir (Ortaylı, 1987).

Beyoğlu'nun ticaret ve sosyal yaşam alanları, Osmanlı döneminde Galata ve Pera bölgelerinde farklı işlevlerle gelişmiştir. Galata, Osmanlı Devleti ile Batı dünyası arasındaki ticari faaliyetlerin merkezi haline gelirken, Pera daha elit ve sakin bir yaşam alanı olarak gayrimüslim cemaatlerin varlıklı üyelerine ev sahipliği yapmıştır (Eldem ve diğerleri, 2000; Girgin, 2021). 17. yüzyılda, Pera'nın Türk nüfusunu elçiliklerin hizmetinde görevli yeniçeriler oluştururken, özellikle Fransız etkisiyle burası Batılı yaşam tarzının simgelerinden biri haline gelmiştir (Dökmeci ve Çıracı, 1990; Mantran, 1986). 1830 yılında Galata ve Pera'da yaşayan Hristiyan nüfusun 13.000 olduğu ve bu nüfusun yarısının tüccar ve dükkân sahibi olduğu bilinmektedir. Zaman içerisinde Beyoğlu'nun ekonomik avantajlarından yararlanmak isteyen azınlıkların da buraya taşınmasıyla bölge nüfusunda artış kaydedilmiştir (Dökmeci ve Çıracı, 1990).

20.yüzyılın ilk yarısında, savaflara ve işgallere rağmen gayrimüslim halkın çoğunlukta olduğu Pera Bölgesi sinema ve tiyatrolarıyla, her dönem popüler olan restoranları ve pastaneleriyle ve otelleriyle ihtişamını korumayı başarmıştır. Zamanla artan nüfusu ve genişleyen alanıyla Pera Bölgesi'nde kültürel çeşitlilik de artmaktadır. Çarlık Rusya'sının yıkılmasıyla İstanbul'a gelen Rus aristokratların da

etkisiyle Pera farklı bir kültürel kimlikle tanışmış ve etkisi altına girmiştir (Cezar, 1991). 1917 sonrası İstanbul'a gelen Ruslar, bölgeyi tıpkı 17. ve 18.yüzyılda Fransızların etkilediği gibi etkilemiş ve moda, eğlence ve yeme-içme kültüründe çeşitli yenilikler meydana getirmişlerdir (Dökmeci ve Çıracı, 1990). Ancak Cumhuriyetin ilanı ve başkentin Ankara'ya taşınmasının ardından azınlıkların bölgeden ayrılması, buradaki boş alanların Anadolu'dan gelen işçi ailelerince doldurulması ile sonuçlanmıştır. 20. yüzyılda bölgenin düşük gelir gruplarına hitap eden mahalleleri, küçük imalat atölyeleri ve eğlence alanları Beyoğlu'nun sosyal yapısının farklılaşmasına yol açmıştır. Değişen nüfus yapısı yeni eğlence mekanları ihtiyacı yaratmaktadır. Beyoğlu Bölgesi bu ihtiyaçtan en fazla etkilenen bölge olarak ön plana çıkmaktadır (Tuna, 2011). Beyoğlu'nun arka sokakları, fuhuş merkezleri haline gelmiş, sinemalarda porno filmlerin gösterilmeye başlanmasıyla birçok eski sinemanın kullanıcı profili ve kullanım amacı değişmiştir (Dökmeci ve Çıracı, 1990).

Özellikle 1980'lerde, Pera ve Galata hem içinde yaşayanlar hem de günlük kullanıcılar açısından statü kaybına uğramış; Beyoğlu artık zenginlerin ve entelektüellerin uğrak mekanı olmaktan uzaklaşmıştır (İslam, 2003). 1983-1986 yılları arasında Beyoğlu'ndaki yoğun trafiği azaltmak için pek çok tarihi binanın yıkılmasıyla Tarlabası Bulvarı açılmıştır (Akbulut, 1994).

Şekil 4.8 1980’li yıllarda Tarlabası Bulvarı yapım çalışmaları (IFEA Fotoğraf Arşivi, 1988)

1990’lardan itibaren ise İstiklal Caddesi’nin yayalaştırılması ve soylulaştırma projeleri ile Beyoğlu yeniden cazibe merkezi haline gelmiş, sanatçılar ve entelektüellerin ilgisini çekmiştir. Özellikle sanatçıların bölgede yer edinmesinin ardından çeşitli sanat mekanları da bölgede yer edinmeye başlamıştır. Bölgenin gelişmesine bağlı olarak çeşitli kafe, restoran, meyhane ve eğlence mekanları da açılmış ve özellikle Cihangir, Galata ve Asmalı Mescit çevresinde soylulaştırma sürecine girilmiştir (İnce, 2006; Tekeli, 2013).

Beyoğlu bölgesi, 7 Temmuz 1993 tarihli ve 4720 sayılı İstanbul 1 Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararı ile "Tarihi Kentsel Sit Alanı" olarak ilan edilmiştir. Bu kararla birlikte alan, koruma altına alınmıştır. Beyoğlu için ilk kapsamlı koruma amaçlı planlama çalışması, 2003 yılında 1/5000 Ölçekli Beyoğlu Perşembe Pazarı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ile başlamıştır. Ancak bu plan 2006 yılında iptal edilmiş, aynı yıl yeniden onaylanmıştır. Daha sonra, 2009 yılında bütüncül bir koruma planı yapılmıştır. 20 Şubat 2006 tarihinde 2006/10172 sayılı

Bakanlar Kurul Kararı ile Tarlabası Bölgesi, Cezayir Çıkmazı (Fransız Sokağı) ve Çevresi, Tophane Bölgesi, Galata Kulesi ve Çevresi, Beyoğlu Belediye Başkanlığı Binası ve Çevresi ve Bedrettin Mahallesi yenileme alanları olarak belirlenmiştir (Harita4.3). Bu yenileme alanları, 5366 sayılı "Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun" kapsamında ilan edilmiştir(İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı, 2008; Tosun Andıç, 2023).

Harita 4.3 Beyoğlu kentsel sit alanı mevcut durum analizleri yetki durumu
(İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü, y.y.-a)

Başlayan kentsel dönüşüm projeleri sonucu, birçok simgesel yapının değişime uğraması ya da kapatılmasıyla Beyoğlu, yeniden bir dönüşüm sürecine girmiştir. 2015-2016 yılları arasında artan terör olayları nedeniyle Beyoğlu iyice tenhalaşmış, bölgenin kullanıcı profili değişmeye başlamıştır. Dış politikanın Arap Yarımadası ile olan iyi ilişkileri ve ülke turizm politikasında sağlık turizminin öne çıkarılmasıyla, özellikle 2017 ve sonrasında değişen turist profili Beyoğlu Bölgesi'ni de etkilemiştir. Eğlence mekanları yeni gelen turist topluluğuna göre şekillenmiş, Beyoğlu'nun ünlü mekanlarının çoğu ekonomik sebeplerle kapanmıştır.

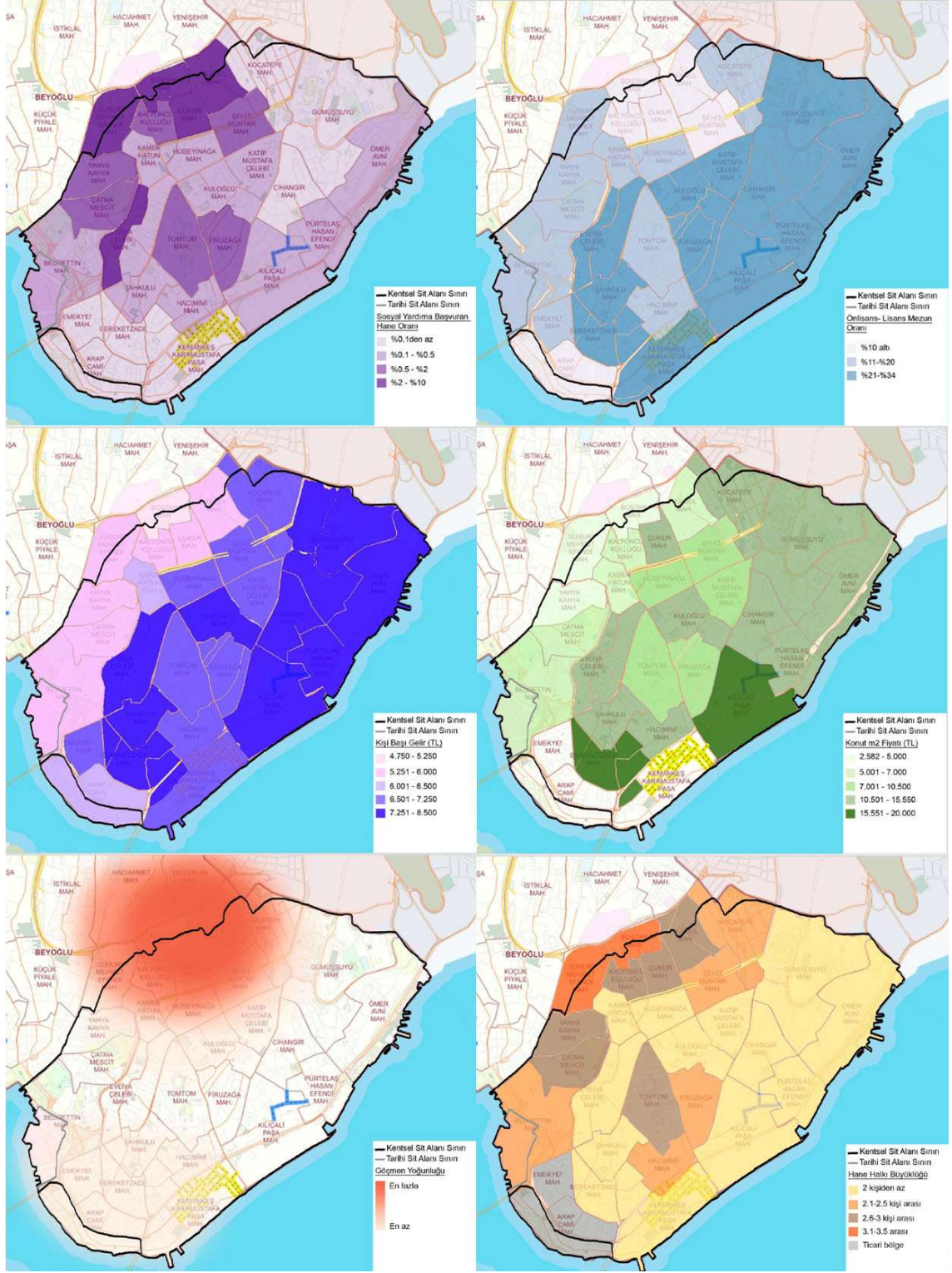
Beyoğlu, yıllar içinde çeşitli değişimlere maruz kalmasına rağmen her dönemde kültürel çeşitliliğiyle öne çıkan bir bölge olmayı sürdürmüştür. Farklı dönemlerde farklı topluluklara ev sahipliği yapan Beyoğlu, bu toplulukların kültürel miraslarını barındırarak çok kültürlülüğünü korumuştur. 19. yüzyılda Levantenler, 20. yüzyılda Anadolu'dan göç eden işçi aileleri ve günümüzde bölgeye yerleşen yabancı aileler, Beyoğlu'nun kültürel dokusuna katkıda bulunmuş ve bu çok kültürlü yapıyı zenginleştirmiştir. Beyoğlu'nun sahip olduğu bu çeşitlilik, bölgenin tarihsel sürekliliğinde önemli bir unsur olarak varlığını korumuştur.

4.2 Beyoğlu Sosyo-Ekonomik ve Fiziksel Yapı Analizleri

Beyoğlu bölgesinin fiziksel yapısı bölgedeki tarihi doku, kültürel miras öğeleri, coğrafi konum gibi özelliklere bağlı olarak ele alınabilmektedir. Beyoğlu kentsel sit alanının topografyasına bakıldığında sırt hattından kıyı hattına ve eski dere hattına inen vadiler olduğu görülmektedir. Taksim Meydanı'nın da bulunduğu Gümüşsuyu Mahallesi, bölgenin en yüksek rakımlı noktasıdır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü, y.y.-a). Beyoğlu kentsel sit alanı içerisinde geçmişten günümüze farklı kültürlerden kullanıcıya ev sahipliği yapan çeşitli dönemlerde yapılmış binalar karşımıza çıkmaktadır. Bu da bölgeyi tarihsel ve mimari özellikleriyle ön plana çıkarmaktadır. Beyoğlu kentsel sit alanı içerisinde bulunan çarşılar, pasajlar, Barok, Neo-klasik, Art Nouveau ve Art Deco gibi farklı mimari tarzlarda inşa edilen yapıların bulunduğu sokaklar bölgenin dokusunu şekillendiren unsurlar olarak dikkat çekmektedir.

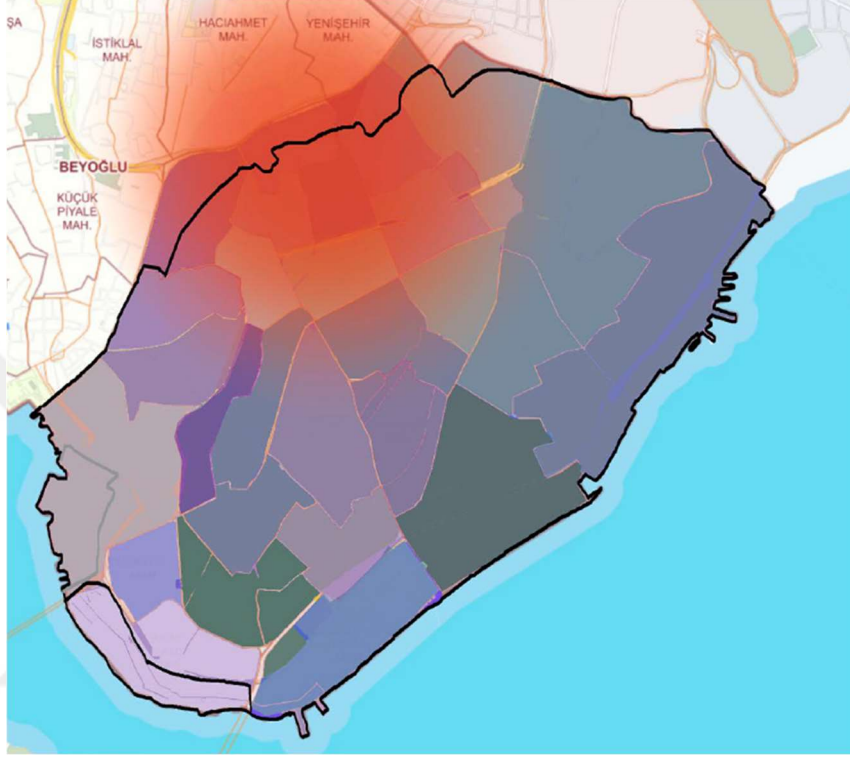
Beyoğlu kentsel sit alanı; Kocatepe, Gümüşsuyu, Ömer Avni, Pürtelaş, Cihangir, Tomtom, Hacımimi, Şahkulu, Emekyemez, Müeyyetzade, Bereketzade, Bedrettin,

mahalleler arasında yüksek farklar olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Gelir düzeyi düşük olan kullanıcıların yaşadığı mahallelerde Covid-19 pandemisinde İBB'nin sosyal yardım programına başvuran hane sayılarının fazla olduğu gözlenmiştir. En düşük hane halkı büyüklüğü sırasıyla Asmalı Mescit, Kâtip Mustafa Çelebi ve Kuloğlu mahallelerinde olduğu gözlenmektedir. Bunun dışında Cihangir, Gümüşsuyu, Kılıçali Paşa, Ömer Avni, Pürtelaş Hasan Efendi gibi konut fonksiyonunun daha yaygın olduğu ve aynı zamanda eğitim ve gelir düzeyinin yüksek olduğu mahallelerde ortalama hane halkı büyüklüğü oldukça düşüktür (EK-1). Yapılan araştırmalar sonucunda, aynı bölge içerisinde yaşayan kullanıcıların refah düzeyleri, günlük rutinleri ve tüketim tercihleri arasında büyük farklılıklar olduğu söylenebilmektedir (EK-1) (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü, y.y.-a).

Harita 4.5 Beyoğlu kentsel sit alanı sınırları içinde bulunan mahallelerin etnik ve sosyo-ekonomik özelliklerini gösteren haritalar (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü, y.y.-a)

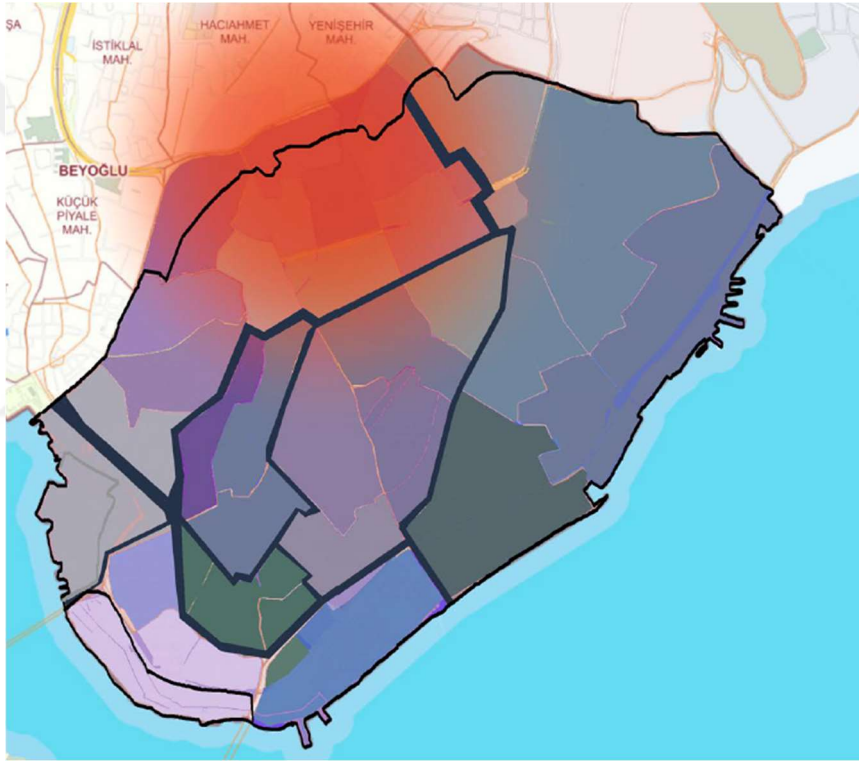
Beyoğlu kentsel sit alanı içerisinde bulunan mahallelerde kullanıcılar arasında kültürel ve etnik farklılıklar gözlemlenmektedir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü, y.y.-a). Özellikle konut fiyatlarının düşük olduğu mahallelerde yurtiçinden ve yurtdışından göç etmiş farklı kültürlere sahip kullanıcıların bulunduğu gözlenmektedir (Harita4.4).

Harita 4.6 Beyoğlu kentsel sit alanı sınırları içinde bulunan mahallelerin etnik ve sosyo-ekonomik özelliklerini gösteren haritaların birleştirilmesi

Yapılan analizlerin birleştirilmesiyle (Harita 4.5), Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'ndaki mahalleler arasında sosyo-ekonomik farklılıkların belirginleştiği görülmektedir. Özellikle, eğitim düzeyi düşük mahallelerde yoğunlaşan göçmen nüfus, bu alanların demografik yapısını şekillendirmekte ve sosyo-ekonomik baskıları artırmaktadır. Harita 4.4'te görüldüğü gibi, bu bölgelerdeki konut metrekare fiyatlarının düşük olduğunu ve bu nedenle düşük gelir grubuna mensup hanelerin bu alanları tercih ettiğini göstermektedir. Bu mahallelerde, hane halkı sayısındaki artışla birlikte kişi başına düşen gelirin azalması dikkat çekmektedir. Sosyal yardıma başvuru oranlarının bu bölgelerde yüksek olması da ekonomik kırılganlığı destekleyen bir diğer veridir.

Bunun yanı sıra, analizlerde mahalleler arasındaki sosyal ve fiziksel eşikler de ortaya çıkmaktadır (Harita 4.6). Örneğin, Beyoğlu'nun kuzey kesimlerinde yer alan mahalleler, göçmen yoğunluğu ve düşük gelir gruplarının ağırlıkta olduğu alanlar olarak öne çıkarken, daha güneyde kalan mahallelerde görece daha yüksek gelir gruplarının yaşadığı alanlar olarak dikkat çekmektedir. Bu doğal eşikler, katılım süreçlerinin planlanmasında önemli bir rehber sunmaktadır. Buna göre bölgede uygulanacak katılım yöntemleri, her mahallenin özgün sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine uyum sağlayacak şekilde çeşitlendirilmelidir. Böylelikle, Beyoğlu Kentsel Sit Alanı'nın farklı mahallelerindeki sosyo-ekonomik yapıya uygun, kapsayıcı ve etkili bir katılım süreci oluşturulması mümkün olacaktır.

Harita 4.7 Beyoğlu kentsel sit alanı sınırları içinde bulunan mahallelerin etnik ve sosyo-ekonomik özelliklerini gösteren haritaların birleştirilmesi

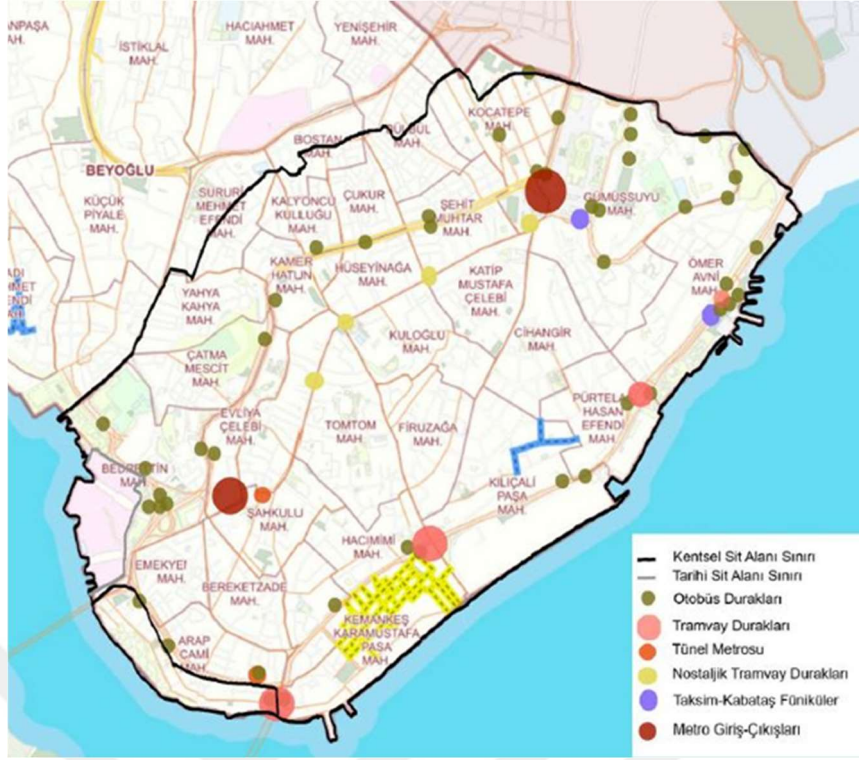
Beyoğlu'nun kentsel yapısını daha iyi anlamak ve kullanıcı deneyimlerini mekânsal planlama süreçlerine entegre edebilmek adına bölgenin önemli ulaşım aksları ve kentsel işaret noktaları analiz edilmiştir. Beyoğlu kentsel sit alanında yer alan bu akslar ve işaret öğeleri, bölgedeki yoğun sosyal hareketlilik ve kullanıcı davranışlarını anlamada kilit rol oynamaktadır. Beyoğlu kentsel sit alanı içerisinde yer alan Tarlabası Bulvarı, Meclis-i Mebusan Caddesi ve İstiklal Caddesi bu

bölgenin ana aksları olarak görev yapan caddeler olarak dikkat çekmektedir. İstiklal Caddesi araç trafiğine kapalı olsa da yoğun yaya sirkülasyonu ön plana çıkmaktadır. Bölge içerisindeki nirengi noktaları Kevin Lynch'in kentsel kimlik analizinde tanımladığı insanların bir yeri tarif ederken kullandıkları işaret öğeleri dikkate alınarak tespit edilmiştir. Bu noktalar Taksim Cumhuriyet Anıtı, Galatasaray Lisesi, St.Antuan Kilisesi, Odakule, Taksim Tünel binası ve Pera Palas Oteli olarak işaretlenmiştir. İnsanların toplandıkları meydanlar ise; Taksim Meydanı, Galatasaray Meydanı, Tünel Meydanı, Karaköy İskelesi Meydanı, Kabataş Meydanı olarak belirtilmiştir (Harita 4.8).

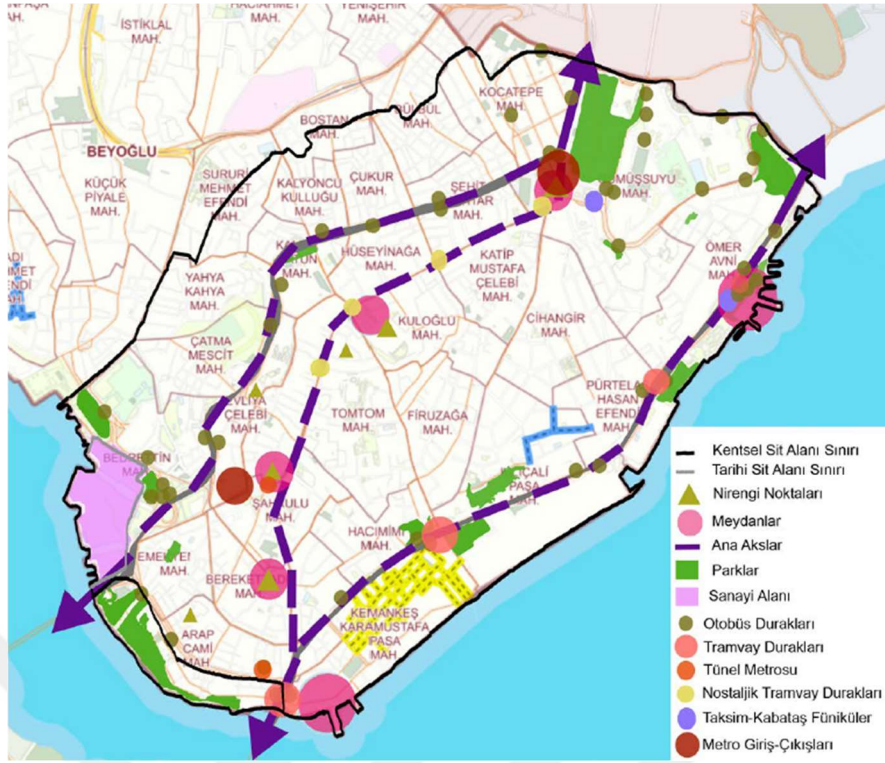
Harita 4.8 Beyoğlu kentsel sit alanı ana akslar ve işaret öğeleri

Bölge içerisinde bulunan ulaşım olanaklarını incelediğimizde (Harita 4.9) otobüs duraklarının fazlalığı öne çıkmaktadır. Tarihi tramvayın İstiklal Caddesi'nde durduğu duraklar da işaretlenmiş olup, tarihi tünel metrosunun giriş-çıkış noktaları da belirtilmiştir.

Harita 4.9 Beyoğlu kentsel sit alanı ulaşım araçları noktaları

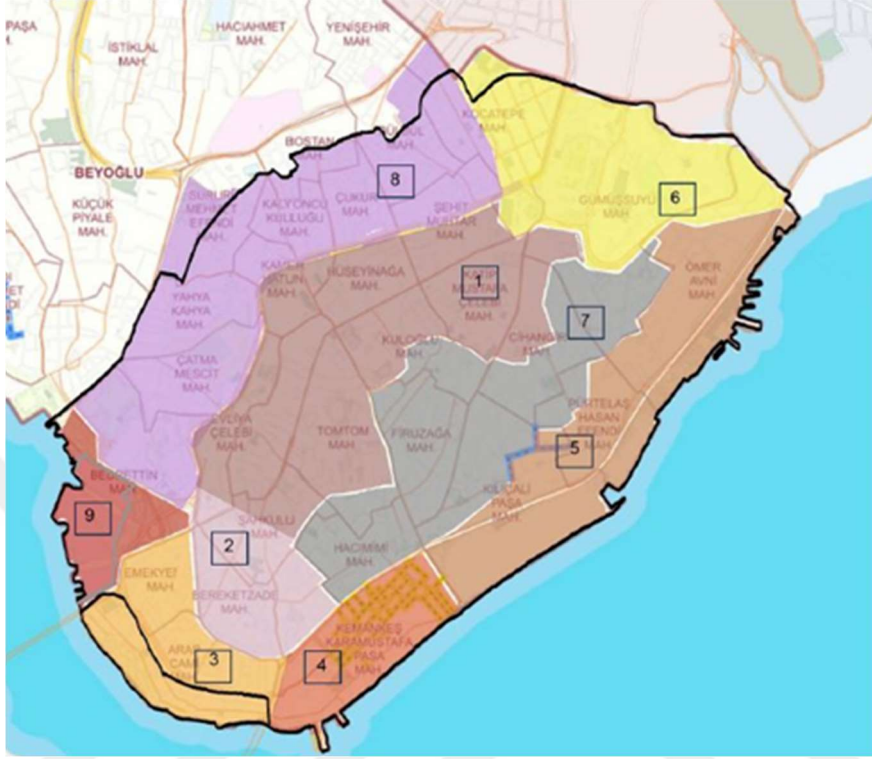
Yapılan analizler, haritaların çakıştırılmasıyla, yoğun sosyal sirkülasyonun yaşandığı bölgelerin aynı zamanda birer işaret ögesine dönüştüğünü göstermektedir (Harita 4.10).

Harita 4.10 Beyoğlu kentsel sit alanı ana akslar, işaret öğeleri ve ulaşım noktalarının çakıştırılması

Beyoğlu kentsel sit alanı, fonksiyona göre yapılan bölgeleme çalışmaları sonucunda dokuz alt bölgeye ayrılmıştır (Harita 4.11). Bu bölgelerin ilki, Taksim Meydanı'ndan Tünel Meydanı'na kadar uzanan İstiklal Caddesi ve çevresidir. Yoğun ticari kullanımlarla karakterize edilen bu tarihi bölge, turizm tesisleri, eğitim binaları ve elçilik yerleşimlerini barındırmanın yanı sıra dikkat çekici dini tesislere de ev sahipliği yapmaktadır. Bölgenin güney kısmında konut yerleşimleri de yer almaktadır. İkinci bölge, Galata Kulesi ve çevresini kapsayan Kuledibi olarak adlandırılmaktadır. Bu alanda karma kullanımla öne çıkan konut dokusu, ticari kullanım ve turizm tesisleri ile iç içe geçmiş durumdadır. Ayrıca bölge, çeşitli dini tesisleri de içermektedir. Üçüncü bölge, yoğun ticari faaliyetlerin gözlemlendiği Karaköy ve Perşembe Pazarı çevresidir. Kıyı ilişkisini güçlendiren yeşil alan kullanımı ve turizm tesisleri de bu bölgede bulunmaktadır. Dördüncü bölge, Galata Köprüsü'nün doğusundan başlayarak Galataport'a kadar uzanmaktadır ve eğitim binaları ile yeme-içme mekanları ile karakterize edilmektedir. Beşinci bölge, Galataport'u içermekte olup karma kullanım ile dikkat çekmektedir; kıyıya yakın alanlarda ticari fonksiyonlar ve yeşil alan kullanımı mevcuttur. İç kesimlerde konut

yerleşimleri ve turizm tesisleri bulunmaktadır. Altıncı bölge ise, yoğun turizm tesisleri ve ticari kullanımlar ile öne çıkmakta; Taksim Gezi Parkı'nı da içermektedir.

Harita 4.11 Beyoğlu kentsel sit alanı bölgeleme çalışması

Yedinci bölge, İstiklal Caddesi'nin kıyı bölgesiyle arasında yer almakta olup, yoğun konut dokusu ile dikkat çekmektedir. Bu bölge, yeme-içme ve eğlence tesisleri, turizm tesisleri, sağlık ve eğitim binaları ile zenginleşmektedir. Beyoğlu kentsel sit alanında yer alan sekizinci bölge, Tarlabası Bulvarı ile İstiklal Caddesi'nden fiziksel olarak ayrılmaktadır. Bu bölgenin kuzeyi, turizm bölgesi olarak ilan edilmiş olup, yoğun turizm tesisi kullanımı ve tescilli sivil mimari örnekleri içermektedir. Ayrıca açık spor alanları da mevcuttur. Dokuzuncu bölge ise tarihi sanayi bölgesi olarak öne çıkmakta ve kıyı-liman ilişkisi ile dikkat çekmektedir. Aynı zamanda tarihi sit alanı ilan edilen alanı kapsamaktadır. Bölgeleme çalışmaları, sosyal ve mekânsal özelliklerin kullanıcı katılım araçlarıyla etkileşimini analiz etmek adına önemli bilgiler sunmaktadır.

Alt bölgeleme çalışmasının işaret öğeleri ve ulaşım noktaları analizleriyle birleştirilmesi (Harita 4.12), belirli bölgelerde kullanıcı hareketliliği ve dikkat çeken mekânların yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Özellikle, sirkülasyonun

fazla kullanıcının projeye katılımını sağlamak ve Beyoğlu'nun çeşitli yönlerini geliştirmek amacıyla oluşturulmuştur. Temalar sırasıyla; Adil, Yaşanabilir, Dayanıklı, Üreten, Yaratıcı ve Hatırlayan Beyoğlu olarak adlandırılmıştır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi [İBB], 2023). **Adil Beyoğlu** teması, Beyoğlu'nun sosyal yapısındaki sorunları ele alarak, kentsel hizmetlere erişimde adil olmayı ve Beyoğlu'nun farklı toplumsal kesimlerini kapsayıcı çözümler sunmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, dezavantajlı grupların desteklenmesi, toplumsal kabulün güçlendirilmesi ve dayanışmanın teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. **Yaşanabilir Beyoğlu** teması ise bölgedeki yaşam kalitesini artırmaya yönelik kentsel iyileştirmeler ve ihtiyaçların karşılanması içermektedir. **Dayanıklı Beyoğlu** teması, bölgenin fiziksel ve sosyal yapısının afet risklerine karşı dayanıklılığını artırmayı, ayrıca altyapı ve çevre politikaları geliştirmeyi hedeflemektedir. **Üreten Beyoğlu** teması, bölgedeki ekonomik faaliyetlerin sorunlarını anlamaya yönelik bir yaklaşımla, ekonomik çeşitliliği artırmayı ve yerel üretimi desteklemeyi amaçlamaktadır. **Yaratıcı Beyoğlu** teması, bölgenin kültürel çeşitliliğini ve zenginliğini ön plana çıkararak, Beyoğlu'ndaki kültürel hayatı canlandırmayı hedeflemektedir. Son olarak, **Hatırlayan Beyoğlu** teması, Beyoğlu'nun kültürel miras alanlarının bütüncül bir yaklaşımla korunmasına ve bu bağlamda toplumsal hafızanın sürdürülmesine odaklanmaktadır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi [İBB], 2023). Aynı zamanda, kültürel mirasın korunması için gerekli yasal, yönetsel süreçlerin geliştirilmesini ve ekonomik yetersizliklerin giderilmesini amaçlamaktadır. Bu temalar, Beyoğlu'nun sosyal, ekonomik ve kültürel dokusunu korumak ve geliştirmek amacıyla kapsamlı bir strateji ortaya koymaktadır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi [İBB], 2023).

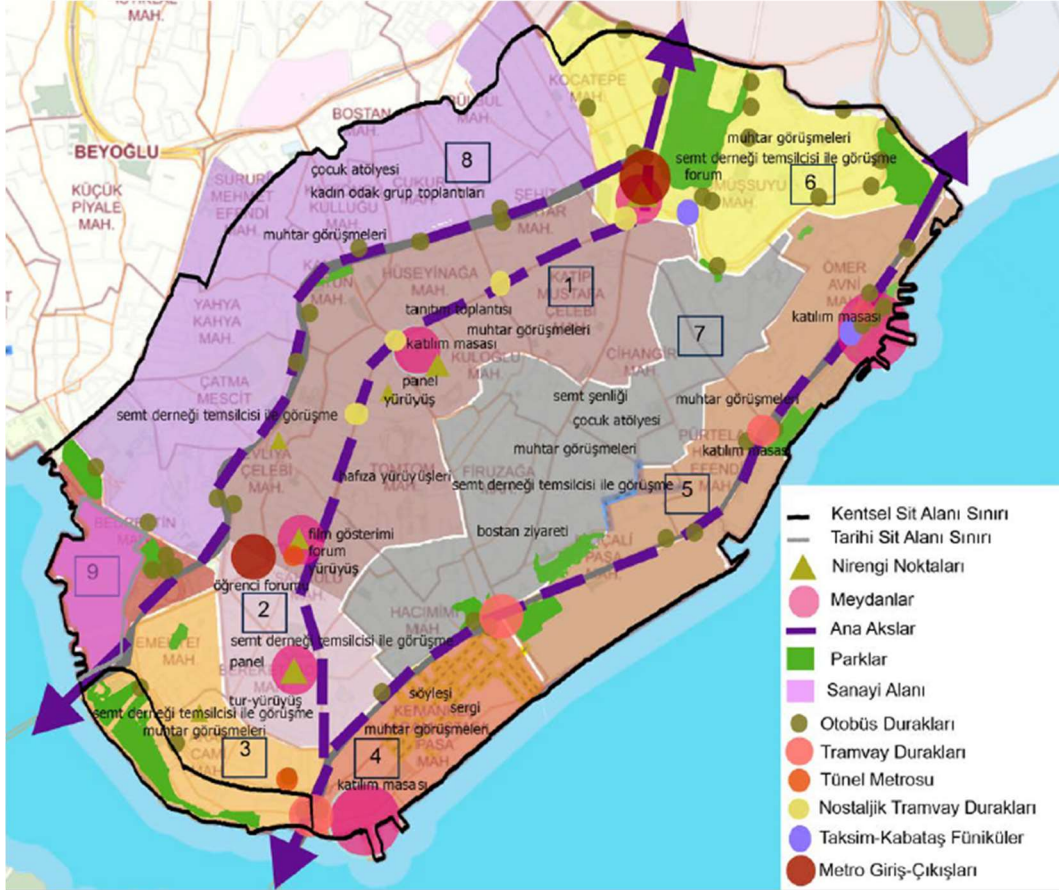
İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin (İBB) Beyoğlu Mekânsal Strateji Planı'nın önsözünde, planı hazırlayanlar tarafından, bu sürecin Türkiye'deki en katılımcı planlama uygulamalarından biri olduğu iddia edilmektedir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi [İBB], 2023). Planlama sürecine kullanıcıların katılımını sağlamak ve bölgenin ihtiyaçlarını detaylı bir şekilde analiz edebilmek amacıyla hayata geçirilen "Beyoğlu Senin" projesi kapsamında, 16 farklı yöntem kullanılarak 300 etkinlik gerçekleştirilmiştir. Bu etkinlikler hem çevrimiçi paylaşımlar hem de yüz yüze buluşmalar aracılığıyla yaklaşık 15.000 kişiye ulaşarak bölgenin her kesiminden görüşlerin toplanmasını sağlamıştır (URL-6). Proje süresince, iç paydaşlar ve kamu

kurumlarıyla toplantılardan odak grup çalışmalarına, mahalle muhtarlarıyla görüşmelerden semt şenliklerine kadar geniş bir yelpazede etkinlikler düzenlenmiştir. Örneğin, 106 iç paydaş toplantısı, 48 odak grup toplantısı, 45 muhtar görüşmesi, 16 yürüyüş, 11 katılım masası, 10 panel ve söyleşi, 7 atölye çalışması, 8 forum, 5 anket ve 4 semt şenliği gibi katılım yöntemleri uygulanmıştır. Ayrıca bu süreçte hak temelli oluşumlarla toplantılar, koruma ve kültürel miras toplantıları, semt dayanışma dernekleri ile toplantılar, çeşitli sektörel toplantılar, bostan ziyaretleri ve kültür-sanat toplantıları düzenlenmiş ve paydaşlarla yüz yüze ve online görüşmeler sağlanmıştır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü, y.y.-b). Bölge sakinlerinin, ziyaretçilerin, çalışanların ve diğer kullanıcıların harita üzerinden yer seçerek sorun ve önerilerini işaretlemesini sağlayan “Mekânsal İşaretleme Uygulaması” da bu süreçte çevrimiçi bir haritalama uygulaması olarak hizmet vermiştir.

Proje, farklı sosyo-ekonomik profillere sahip bireylerin katılımını teşvik ederek, Beyoğlu’nun sahiplenilme duygusunu güçlendirmeyi amaçlamıştır. Planlama sürecine yerel halkı, ziyaretçileri ve diğer paydaşları dahil etmek, sadece beklentilere yanıt vermekle kalmamış, aynı zamanda süreç şeffaflığını artırarak katılımcıların güvenini pekiştirmiştir. Bu çok yönlü yaklaşım, Beyoğlu’nun sosyal ve kültürel dokusunu zenginleştiren, sürdürülebilir bir kentsel yaşam alanı oluşturmayı hedefleyen örnek bir model ortaya koymuştur.

Beyoğlu Senin projesi kapsamında yapılan katılım etkinliklerinin alt bölgeleme çalışmalarıyla ilişkilendirilerek incelendiği Harita 4.13’e bakıldığında, etkinliklerin bölgelere göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Örneğin, konut dokusunun yoğun olduğu Tarlabası, Cihangir ve Kuledibi bölgelerinde yapılan çalışmalar birbirinden farklılaşmakta ve katılımcı süreçlerin çeşitliliğini ortaya koymaktadır. Cihangir bölgesinde düzenlenen bir semt şenliği, yaklaşık 40 kişinin katılımıyla bir forum gerçekleştirmiştir. Bu forumda, mahallenin sorunları, ihtiyaçları ve beklentileri ele alınmıştır. Ayrıca, Firuzağa mahallesindeki Roma Bostanı’na yapılan ziyaret ile planlama süreci hakkında bilgi alışverişi sağlanmıştır. Tarlabası bölgesinde ise odak grup toplantıları gerçekleştirilmiş, bu toplantılara Tarlabası Toplum Destekleme Derneği katkılarıyla Tarlabası ve Dolapdere’de yaşayan kadınlar katılmıştır. Toplum merkezi ile yapılan görüşmelerde, katılımcı planlama sürecine dair görüşler alınmıştır. Sonuç olarak, Beyoğlu kentsel sit alanındaki

bölgeleme çalışmaları, bölgenin sosyal, kültürel ve ekonomik dinamiklerini anlamak açısından önemli bir katkı sağlamaktadır. Bu çalışmalar, her bölgenin kendine özgü ihtiyaçlarını belirlemek için bir temel oluşturmaktadır. Beyoğlu Mekânsal Strateji Planı çerçevesinde başlatılan Beyoğlu Senin projesi, tüm paydaşların sürece etkin bir şekilde dahil edildiği ve kullanıcı profillerine yönelik çeşitli katılım yöntemlerinin benimsendiği bir yaklaşım sergilemesi bakımından dikkat çekmektedir.

Harita 4.13 Beyoğlu kentsel sit alanı içerisinde yapılan bölgeleme çalışmasında Beyoğlu Senin projesinde kullanılan katılım yöntemlerinin gösterilmesi

4.4 Beyoğlu Senin Projesi'nin Katılım ve Aidiyet Etkisinin Analizi

Bu çalışmada veriler katılımcı süreçle yürütülen Beyoğlu Senin projesi kapsamında toplantılara katılan sivil toplum kuruluşları ve vakıflarla bir nitel araştırma türü olan derinlemesine görüşme yapılarak toplanmıştır.

Bu tez kapsamında yapılan görüşmelerde görüşme formu kullanılarak yapılan görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu türden görüşmelerde, görüşme sırasında

konusulması planlanan konular hakkında sorulacak soruları listelenmesiyle bir rehber oluşturulmaktadır. Bu rehberin varlığıyla görüşülen insanlardan aynı sorularla belirli bir sistematik içinde cevap alınabilmesi mümkündür (Patton,1987'den aktaran Kümbetoğlu, 2005).

Beyoğlu Senin projesi hakkında düşünce ve deneyimlerini, süreç hakkındaki fikirlerini öğrenmek amacıyla sürece yapılan toplantılarla katılım sağlamış sivil toplum kuruluşları ve vakıfların temsilci, üye ve gönüllüleriyle iletişime geçilmiştir. İçerisinde bulunduğumuz dönem itibariyle Beyoğlu bölgesinde sahaya çıkmak, çeşitli bölgelerde konut kullanıcısıyla görüşmek güvenli hissettirmediği için, bölgede bulunan kullanıcıların güven duygusunu kazanmanın zor olması gerekçesiyle de görüşmeler için sivil toplum kuruluşları ve vakıflar seçilmiştir.

Tez kapsamında 10 farklı kuruluştan 11 kişiyle görüşülmüştür. Ayrıca İBB Katılım Koordinasyonundan projenin yürütücü ekibinde bulunan 3 kişiyle de görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan sivil toplum kuruluşları arasında Beyoğlu Gıda Kolektifi, Tarlabası Toplum Merkezi, Mor Çatı, Beyoğlu Eğlence Yerleri Derneği, İstanbul Rehberler Odası, Hayata Sarıl Derneği, Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği, Sururi Mehmet Efendi Dayanışma Topluluğu, Ayaspaşa Semt Derneği ve Cihangir Semt Derneği yer almaktadır.

Proje kapsamında yapılan toplantıların raporları incelenmiş, katılım sağlayan ve ofisleri Beyoğlu'nda olan bütün kuruluşlara elektronik posta ve telefon yoluyla ulaşılmaya çalışılmış ancak birçoğu ya geri dönmemiş ya da görüşme için zaman veremeyeceklerini iletmiştir. Görüşmeler yüz yüze, telefonla ve internet üzerinden olmak üzere farklı şekillerde gerçekleşmiştir. Tüm görüşmeler katılımcıların izniyle kayıt altına alınmış daha sonra bu kayıtlar deşifre edilerek yazıya dökülmüştür. Verilen cevaplar alt sorular sorularak gruplandırılmış ve değerlendirilmiştir.

Tablo 4.1 Kullanıcılara sorulan soru grupları

SORU GRUPLARI	SORULAR
DEMOGRAFİK SORULAR	Cinsiyet-Yaş Bilgisi
	Eğitim durumu-meslek bilgisi
	Hangi semtte ikamet ediyorsunuz?
	Dernek içerisindeki göreviniz nedir?
DENEYİM/DAVRANIŞ SORULARI	Katılımcı süreçle yürütülen ve sizin de toplantılarına katıldığınız Beyoğlu Mekansal Stratejik planı yayınlandı. Haberinizi var mıydı ya da inceleyebildiniz mi?
	Katıldığınız toplantılarda hangi sorunlardan bahsetmişsiniz?
	Planda bu sorunlarla alakalı bir geri dönüş var mı sizce?
	Bu toplantılara katılırken beklentiniz neydi? Yani neden katıldınız bu toplantılara? (Hem dernek açısından hem de bireysel olarak)
	Somucunda ne elde ettiniz ya da edemediniz?
FİKİR/İNANÇ SORULARI	Plan yayımlandıktan sonra sizin değindiğiniz sorunlara çözüm bulunacağını düşünüyor muydunuz?
	Planı incelerken anlamakta zorlandığınız kısımlar oldu mu?
	Sizce bu plan ne için üretildi? Kapsamı ve amacı ne olabilir?
DUYGU SORULARI	Beyoğlu'nun sizin ve üyeleriniz için anlamı nedir?
	Beyoğlu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Tablo 4.2 Kullanıcılara sorulan sorulardan çıkarımlar

SORU GRUPLARI	AMAÇ	ÇIKARIMLAR
DEMOGRAFİK SORULAR	Kullanıcı profili çıkarmak ve çeşitliliği göstermek	Çok çeşitli kullanıcı profili
DENEYİM/DAVRANIŞ SORULARI	Kullanıcıların katılım hakkındaki bilgilerini öğrenmek, projeyi anlama seviyelerini ölçmek	Kullanıcıların katılım konusunda çok da bilgiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.
FİKİR/İNANÇ SORULARI	Kullanıcıların yayınlanan planı ve süreci takip seviyesini anlamak	Kullanıcılar projeye katılım sağlasa da plan sonuçlarını takip etmede eksik kalmıştır.
DUYGU SORULARI	Kullanıcıların mekana karşı duygusal seviyesini ölçmek, mekana karşı aidiyetlerini anlamak	Kullanıcılar Beyoğlu'na karşı duygusal bağ hissetmektedir.

Tablo 4.3 Plancı ekibe sorulan soru grupları

SORU GRUPLARI	SORULAR
DEMOGRAFİK SORULAR	Cinsiyet-Yaş Bilgisi
	Eğitim durumu-meslek bilgisi
	Hangi semtte ikamet ediyorsunuz?
	Ekip içerisindeki göreviniz nedir?
DENEYİM/DAVRANIŞ SORULARI	Planla ilgili bir geri dönüş aldınız mı?
	Yapılan toplantılarda genelde ne tür sorunlardan bahsedilmiştir?
	Bu toplantıları düzenlerken beklentiniz neydi?
	Sonuçtan memnun musunuz?
	Süreç gerçekten katılımcı bir süreç miydi?
	Diğer planlama süreçlerinden bu süreci ayıran neydi?
	Kullanılan katılım yöntemlerini nasıl belirlediniz?
	Alanları nasıl belirlediniz?
FİKİR/İNANÇ SORULARI	Farklı bölgelere farklı katılım yöntemleri mi kullanmaya çalıştınız?
	Sizce plan herkes tarafından anlaşılabilir mi?
	Planın amacı ve kapsamından bahsedebilir misiniz?
	Sizin ve paydaşların üstüne düşen görevler neler?
DUYGU SORULARI	Süreç boyunca en çok neye dikkat ettiniz?
	Sizce süreç boyunca en verim aldığınız etkinlik hangisiydi?
	Beyoğlu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Tablo 4.4 Plancı ekibe sorulan sorulardan çıkarımlar

SORU GRUPLARI	AMAÇ	ÇIKARIMLAR
DEMOGRAFİK SORULAR	Plancıların profilini çıkarmak ve ekipteki işbölümünü anlamak	Proje ekibi arasında projeye uygun olarak çalışma grupları kurulmuş ve ekip üyeleri işbölümü yapmıştır. Bu da proje sürecinin hızlı ve planlı ilerlemesi konusunda ekibe yardımcı olmuştur.
DENEYİM/DAVRANIŞ SORULARI	Projenin katılımcı planlama aşamalarına uygunluğunu anlamak ve katılım yöntemlerinin belirlenmesinde izlenen yolları öğrenmek	Plancılar proje sürecinde katılımcılık ilkesine uygun davranmışlardır. Kullanıcı profillerine göre farklı katılım yöntemleri kullanmışlardır. Katılım yöntemlerini belirlerken hem bölgenin fiziksel yapısı hem de kullanıcıların sosyo-ekonomik düzeylerini ve kültür seviyelerini dikkate almışlardır.
FİKİR/İNANÇ SORULARI	Plancıların proje hakkındaki düşüncelerini öğrenmek ve projeyi sahiplenme derecelerini ölçmek	Plancıların projeyi sahiplendikleri gözlenmiştir. Ayrıca projenin katılımcılık açısından oldukça başarılı olduğunu söylemektedirler.
DUYGU SORULARI	Plancıların Beyoğlu ve projeye karşı duygusal seviyelerini ölçmek	Plancılar Beyoğlu'na ve yürütülen projeye karşı duygusal bağ hissetmektedir.

4.5 Alan Çalışması Bulguları

Beyoğlu planlama sürecinde uygulanan katılım yöntemleri ve bunların belirlenmesi, sürecin katılımcı beklentilerine yanıt verip vermemesi gibi konuların değerlendirilmesi bu çalışmanın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Beyoğlu gibi karmaşık sosyal ve mekânsal yapıya sahip bir bölgenin planlama sürecine, farklı katılım yöntemleri ve grupların dahil edilmesi, planın başarısı açısından kritik önemdedir. Aşağıda, bu sürecin detayları ve analizleri alt başlıklar halinde incelenmiştir.

4.5.1.1 Beyoğlu Planlama Sürecinde Uygulanan Katılım Yöntemleri

Beyoğlu'nun karmaşık sosyal yapısı, katılım süreçlerinde geniş bir yöntem yelpazesini zorunlu kılmıştır. Bu yöntemler arasında, uzmanlarla ve sivil toplum kuruluşlarıyla yapılan toplantılar, odak grup çalışmaları, paneller, söyleşiler, iş yeri sahipleriyle yapılan anketler, mahallelerde sorunları daha iyi anlamak amacıyla kurulan katılım masaları ve semt şenlikleri gibi çeşitli etkinlikler bulunmaktadır. Ayrıca, kadın forumları, çocuk etkinlikleri, hafıza yürüyüşleri ve atölye çalışmaları gibi hedef kitleye yönelik aktiviteler de organize edilmiştir. Plan tamamlandıktan sonra ise Metrohan'da bir kısa film gösterimi ve planın anlatıldığı bir forum düzenlenmiştir. Bu çeşitlilik, Beyoğlu'nun çok katmanlı yapısının planlama sürecine dâhil edilmesi ve farklı grupların süreçte yer almasını sağlamayı hedeflemiştir.

Aşağıdaki matris, bu süreçte uygulanan yöntemlerin ve sonuçlarının bir özetidir.

Tablo 4.5 Uygulanan katılım yöntemleri matrisi

Katılım Etkinliği Türü	Kimlerle Yapılıyor	Nerede Yapılıyor	Amaç	Sonuç
Bilgilendirme toplantıları	Genel halk, sivil toplum kuruluşu temsilcileri, kamu kurumları	Paydaşların belirleyeceği toplantı salonları, etkinlik alanları	Kullanıcıları süreç hakkında bilgilendirme ve planlanacak alan hakkında farkındalık oluşturma	Proje başlangıcında yapılan bilgilendirme toplantısıyla katılımcılara projenin amacı ve sürecin nasıl işleyeceği anlatıldı. Kullanıcıların proje hakkında beklentisi oluştu.
Çalıştaylar	Akademisyenler, uzmanlar, sivil toplum kuruluşu temsilcileri	Üniversiteler, belediye binaları, paydaşların belirleyeceği toplantı alanları	Süreç hakkında uzmanların görüşlerini almak, fikir alışverişi yapmak	İBB birimleri, akademisyenler, sanatçılar, sivil toplum bileşenleri, siyasi parti temsilcileri, konsolosluklar, muhtarlar, öğrenciler, Beyoğlu'nda yaşayanlar ve Beyoğlu kullanıcılarının katıldığı planın anlatıldığı bir çalıştay gerçekleştirildi. Çalıştayda plan hazırlama sürecinde yapılan çalışmalardan ve proje sürecinden bahsedilmiştir.
Anketler	Genel bölge kullanıcıları, özel hedef grupları	Çevrimiçi platformlar, planlama çalışması yapılacak bölge	Kullanıcıların yaşadıkları çevre hakkında görüşlerini toplamak, sorun ve ihtiyaçları tespit etmek, fiziksel çevreden memnuniyetlerini anlamak	Kurulan katılım masalarında çeşitli anket çalışmaları yapılmıştır. Bu anketler sonucunda kullanıcıların yaşadıkları çevre hakkında görüşleri öğrenilmeye çalışılmıştır.
Odak grup toplantıları	Kadınlar, üniversite öğrencileri, mahalle sakinleri	Katılımcıların kolaylıkla ulaşabileceği konumlarda (mahalle, okul vb.)	Katılımcıların yaşadıkları bölgeye dair istek, ihtiyaç ve sorunları tespit etmek, kendilerini güvende hissetmelerini sağlayarak fikirlerini, mekanla olan etkileşimlerini ve alışkanlıklarını öğrenmek	Fiziksel çevre ve güvenlikle alakalı sorunların konuşulduğu odak grup çalışmalarında özellikle kadın kullanıcıların katılımı sağlanmıştır.
Katılım masaları	Bölgenin günlük kullanıcıları, turistler ve yaşayan kullanıcılar	Sirkülasyonun yoğun olduğu alanlar	Günübirlik kullanıcı ve bölgede yaşayan kullanıcıların istek, ihtiyaç ve sorunlarının öğrenilmesi, kullanıcıların süreç hakkında hızlıca bilgilendirilmesi	Beyoğlu kentsel sit alanı içerisinde sirkülasyonun yoğun olduğu alanlara katılım masaları konulmuştur. Ancak burada bilgilendirme yapacak görevlilerin yeterli olmadığı gözlenmiştir. Ayrıca bu katılım masalarından yapılan etkilere kayıt ve mini anket çalışmaları yapılmıştır. Karaköy, Fındıklı ve Kabataş'ta kurulan katılım masaları yalnızca 2 gün aktif kalmıştır. Galatasaray Lisesi önüne konulan katılım masası ise yalnızca 1 ay açık kalmıştır. Karaköy, Fındıklı ve Kabataş'ta kurulan katılım masalarına kullanıcılardan çok fazla katılım sağlanmıştır.

Tablo 4.6 Uygulanan katılım yöntemleri matrisi (devamı)

Katılım Etkinliği Türü	Kimlerle Yapılıyor	Nerede Yapılıyor	Amaç	Sonuç
Hafıza yürüyüşleri	Bölgenin günübirlik kullanıcıları, turistler ve yaşayan kullanıcılar	Bölge içerisinde belirlenen konuya uygun olan alanlarda	Bölgenin doğal ve yapılı çevresi hakkında farkındalığın artırılması, kullanıcılar arasında sosyal ilişkilerin geliştirilmesi, kullanıcıların çevreyle etkileşime girmesinin sağlanması	Proje kapsamında 10'un üzerinde yürüyüş düzenlenmiştir. Bölgenin tarihi ve sosyal dokusunun anlaşılması adına tarihçilerin ve sosyologların katılımıyla düzenlenen etkinliklere katılımcı sınırının olması ve 10 kişiyle sınırlı olması etkinliklerin erişilebilirliği açısından sıkıntı yaratmıştır.
Semt şenlikleri	Semt kullanıcıları	Semt içinde bulunan etkinlik alanı ya da yeşil alanlarda	Sosyal ilişkilerin geliştirilmesi, kullanıcıların yaşadıkları çevreye dair istek ve ihtiyaçlarının tespiti, yaşadıkları çevrede farklı deneyimler yaşamalarının sağlanması, çevreye karşı olan memnuniyetin artırılması	Proje kapsamında mahalle parklarında düzenlenen semt şenliklerinde kullanıcılarla bir araya gelinmiştir. Yaşadıkları çevreye dair istek ve ihtiyaçların anlaşılması açısından ve kullanıcıların paydaşlarla etkileşime girmesi açısından bu etkinlikler etkili olmuştur. Kentsel sit alanı içerisinde Cihangir Semt Şenliği organize edilmiş ve mahallede yaşayan çocuklar için de çeşitli etkinlikler planlanmıştır. Toplantı sonucu mahalle sakinleri şikayetlerini bizzat yetkili kişilere aktarabildikleri için sürece karşı güven duydukları gözlenmiştir.
Atölyeler	Uzmanlar, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları temsilcileri, bölge kullanıcıları, sanatçılar	Paydaşların belirleyeceği etkinlik alanı ya da yeşil alanlarda	Bölge hakkında tespit edilen sorunlara dair çözüm önerisi fikirleri almak, bölge hakkında farkındalığı arttırmak, katılımcılar arasında sosyal bağların güçlendirilmesi ve işbirliğinin sağlanması	STK temsilcileri ve uzmanlardan oluşan ekiplerle yapılan çalıştayda bölgeyle alakalı sorunların çözümleri için fikirler toplanmıştır.
Çocuk atölyeleri	Bölgede yaşayan çocuklarla	Semt içinde bulunan etkinlik alanı ya da yeşil alanlarda	Çocukların yaşadıkları çevrede mekan kullanım alışkanlıklarını, istek ve ihtiyaçlarını belirlemek, yaşadıkları çevreye karşı farkındalık geliştirmelerini sağlamak, çocuklar arası sosyal ilişkilerin geliştirilmesi	Yapılan semt şenlikleri bünyesinde çocuklar için çeşitli oyun atölyeleri düzenlenmiş ve çocukların yaşamak istedikleri çevreyi oyunlarla ve çizdikleri resimlerle anlatmaları istenmiştir.

Tablo 4.7 Uygulanan katılım yöntemleri matrisi (devamı)

Katılım Etkinliği Türü	Kimlerle Yapılıyor	Nerede Yapılıyor	Amaç	Sonuç
Forumlar	Öğrenciler, konu ile ilgili çalışan kişi, kurum, oluşumlar ve gönüllüler	Çevrimiçi ve yüz yüze etkinlikler	Katılımcıların farklı bakış açılarını paylaşarak sürece katkı sağlaması, bölgeyle alakalı farkındalığın artması,	Proje kapsamında 5 adet forum gerçekleştirildi. Bu forumlardan 4 tanesi bölgede bulunan ya da bölgeyle ilgili çalışmalar yürüten üniversitelerin öğrencileri ile gerçekleştirildi. Forumlarda öğrencilerin bölgeyle ilgili önerileri ve tespit ettikleri sorunlar dinlendi. Projenin başlangıcında da akademisyenlerin ve bölgede bulunan sivil toplum temsilcilerinin katılımıyla bir forum düzenlendi. Burada da süreçle ilgili fikir alışverişleri yapıldı.
Panel ve söyleşiler	Alanında uzman konuşmacılar ve katılımcılar	Çevrimiçi ve yüz yüze etkinlikler	Süreçle ve bölgeyle alakalı katılımcılara derinlemesine bilgiler sunmak	Proje kapsamında 10 adet panel ve söyleşi gerçekleştirildi. Bölgenin sorunlarına yönelik çalışmalar yapan kullanıcılar, katılımcılara bilgi verdi. Etkinlikler yüz yüze ve çevrimiçi olarak gerçekleştirildi. Panel ve söyleşilere katılım genellikle akademisyenler ve bölgeyle ilgili çalışma yapan kişiler tarafından gerçekleştirildi. Bölge kullanıcıların büyük çoğunluğu bu etkinliklere katılım sağlamadı ya da sağlayamadı.
Çevrimiçi araçlar	Bölge hakkında fikir, sorun ve ihtiyaçları belirtmek isteyen kullanıcılar	İnternet siteleri, çevrimiçi etkinlikler	Katılım etkinliklerine katılım sağlayamayan kullanıcıların bölgenin fiziksel çevresi hakkındaki fikir, istek, ihtiyaç ve sorunları bildirmelerini sağlamak	Proje kapsamında "Mekânsal işaretleme uygulaması" ile kullanıcıların katılımı sağlandı. Bu uygulama sayesinde kullanıcılar önerilerini ve tespit ettikleri sorunları yürütücülere iletebildi.
Geri bildirim toplantıları	Genel kullanıcılar, uzmanlar, sivil toplum kuruluşu temsilcileri	Çevrimiçi platformlar, toplantı salonları, etkinlik alanları	Tamamlanan süreç ve plan hakkında kullanıcıların düşüncelerini öğrenmek, eksik yanların tespit edilmesi	Projenin sonunda plan yayınlandıktan sonra sadece bir adet geri bildirim toplantısı yapıldı ve bu toplantıya sınırlı sayıda katılım sağlandı.

4.5.1.2 Katılım Yöntemlerinin Seçilme Kriterleri

Planlama sürecinde kullanılan katılım yöntemlerinin seçiminde, Beyoğlu'nun kentsel sit alanı ve çevresindeki yerleşim alanlarının farklılaşan yapısı önemli bir rol oynamıştır. Bölge, kentsel sit alanı ve dışındaki mahalleler olmak üzere iki ana bölgeye ayrılmış ve bu doğrultuda alt bölgeler belirlenmiştir. Bu ayırım, bölgelerdeki analizler ve eşiklerin dikkate alınarak yapılmış, her bölgeye uygun

katılım yöntemleri belirlenmiştir. Mahalle muhtarlarıyla yapılan birebir görüşmeler, bölgeyi daha iyi anlama ve yerel topluluklarla bağlantı kurma konusunda önemli bir adım olmuştur. Özellikle sivil toplum kuruluşları ve yerel topluluklarla yapılan görüşmeler, katılım yöntemlerinin yerelde nasıl şekilleneceğine dair bilgi sağlamıştır. Bu süreçte, katılım yöntemlerinin belirlenmesi, yerelde en kolay ulaşılabilen kanallar üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Şehir plancı yürütücü süreci şöyle anlatmıştır:

“Önce muhtarlarla bir görüşüp 45 tane mahalle muhtarları tek tek görüşme yapmıştık o sıralarda. Hatta yapabiliyorsak şöyle mahalleyi, muhtarla bir gezip algılamaya da çalışıyorduk mekânı. Çok fazla sivil toplum örgütünün bulunduğu bir alan zaten Beyoğlu. O yüzden sivil toplum örgütleriyle de görüşmeye başladık. Bir de daha yerel odaklı çalışan, işte mahalle odaklı Tarlabası Toplum Merkezi, Beyoğlu Yurttaş Meclisi gibi yerel topluluklarla da görüşmeye başladık. Birazcık aslında onlardan aldığımız geri bildirimlerle de o yöntemleri belirledik. Yani en kolay ulaşabildiğimiz yerden aslında birazcık müdahil olduk da diyebiliriz...”

4.5.1.3 Katılımcıların Süreçten Beklentileri

Proje kapsamında katılım sağlayan sivil toplum kuruluşlarının beklentileri genellikle belediye ile iş birliği yaparak sorunlarına çözüm bulmak şeklinde öne çıkmıştır. Ancak, bazı katılımcılar bu sürece dair beklentilerinin olmadığını belirtmiştir. Beyoğlu Gıda Kolektifi üyesi erkek katılımcı, bu sürece dair hiçbir beklentisinin olmadığını çok net bir dille, şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bizim hiçbir beklentimiz olmadı, olmaz da bizim temel isteğimiz köstek olmamaları. Ne talep edildi, edilmedi nasıl ortaklaşmalı kısmında bu toplantılar faydalı olabiliyor. Biz aslında onların beklentilerini karşılamış oluyoruz o toplantılara katılarak. Onların beklentisi çünkü sivil toplumla yan yana gelmek. Biz onların beklentisine karşılık vermeyi uygun gördük ve biz de buradaki işleyişi anlattık.”

Bu durum, katılımcıların sürece dahil olma motivasyonlarının farklılaştığını ve bu çeşitliliğin planlama sürecinde dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

4.5.1.4 Sürecin ve Sonuç Ürünün Farklı Sosyo-Ekonomik Gruplara Aktarılması

Görüşmeler sırasında katılımcılara planın amaç ve kapsamı sorulmuş verilen yanıtlar birbirinden farklılaşmıştır. Yürütücü grup ile yapılan toplantıda da aynı soru iletilmiş ve katılımcıların verdiği cevap ile çok farklı olduğu görülmüştür.

Şehir plancısı, yürütücü planın amacını şu şekilde açıklamıştır:

“Amaç genel olarak sorun alanların ihtiyaçlarını belirlemektir. Katılımcı yöntemlerle bunu nasıl çözebiliriz ve sistemleştirebiliriz. Nasıl ortak bir mutabakat metni çıkartırız diye düşündük. Sahadan gelen ilk çıktılar doğrultusunda, kent hakkı talebine nasıl yanıt vereceğimizi, çözüm önerilerini nasıl geliştireceğimizi ve bunları mekânsal olarak nasıl hayata geçireceğimizi tartıştık. Ayrıca, 5.000, 25.000 veya 1.000 ölçekli plan süreçlerine nasıl entegre olacağımızı da ele aldık. Genel olarak herkesi kapsayan Beyoğlu’nun hem kullanıcılarıyla hem sakinleriyle hem orada var olan esnafıyla, üreticisi ile, sivil toplum dernekleriyle, hayvanlarıyla hatta nasıl hep birlikte yaşayabileceğimiz, herkes için yaşanılabilir, herkes için sosyal adaleti sağlayan bir yaklaşımla nasıl sorunlara çözüm üretiriz amacıyla yola çıktık.”

Beyoğlu Gıda Topluluğu üyesi, erkek katılımcı, planın sahada doğrudan uygulanabilirliği konusunda şüpheleri işaret ederken, sürecin diyalog ve fikir alışverişi açısından değerli olduğunu vurgulamaktadır. Planın amacını şu sözlerle değerlendirmiştir:

“Bence bir yol haritasına ihtiyaçları var. Beyoğlu çok göz önünde olan, ihtilaflı alanları çok fazla olan bir bölge. Yani gerilim hatları çok yüksek olan bir bölge ve onların da bir yol haritasına ihtiyacı var. Sahayı görmeye ihtiyaçları var. Dolayısıyla öncelikle kendileri için yaptıkları bir şey. Ama onu yaparken de halkla temas etmek için bir yol aslında. Bu yol haritasını oluşturmak için yola çıktılar. Bu

plandaki birçok şeyin hayata geçmeyeceğini düşünüyorum. Ama bazı lafların edilmesi, dolaşıma girmesini bile kıymetli buluyorum.”

Beyoğlu Gıda Topluluğu üyesi, kadın katılımcı ise Beyoğlu’nun tarihi ve kültürel kimliği üzerinden kolektif sahiplenme anlayışının önemine dikkat çekmekte ve süreç ile ilgili fikirlerini şöyle dile getirmektedir:

“Beyoğlu ister istemez birçok insanın aslında hem zaman geçirmek hem hayatının bir zamanında yaşamak hem ülkenin en merkezi yerlerinden biri olarak görülmesi, bütün kültür neşriyatında neredeyse adının geçmesi, filmlerin, edebiyatın vs. çok ortasında bulunması o yüzden de herkesin Beyoğlusu olması. Dolayısıyla herkese ait bir yerin planının kararını tek bir kişinin vermesi kabul edilebilir bir şey değil. Dolayısıyla böyle bir motivasyonla olabildiğince insanlara söz vermeye çalışan, bakın biz aslında farklı bir şey yapabilirizi ortaya koymaya çalışan bir çaba olarak görüyorum. Onun dışında tabi ki Beyoğlu bahsettiğim gibi ikametten çok merkezi yerleriyle, İstanbul’daki kamusal alanların en başında gelen yerlerden birisi. Dolayısıyla kamusal alanların da planlanmasında olabildiğince fazla kişiye söz vermek iyi bir uygulama olmuş oluyor.”

Ayrıca yapılan görüşmelerde katılımcılara ve plancılara sonuç ürünün Beyoğlu’nun tüm kesimlerinde anlaşılabilceği hakkındaki düşünceleri sorulmuştur. Verilen cevaplarda planın sosyo-ekonomik seviyesi düşük kesim için anlaşılmasının zor olduğu fikrinin ortak olduğu görülmüştür. Özellikle okuma-yazma oranlarının düşük olan mahallelerde yaşayan kullanıcıların plan hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini vurgulayan şehir plancı, proje yürütücüsü fikrini şu şekilde dile getirmiştir:

“Mekânsal stratejik planından bahsediyoruz yani belli yöntemleri var. Ortaya koymamız gereken bir strateji, eylem var. Onları yazmamız gerekiyor ve herkes anlamamış olabilir. Sonuçta Tarlabası dediğimiz bölgede ya da Beyoğlu genelinde de okuma yazma bilmeyen insanlardan bahsediyoruz. Ya da Türkçe bilmeyen göçmenler var. Keşke başka dillerde yayınlama imkânımız da

olsaydı. O yüzden de herkesin şu an gerçekten anlayabileceği bir şey olmayabilir ama yaygınlaştırma çalışmaları kapsamında aslında gidip gerçekten bunu belki mahallelerde insanlara onların anlayacağı şekilde anlatmamız gerekiyor. Şu doğrultuda, şu çözümü ürettik falan gibi. Planın sahiplenilmesi aslında bu şekilde olabilir. Değerlendirmek için birkaç etkinlik yaptık ama orada işte daha çok bizzat sivil toplumdan katılım oldu, daha gerçekten ilgili olanlar, planı inceleyen, okuyan, anlayan ve akademisyenler katıldılar. Yani biraz daha yaygınlaştırılması için gerçekten o mahallelerde yaşayan herkesin ne öneriyor bu plan onu anlayabilmesi için biraz daha çalışmamız gerekiyor bence.”

4.5.1.5 Katılım Sürecinde Elde Edilen Verilerin Plan Kararlarına Aktarılması

Görüşmeler sırasında katılımcıların belirttiği sorunların plana yansıyor yansımadığı konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bazı katılımcılar, sorunlarının plan kararlarına yansıdığını belirtirken, bazıları bu konuda şüphelerini dile getirmiştir. Ayaspaşa Semt Derneği yönetim kurulu başkanı, kadın katılımcı kendisinin ilettiği sorunların görüşme yaptığı kişilerin *yetki alanı dışında kaldığı cevabını* aldığını iletmıştır. Özellikle, Tarlabası Toplum Merkezinde psikolog olarak görev yapan kadın katılımcı ile yapılan görüşmelerde odak grup toplantılarına gelen kadınların toplantı sürecinde güvenlikle ilgili taleplerine yoğunlaştıkları hatta bir süre sonra konunun tamamen güvenlik kaygısı şikayetlerine döndüğünü “*Yaptığımız odak grup toplantısı bir ara bekçileri, polisleri konuştuğumuz bir hale geldi*” şeklinde belirtmiştir. Aynı şekilde Tarlabası özelinde toplantıda konuşulan belediyenin sunduğu imkanlara sınırlı ulaşım konusu üzerine yaptıkları taleplerin toplantı sonrası yakın bir tarihte Tarlabası bölgesinde faaliyet gösterdiğini de belirtmiştir.

“Tarlabası’nda bazı böyle somut şeyler oluyor oldu mesela işte Halk Ekmek ile ilgili durum. Kadınlardan öyle duydum. Yani direkt gerçekten toplantının sonucunda mı oldu yoksa ve rast mı geldi bunu bilmiyoruz ama belediyeden olan kişilerin bunların daha basit şeyler olduğunu söylediklerini hatırlıyorum. Çabuk harekete geçebiliriz denmişti. Hani bu görüşmelerin, bu toplanmaları etkisiyle de açılmış olabilir diye düşünüyoruz.”

Yürütücü, şehir planı ise bu süreçte sahada karşılaştıklarını şu şekilde aktarmıştır:

“Biz neden burada olduğumuz ve plan çalışması yaptığımızı anlatıyorduk. Çünkü ortak stratejik plan her şeyi kapsıyor. Çok sınırlandırmak istemedik açıkçası. Yani her türlü sorundan bahsedildi ki çok fazla da sorun var. Özellikle yoksul mahallelerin sorunları biraz daha farklı, işte kentsel sit alanındaki sorunlar biraz daha değişiyor vesaire.”

Bu durum, katılımcıların beklentileri ile plan kararlarının sürecin farklı kesimler tarafından nasıl algılandığını ortaya koymaktadır.

4.5.1.6 Katılım Sürecinin Takibi ve Katılımcıların Planı İnceleme Durumu

Planlama sürecine katılan sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden yalnızca iki kişi planı incelediğini belirtmiş, bir sivil toplum kuruluşu gönüllüsü çok az inceleyebildiğini söylemiştir. Planı incelemediğini belirten Ayaspaşa Derneği yönetim kurulu başkanı bu konuda tavrını şöyle açıklamıştır:

“Toplantıda bahsettiğim sorunların onları aştığını söylediler, ben de nasıl olsa bizim sorunlarımıza bir çözüm bulamayacak diye düşünüp plana karşı olan ilgimi kaybettim.”

Ayrıca toplantılara katılım sağlayan sivil toplum kuruluşlarında görev ve yönetim değişikliği sebebiyle de sürecin takibinin gerçekleşmediği gözlenmiştir. Toplantılara katılan üyelerin ayrılması ve yerine gelen kişilerin bilgilendirilmemesi sürecin takibini zorlaştırmaktadır. Planı inceleyen az sayıdaki katılımcı ise toplantılarda bahsedilen sorunların plana yansıdığını gözlemlemiştir. Ancak, planın geniş kitlelere yayılması ve anlaşılması konusunda zorluklar yaşanmıştır. Yürütücü grup, planın herkes için anlaşılır olmayabileceğini kabul etmekle birlikte, bu konuda daha fazla çalışma yapılması gerektiğini belirtmiştir.

4.5.1.7 Beyoğlu’na Dair Katılımcıların Düşünceleri

Beyoğlu’nun fiziksel ve sosyal yapısı, katılımcıların bölgeye dair görüşlerini şekillendiren temel unsurlardan biri olmuştur. Katılımcılar, Beyoğlu’nun merkezi konumu ve tarihi yapısını önemli fiziksel özellikler olarak tanımlamış, kültürel çeşitliliği ve kozmopolit yapıyı ise sosyal özellikler olarak öne çıkarmıştır.

Özellikle, Tarlabası Toplum Merkezi çalışanı, Beyoğlu'nun farklılıklarla dolu bir mekân olduğunu ve bu farklılıkların Beyoğlu'nu cazip kıldığını ifade etmiştir.

“Şeye ama şok olmuştum. Oturduğum yerdeki kent şeyiyle hiçbir alakası yok yani, binalar, gördüğüm insanlar, kafeler, konuşulan muhabbetler falan bambaşka bir deneyim alanı bu. Bu beni çok heyecanlandırmıştı. Hatta ben çok fazla tek başıma geliyordum çünkü bir sürü yeni insanla tanışıyordum ve bu inanılmaz keyif veriyordu. Bambaşkaydı. Büyük ihtimal orada tanışmasak başka bir yerde tanışma imkanımın olmadığı insanlar. Sonrasında Beyoğlu'na taşınma isteğim de galiba biraz oradan biraz romantik bir şeyler kaldı bende. Yüksek tavanlı evlerde falan. Genel olarak hep heyecanlandığım bir süreci var benim için”

Beyoğlu'nu “yuva” olarak tanımlayan bazı katılımcılar, bölgeye olan duygusal bağlarını vurgulamış ve Beyoğlu'nun sahiplenilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

“Lise çağlarından itibaren vakit geçirmeye başladığımız, büyüdüğümüz, olgunlaştığımız, hayatın çok farklı yanlarını görüp gözlemleyip deneyimleyebildiğimiz bir yer. Benim için aynı zamanda bir yuva.”

Beyoğlu Gıda kolektifi üyesi, erkek ise Beyoğlu'nu ve Beyoğlu ile ilişkisini ve Beyoğlu'nu sahiplenmesini şu sözlerle açıklamıştır:

*“Biz Beyoğlu'nda çok fazla mesai yaptık. Nerdeyse 20 yıl olacak yani. Buranın her döneminde, her ihtilafı noktasında bizzat bulundum. Dolayısıyla Beyoğlu benim için çok şey ifade ediyor. Çok temel bir belirleyen. **Asla ayrılmayacağım, terk etmeyeceğim bir yer. Yani bir sahiplenme duygusu var.** Nerden geliyor dersin de en başından beri taa öğrencilik döneminden beri. Şöyle bir havası var Beyoğlu'nun, seni içine aldığı; bir kamusal, toplumsal ve siyasal, bir kültürel hayat seni belirleyen. Bütün bunlar hani işte Beyoğlu sarhoşluğu dediğimiz şeyi bana yaşattı. Artı şey Beyoğlu'nun herkesi içine alabilecek kadar geniş olması, çünkü yüzölçümü çok küçük aslında çok küçük bir alandan bahsediyoruz aslında ama dünyaları sığdırıyor içine. Tüm metropollerin kustuğu,*

taşranın kustuğu, muhafazakârların kustuğu, otoritenin kustuğu herkes burada.

...

Bunların yanına bir de üçüncü olarak sınıfsal farkları ekleyelim. Çeşitlilik muazzam bir şey burada. Buradan baronlar da geçer, büyükelçiler de geçer ama baldırı çıplaklar da geçer. Herkes birbirine değer burada. Bazen kimse kimseyi görmez, bazen görmek zorunda kalır. Çok hoş veya nahoş karşılaşmalar da olur ama o karşılaşma olur.’’

4.6 Genel Değerlendirme

Beyoğlu'nun tarihsel süreç boyunca yaşadığı fiziksel ve sosyo-ekonomik değişimler, bölgenin kültürel çeşitliliğini ve mekânsal özelliklerini derinden etkilemiştir. Beyoğlu, tarihsel dokusu, mimari yapıları ve kültürel mirası ile kentin en önemli bölgelerinden biri olma özelliğini korurken, günümüzde hem yerleşik kullanıcıların hem de ziyaretçilerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına çeşitli mekânsal ve sosyal dönüşümlere ihtiyaç duymaktadır.

Beyoğlu'nun farklı kullanım fonksiyonlarına göre alt bölgelere ayrılması, bölgelerin kullanımlarına göre farklı ihtiyaçların ve beklentilerin daha iyi anlaşılacak farklı katılım yöntemlerinin geliştirilmesine ve uygulanmasına katkı sağlamaktadır.

Beyoğlu Senin Projesi kapsamında yürütülen katılımcı planlama süreçleri, bölgenin sürdürülebilir biçimde korunması ve geliştirilmesi adına önemli bir adım teşkil etmektedir. Beyoğlu kentsel sit alanı, farklı sosyo-ekonomik düzeylere ve kültürel arka planlara sahip kullanıcıların bir arada yaşadığı dinamik bir yapıya sahiptir. Bu kullanıcılar, günlük yaşamlarında çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından temsil edilmektedir. Beyoğlu kentsel sit alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının üyeleriyle gerçekleştirilen görüşmeler, kullanıcıların beklentilerinin birbirlerinden önemli ölçüde farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Proje kapsamında kentsel ve sektörel alt yapının, mekânsal ve sosyal ihtiyaçların analiz edildiği; Beyoğlu'nda yalnızca yaşayan kullanıcıların değil, çalışan ve ziyaret eden kullanıcıların da ihtiyaç ve sorunlarının gözetildiği, buna yönelik kararların

planlama süreçlerine yansıdığı bir uygulama olmuştur. Ancak, plan çalışmasını yürüten ekip ile yapılan görüşmeler sonucunda, projenin Beyoğlu gibi büyük bir bölgede uygulanmasının hem proje ölçeğinin genişliği hem de kullanıcı çeşitliliği açısından belirlenen sürenin yetersiz kaldığı tespit edilmiştir.

Yapılan görüşmeler sonucunda, kullanıcılar tarafından katılım anlayışının tam olarak olgunlaşmaması, katılımcı sayısı ne kadar fazla olursa olsun, katılım yaklaşımının doğru bir şekilde anlaşılması nedeniyle elde edilen verilerin plana yeterince katkı sağlayamadığı gözlemlenmiştir. Bu durum, kullanıcılar arasında katılımın amacının net bir şekilde aktarılmaması açısından projenin zayıf bir noktası olarak değerlendirilebilir.

Beyoğlu Senin projesi, "yaşanabilir, üreten, yaratıcı, dayanıklı, hatırlayan ve adil" temaları çerçevesinde şekillendirilmiş olup, kullanıcıların problemlerini, ihtiyaçlarını ve beklentilerini tespit etmek amacıyla yürütülmüştür. Bu yaklaşım, daha fazla kullanıcının projeye dahil edilmesi hedefini gütmektedir. Katılımcı yöntemlerin belirlenmesinde, mekânda yaşayan bireylerin sosyo-ekonomik düzeyleri, kültürel farklılıkları ve cinsiyetleri gibi etmenler belirleyici bir rol oynamaktadır. Her kullanıcının kendilerini ifade etme yöntemleri ve bağlamları değişkenlik göstermekte; bu nedenle, seçilen yöntemde, orada yaşayan kullanıcılara yönelik uygun koşullarda ve kendilerini güvende hissedecekleri bir ortam sağlanarak, kente dair düşüncelerini ifade edebilmeleri için fırsatlar yaratılmalıdır.

Beyoğlu Mekânsal Strateji Planı yayımlandıktan sonra, katılımcıların geri bildirimlerinin alınabilmesi amacıyla çeşitli toplantılar düzenlenmiş ve sivil toplum kuruluşlarına geri bildirim yazıları gönderilmiştir. Ancak, odak grup toplantıları ve mahalle şenlikleri gibi etkinliklere katılabilen, okur-yazar olmayan kullanıcılar için katılım süreci yeterince ileri aşamalara ulaşamamıştır. Bu bağlamda, Beyoğlu Senin projesinin katılımı artırdığı ancak katılımcıların geri dönüşlerinin toplanması konusunda zayıf kaldığı söylenebilir. Nitekim, plan yayımlandıktan sonra görüşülen 10 farklı sivil toplum kuruluşu temsilcisinden yalnızca ikisinin yayınlanan planı incelemiş olması, bu görüşü destekler niteliktedir. Kullanıcılara erişim sağlanan etkinlikler, genellikle tek seferle sınırlı kalmış ve plan yayımlandıktan sonra kullanıcıların planı ne düzeyde anladığı ve beklentilerini ne ölçüde karşıladığı proje kapsamında yeterince değerlendirilmemiştir.

Türkiye'nin köklü liselerinin bulunduğu Beyoğlu bölgesinde, en fazla zaman geçiren kullanıcı grubunun lise öğrencileri olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Beyoğlu Mekânsal Strateji Planı'nın kullanıcı odaklı yaklaşımına rağmen, özellikle bölgedeki ortaöğretim öğrencilerinin proje sürecine dâhil edilmemesi, katılım yöntemlerinin etkinliğini sorgulatmakta ve bu durum, projenin kapsamlılığını zayıflatan bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu eksikliğin ortaya çıkmaması için süreç boyunca bir dizi stratejik adım atılması gerekmektedir. Ortaöğretim öğrencilerinin ihtiyaç ve beklentilerini anlamak amacıyla okullarda anket çalışmaları gerçekleştirilmesi, öğrencilere yönelik atölye çalışmaları ve çalıştayların düzenlenmesi, ayrıca öğrenci temsilcileriyle toplantılar organize edilmesi bu adımlara örnek olarak gösterilebilir.

Bölgenin son dönemlerde en kalabalık kullanıcı grubunu oluşturan yabancı turistler için de herhangi bir katılım çeşidi bulunmadığı dikkat çekmektedir. Bu da projenin kapsamını sınırlamakta ve bu önemli kullanıcı grubunun deneyimlerini yeterince yansıtamamaktadır. Bu bağlamda, yabancı turistlerin de projeye dâhil edilmesi, katılım stratejilerini çeşitlendirerek daha kapsayıcı bir yaklaşım benimsenmesine olanak sağlayacaktır. Yabancı turistlerin katılımını artırmak için de çeşitli stratejiler geliştirilebilir. Öncelikle, proje hakkında bilgi veren broşürler, web siteleri ve tanıtım materyalleri farklı dillerde hazırlanarak turistlerin erişimine sunulmalıdır. Ayrıca, yabancı turistlere yönelik etkileşimli etkinlikler, kültürel turlar veya atölye çalışmaları düzenleyerek onların projeye dâhil olmaları sağlanabilir. Sosyal medya kampanyaları ile yabancı turistler hedef alınarak, projeye katılımları teşvik edilmeli ve deneyimlerini paylaşımları için platformlar oluşturulmalıdır. Yerli rehberlerle iş birliği yaparak, yabancı ziyaretçilere projenin önemi ve katılım fırsatları hakkında bilgi vermek de önemlidir. Bunun yanı sıra, yabancı turistlerin deneyimlerini ve önerilerini toplayacak geri bildirim mekanizmaları geliştirilmeli ve bu geri bildirimler projeye entegre edilmelidir. Kültürel etkileşim fırsatları sunarak turistlerin yerel kültürle bağlantı kurmalarını sağlamak ve sanal katılım seçenekleri sunarak fiziksel katılımı zor olan turistlere uzaktan erişim imkânı tanımak da etkili stratejilerdir. Bu yaklaşımlar, yabancı turistlerin katılımını artırarak projenin daha kapsayıcı ve zengin bir deneyim sunmasına katkıda bulunabilir.

Ticari hareketliliğin yoğun olduğu bölgelerde, hızlı geri bildirim sağlamak adına anket ve dijital geri bildirim standları gibi araçlar etkili olabilir. Konut

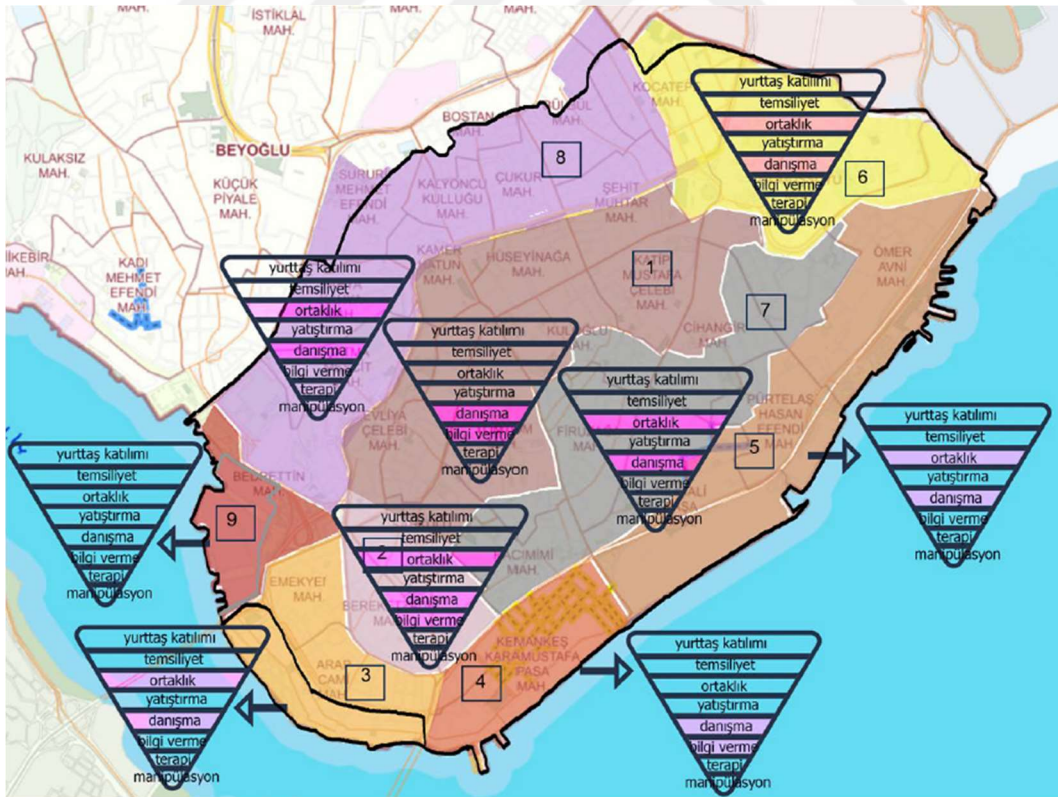
kullanıcılarının yoğunlukta olduğu bölgelerde ise odak grup toplantıları ve mahalle bazlı etkinliklerle yerel halkın ihtiyaçlarına dair derinlemesine bilgi sağlanabilir. Eğitim ve yeşil alanların bulunduğu bölgelerde, topluluk etkinlikleri ve eğitim amaçlı katılım atölyeleri gibi araçlar kullanılabilir. Turistik kullanımların yoğun olduğu bölgelerde, çok dilli geri bildirim panoları veya mobil uygulamalar turistlerin deneyimlerine de yer vererek daha kapsayıcı bir iletişim sunabilir. Ayrıca kamusal alanlarda katılım masaları ve geri bildirim panoları kullanılabilir. Tarihi sanayi bölgesi olarak öne çıkan bölgede ise alanın geçmişine dair tematik odak grup çalışmaları ve tarih odaklı etkinlikler planlama sürecine katkı sunabilir.

Katılım araçlarının etkinliğini artırmak amacıyla, kullanıcıların anlık önerilerini iletebilecekleri bir mobil uygulama geliştirilebilir. Bu sayede, bölgeye dair kullanıcı yorumları anlık olarak toplanabilir ve hangi alanların daha fazla ilgi gördüğüne dair veri sağlanabilir. Sirkülasyonun yüksek olduğu meydan ve işaret öğelerine yerleştirilecek dijital anket ve geri bildirim standları, doğrudan kullanıcı tercihlerini öğrenmeye olanak tanır. Ayrıca, pop-up katılım stantları ile kullanıcı görüşleri etkinlik bazlı olarak toplanarak farklı sosyo-ekonomik gruplardan geri bildirim almak sağlanabilir. Mekânsal panolar ya da tematik tablolar, kullanıcıların görüşlerini görsel ve fiziksel olarak ifade edebileceği interaktif alanlar sunarak daha kapsamlı bir katılım ortamı oluşturabilir.

Bu analizler doğrultusunda önerilen katılım araçları ve yöntemleri, Beyoğlu Senin projesi çerçevesinde gerçekleştirilen mevcut çalışmalarla yer yer örtüşen bir yapı sergilemektedir. Proje kapsamında mahalle muhtarlarıyla görüşmeler, odak grup toplantıları, semt şenlikleri ve katılım masaları gibi yöntemlerle farklı sosyo-ekonomik profillerden bireylerin sürece dahil edilmesi hedeflenmiştir.

Arnstein'in katılım basamaklarına göre “Beyoğlu Senin Projesi” katılım düzeyi, farklı gruplarla gerçekleştirilen etkinlikler çerçevesinde, danışma ve uygulama ortaklığı seviyelerinde değerlendirilebilir. Danışma, Arnstein'in 4. basamağında yer alır ve katılımcıların proje hakkında bilgi ve geri bildirimde bulunmasına imkân tanır; ancak bu aşamada katılımcıların karar alma yetkisi sınırlıdır. Bu seviyede mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmeler, forumlar, katılım masaları ve semt şenlikleri gibi etkinliklerde katılımcılar, görüş ve önerilerini sunarak projeye katkıda bulunmuştur. 9.alt bölge dışında tüm alt bölgelerde danışma seviyesinde katılım yöntemleri uygulanmıştır. Ortaklık ise 6. basamakta yer almakta olup,

katılımcıların proje yöneticileriyle iş birliği içinde çalıştığı, daha aktif bir katılım düzeyini ifade eder. Örneğin, Cihangir Güzelleştirme Derneği temsilcisi ile “Beyoğlu Semt Dernekleri Platformu ile Toplantı” kapsamında görüşme, Tarlabası’ndaki odak grup toplantılarında yerel derneklerin katılımı, Muhtar görüşmeleri, üniversite öğrencileriyle toplantı, Ayasapaşa Derneği temsilcisi ile “Beyoğlu Semt Dernekleri Platformu ile Toplantı” kapsamında görüşmeler, Karaköy Perşembe Pazarı Güzelleştirme ve Koruma Derneği temsilcisi ile görüşmeler katılımcıların sürece ortak olduğu bir yapı sunmaktadır. Bu değerlendirmeye göre, Beyoğlu Senin projesi, belirli durumlarda 4. basamakta (Danışma) sınırlı bir katılım sağlarken, diğer durumlarda 6. basamakta (Ortaklık) daha kapsamlı bir katılım düzeyine ulaşmıştır. Farkındalık artırma amacı taşıyan, katılım sınırlı ve rehber eşliğinde gerçekleşen hafıza yürüyüşleri ve iletişim ofisinde vatandaşlara bilgi verilmesi genellikle bilgilendirme basamağındadır. Bilgilendirme Arnstein’in 3.basamağında yer alır ve vatandaşlara projeye ilgili bilgi sağlanmasını ifade eder. Bu düzeyde, katılımcılar yalnızca bilgi alan taraf olarak konumlanır ve herhangi bir karar sürecine dâhil edilmezler.

Harita 4.14 Beyoğlu kentsel sit alanı alt bölgelerinde uygulanan katılım etkinliklerinin Arnstein’in katılım basamağında gösterilmesi

Tekeli (1991) ise, planlama sürecinde katılım beş farklı düzeyde ele alınmaktadır. Beyoğlu Senin projesi, planıcı ve kullanıcılar arasında iletişim ortamı oluşturmakla birlikte, karar alma süreçlerinde katılımcıların doğrudan söz sahibi olmadığı ikinci düzey ve bazı durumlarda birlikte karar alınan üçüncü düzeye ulaşan bir katılım yapısına sahiptir. İkinci düzey katılımında, mahalle muhtarlarıyla yapılan görüşmeler ve katılım masaları aracılığıyla katılımcıların istek ve önerileri toplanmakta ancak karar alma süreci ağırlıklı olarak planıcıların kontrolünde kalmaktadır. Üçüncü düzey katılım ise, Tarlabası bölgesinde düzenlenen odak grup toplantılarında, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle yapılan toplantılarda ve semt şenliklerinde yerel halk ve sivil toplum kuruluşları aktif olarak görüşlerini paylaşmış böylece katılımcıların planlama sürecine olan etkileri artmıştır. Bu düzeylerin faal olabilmesi ve katılım düzeylerinin yükselmesi için, düzenli toplantılar, anketler ve atölyeler gibi yöntemlerle geri bildirim süreçleri de güçlendirilmelidir. Ayrıca geri bildirim süreçlerinin etkili olması adına, sonuçlar düzenli olarak yerel halkla paylaşılmalı ve bu süreçler şeffaf bir şekilde yürütülmelidir. Projede sürekliliğin sağlanması, katılımcıların motivasyonunu artırmakta ve projeye olan bağlılıklarını pekiştirmektedir; dolayısıyla, bu sürekliliğin sağlanması, projenin başarısı açısından kritik bir öneme sahiptir.

Bu çalışma, toplumsal çeşitliliği yüksek, çok kültürlü ve tarihi katmanları barındıran kent merkezlerinde mekânsal aidiyetin kentsel koruma üzerindeki etkisini ve bu aidiyetin katılımcı süreçlerle nasıl güçlendirilebileceğini araştırmıştır.

Araştırmanın temel sorusu olan **“Toplumsal katmanları çok kültürlü ve çeşitli olan tarihi kent merkezlerinde mekânsal aidiyeti güçlendirmeye yönelik katılımcı süreçler, bu alanların korunmasını olumlu yönde etkileyebilir mi?”**

sorusuna cevap olarak; Beyoğlu Senin projesi üzerinden yapılan analizler mekânsal aidiyeti güçlendirmeye yönelik katılımcı süreçlerin tarihi kent merkezlerinin korunmasına olumlu katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Beyoğlu Senin Projesi, katılımcı planlama yaklaşımı açısından Türkiye’de gerçekleştirilen en geniş kapsamlı uygulamalardan biri olması nedeniyle bu çalışma kapsamında örnek alan olarak seçilmiştir. Projenin, İstanbul’da katılımı odak noktası olarak ele alan ilk uygulamalardan biri olması, Türkiye’de katılımcı planlama sürecinin gelişimi açısından önemli bir dönüm noktasıdır. Katılımcı süreçler, kullanıcıların mekâna dair farkındalıklarını artırarak onları sürecin aktif bir parçası haline getirmekte, aidiyet duygularını güçlendirerek koruma politikalarının sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır.

Mekânsal aidiyet, bireylerin fiziksel çevreye ve o çevredeki sosyal ilişkilere dayalı olarak geliştirdikleri duygusal bir bağlıdır. Bu bağ, bireylerin mekâna karşı sorumluluk hissetmelerini ve koruma süreçlerine aktif olarak katılmalarını sağlar. Çalışmada elde edilen bulgular, Beyoğlu gibi tarihi kent merkezlerinde mekânsal aidiyetin hem fiziksel çevrenin hem de sosyal ilişkilerin güçlendirilmesiyle oluşturulabileceğini göstermektedir. Özellikle kentsel sit alanlarının korunması için yerel halkın mekâna dair farkındalıklarının artırılması ve karar alma süreçlerine dahil edilmeleri, aidiyet hissini pekiştiren önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Kentsel sit alanlarında mekânsal aidiyetin oluşturulmasına yönelik çalışmaların başarılı olabilmesi için yerel halkın süreçlere dahil edilmesi, sosyal etkileşimlerin teşvik edilmesi ve mekâna dair bilgi ve farkındalık kazandırılması gerekmektedir. Beyoğlu Senin Projesi kapsamında düzenlenen semt şenlikleri, odak grup toplantıları ve yürüyüşler gibi etkinlikler, bu bağlamda etkili birer yöntem olarak

değerlendirilmiştir. Bu etkinlikler, hem mekânın kullanıcıları arasındaki sosyal bağları güçlendirmiş hem de mekânsal aidiyetin oluşumuna katkı sağlamıştır.

Katılımcı süreçlerin mekânsal aidiyet üzerindeki etkisi oldukça belirgindir. Çalışmada yapılan görüşmeler ve analizler, bu süreçlerin bireylerin mekâna yönelik aidiyet hissini güçlendirdiğini ve onları koruma süreçlerine daha etkin bir şekilde dahil ettiğini ortaya koymuştur. Katılımcı süreçler, bireylerin yalnızca yaşadıkları çevreye değil, aynı zamanda bu çevrenin korunmasına yönelik motivasyonlarını artırmakta ve bu süreçlerde aktif rol üstlenmelerini teşvik etmektedir. Beyoğlu örneğinde, katılımcı süreçlerin mekânsal aidiyeti artırmada etkin bir araç olduğu kanıtlanmıştır.

Toplumsal çeşitliliği yüksek olan kentsel sit alanlarında planlamaya girdi sağlayan yöntemlerin çeşitlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Çalışmada, odak grup toplantıları, çalıştaylar, anketler, çevrimiçi platformlar ve kültürel etkinlikler gibi yöntemlerin bir arada kullanılmasının katılımı artırdığı görülmüştür. Beyoğlu örneğinde, farklı sosyo-ekonomik grupların taleplerine cevap veren bu yöntemlerin mekânsal aidiyetin oluşumunda etkili olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, katılım süreçlerinin daha kapsayıcı hale getirilmesi gerektiği, bazı alt grupların beklentilerinin tam olarak karşılanmadığı durumlarda ortaya çıkmıştır. Bu durum, katılımcı yöntemlerin çeşitlendirilmesinin ve kapsayıcılığın artırılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Beyoğlu Senin Projesi'nin uygulama sürecinde, farklı toplumsal grupların katılımı hedeflenmiş ve çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Ancak elde edilen bulgular, sürecin her zaman sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkları yeterince dikkate almadığını göstermektedir. Bazı katılımcılar, süreçlerin tam anlamıyla kapsayıcı olmadığını ve belirli grupların taleplerinin göz ardı edildiğini ifade etmiştir. Bu durum, katılımcı süreçlerin daha geniş bir çerçevede ele alınarak tüm kesimleri kapsayacak şekilde tasarlanmasının önemine işaret etmektedir.

Beyoğlu örneği ile uluslararası uygulamalardan biri olan CAMINA Projesi ve Minorka adalarındaki iyi uygulamalar projesi arasında önemli bir ilişki kurulmuştur. CAMINA Projesi, çok kültürlü bir yaklaşım benimseyerek toplumsal katılımı artırmayı hedeflemiştir. Bu proje, Beyoğlu'nda gerçekleştirilen katılımcı planlama süreçlerine benzer bir anlayışla, yerel halkın ve farklı sosyal grupların

sürece dahil edilmesini sağlamak ve mekânsal aidiyetin güçlendirilmesine katkıda bulunmaktadır. CAMINA Projesi'nde tarihi kent merkezinde bulunan üç bina çevresinde şekillenen süreç, yerel halkın tarihi miras üzerindeki etkilerini ve toplumsal belleklerini yeniden keşfetmelerine olanak tanımıştır. Beyoğlu Senin projesi kapsamında belirlenen ‘‘Hatırlayan Beyoğlu’’ teması CAMINA Projesi'yle benzer kaygıları taşımaktadır. Plan sonucunda ortaya çıkan stratejilerden ‘‘kent tarihi için önem arz eden kültürel miras kalıntılarının, çevresel bağlantılarıyla ele alındığı kamusal odaklar oluşturularak korunması’’ tıpkı CAMINA Projesi gibi toplumsal hafızanın canlandırılması açısından önem taşımaktadır.

Minorka Adaları'ndaki iyi uygulamalar projesi de benzer bir anlayışla, yerel halkın katılımını sağlayarak, sürdürülebilir koruma stratejileri geliştirmiştir. Bu proje, tarihi mirasın korunmasında toplumsal bilinç ve katılımın artırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Yerel halkın süreçlere aktif bir şekilde dahil edilmesi, sadece korunacak alanların belirlenmesinde değil, aynı zamanda bu alanların yönetiminde de önemli bir rol oynamaktadır. Proje, toplumsal katılımı artırmak için çeşitli atölye çalışmaları, kamu forumları ve bilgilendirme seminerleri düzenleyerek, halkın tarihi mirasa olan bağlılığını güçlendirmeyi hedeflemiştir. Uluslararası örneklerden çıkarılan dersler planlama süreçlerinin zenginleşmesi ve yerel halkın katılımını teşvik edilerek, koruma çalışmalarının sürdürülebilirliğini artırma konusunda oldukça önemlidir.

Bu bağlamda, Beyoğlu Senin projesi ve uluslararası örnekler, katılımcı planlama yöntemlerinin etkinliğini artırmak ve mekânsal aidiyeti güçlendirmek için önemli modeller sunmaktadır. Katılımcı politikaların başarıyla uygulanması, toplumsal farkındalığı artırmakta ve bireylerin yaşam alanlarına olan bağlılıklarını pekiştirmektedir. Ayrıca, bu süreçler, yerel halkın kendi kültürel miraslarına sahip çıkma bilincini geliştirmekte ve koruma faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

Sonuç olarak, katılımcı planlama anlayışının benimsenmesi, sadece mekânsal aidiyetin gelişimini değil, aynı zamanda kentsel koruma süreçlerinin etkinliğini de artırmaktadır. Beyoğlu örneği ve uluslararası projeler, bu yaklaşımın ne denli önemli olduğunu göstermekte ve gelecekteki planlama süreçlerine ışık tutmaktadır. Yerel halkın aktif katılımı, karar alma süreçlerinin daha demokratik ve kapsayıcı olmasını sağlarken, aynı zamanda kentsel mirası koruma çabalarını da

güçlendirmektedir. Bu tür projelerin yaygınlaşması, kentlerin daha yaşanabilir, kimlikli ve sürdürülebilir hale gelmesine katkıda bulunacaktır.

- Akbulut, M. R. (1994). Tarlabası Bulvarı. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi-VII*.
- Akın, N. (1994). Beyoğlu. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi-II*.
- Akın, N. (1998). *19.Yüzyılın İkinci Yarısında Galata ve Pera*. Literatür Yayıncılık.
- Arnstein, S. R. (2019). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Planning Association*, 85(1). doi:10.1080/01944363.2018.1559388
- Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Avrupa Birliği. (2020). Almería Camina. <https://almeria2030.es/camina/> adresinden erişildi.
- Avrupa Konseyi. (2005). Toplum İçin Kültürel Mirasın Değeri Çerçeve Sözleşmesi. 14 Mayıs 2021 tarihinde <https://docplayer.biz.tr/4352145-Avrupa-konseyi-toplum-icin-kulturel-mirasin-degeri-cerceve-sozlesmesi.html> adresinden erişildi.
- Bayley, C. ve French, S. (2007). Designing a Participatory Process for Stakeholder Involvement in a Societal Decision. *Group Decision and Negotiation*, 17, 195–210.
- Bellin, J. N. (1764). Plan de la ville de Constantinople. <https://istanbultarihi.ist/28-bati-kaynakli-haritalardaki-istanbul> adresinden erişildi.
- Beyoğlu Belediyesi. (y.y.). Beyoğlu Kent Rehberi. <https://kentrehberi.beyoglu.bel.tr/> adresinden erişildi.
- Birleşmiş Milletler. (2017). *Yeni Kentsel Gündem Habitat 3. United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development*. Quito: Birleşmiş Milletler. <http://uploads.habitat3.org/hb3/NUA-Turkish.pdf> adresinden erişildi.
- Brown, B., Perkins, D. D. ve Brown, G. (2003). Place attachment in a revitalizing neighborhood: Individual and block levels of analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 23(3), 259–271. doi:10.1016/S0272-4944(02)00117-2
- Castillo-Mena, A. ve Almansa-Sánchez, J. (2021). Applied research through community building during International conferences. The case of the International conference on best practices in World heritage. Minorca, Spain. *Journal of Community Archaeology and Heritage*, 8(3), 192–209. doi:10.1080/20518196.2021.1894784
- Çelik, Z. (1986). 19.Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu. *19.Yüzyılda Osmanlı Başkenti: Değişen İstanbul* içinde .
- Cezar, M. (1991). *19.Yüzyıl Beyoğlusu*. Akbank Sanat Yayınları.
- Çırak Altunörs, A. (2019). Tarihi Dokularda Değişen Kimlik ve Aidiyet. *Mekanlar/Zamanlar/İnsanlar: Kimlik, Aidiyet ve Mimarlık Tarihi* içinde (ss. 151–170).
- Dökmeci, V. ve Çıracı, H. (1990). *Tarihsel Gelişim Sürecinde Beyoğlu*.
- Doroud, N., Fossey, E. ve Fortune, T. (2018). Place for being, doing, becoming and belonging: A meta-synthesis exploring the role of place in mental health recovery. *Health & Place*, 52, 110–120. doi:10.1016/J.HEALTHPLACE.2018.05.008
- Eldem, E., Goffman, D. ve Masters, B. (2000). İstanbul:İmparatorluk Payitahtından Periferileşmiş Bir Başkente. *Doğu İle Batı Arasında Osmanlı Kenti: Halep, İzmir ve İstanbul* içinde (ss. 152–231).

- Ersoy, M. (2017). Planlama Kuramları. *Kent Planlama* içinde (ss. 127–164).
- Esengil, Z. (2009). *Planlama ve Tasarım Sürecine Katılımın Kamusal Projeler Bağlamında İrdelenmesi: Antalya Kent Merkezi Örneği*. <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-12-849873-6.00001-7>
http://saber.ucv.ve/ojs/index.php/rev_venes/article/view/1112
<http://www.bps.go.id/dynamictable/2018/05/18/1337/persentase-panjang-jalan-tol-yang-beroperasi-menurut-operatornya-2014.html> adresinden erişildi.
- Eyice, S. (1994). Galata-Bizans Dönemi & Ceneviz Dönemi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi-III*.
- Forouhar, N. ve Forouhar, A. (2020). Evaluating the role of urban planners in participatory urban planning: A conceptual model of success in Iran. *Case Reports and Reviews*, 1(2), 1–7. doi:10.33425/2693-1516.1010
- Girgin, D. (2021). Yabancı Seyyahların Gözünden İstanbul'daki Gayrimüslimler. *Yabancı Seyyahların Gözünden İstanbul 19.-20.Yüzyıl* içinde (ss. 159–227).
- Golchini, S. (2019). Participatory Patterns in Urban Planning and Evaluation of the Constituent Factors in the Realization of Citizen Participation with Emphasis on Communication activation. *International Journal of Engineering and Technology*, 11(4), 657–670. doi:10.21817/ijet/2019/v11i4/191104056
- Göregenli, M., Karakuş, P., Kösten Özgen, E. Y. ve Umuroğlu, İ. (2014). Mahalleye Bağlılık Düzeyinin Kent Kimliği ile İlişkisi İçinde İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 29(73), 73–85.
- Gülersoy, N. Z., Tezer, A. ve Yiğiter, R. (2001). Conservation Approach to Cultural Assets in Turkey. *Zeyrek, a study in conservation* içinde (ss. 9–35).
- Gyllius, P. ve Özbayoğlu, E. (1997). X.- XI. Bölüm. *İstanbul'un Tarihi Eserleri* içinde (ss. 192–199).
- Haddad, E. (2010). Christian Norberg-Schulz's phenomenological project in architecture. *Architectural Theory Review*, 15(1), 88–101. doi:10.1080/13264821003629279
- Hashemnezhad, H., Heidari, A. A. ve Hoseini, P. M. (2013). "Sense of place" and "Place Attachment". *International Journal of Architecture and Urban Development*, 3(1), 5–12.
- Hassane, O. ve Maarouf, I. (2018). The Place Identity. *American Journal of Civil Engineering and Architecture*, 6(5), 180–186. doi:10.12691/ajcea-6-5-2
- Hidalgo, M. C. ve Hernández, B. (2001). Place attachment: Conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 273–281. doi:10.1006/jevp.2001.0221
- Hürel, H. (2005). Galata, Pera ve Daha Öteleri. *İstanbul'u Geziyorum Gözlerim Açık! Bir İstanbul Kültürü Kitabı-1* içinde (ss. 605–651).
- IAP2. (2017). IAP2 International Association of Public Participation. 16 Aralık 2023 tarihinde <https://www.iap2.org/page/corevalues> adresinden erişildi.
- ICOMOS. Venedik Tüzüğü (1964).
- ICOMOS. (1975). *Amsterdam Bildirgesi*. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0458320001536681780.pdf adresinden erişildi.
- ICOMOS. Washington Tüzüğü: Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (1987). <https://kumid.net/euproject/admin/userfiles/dokumanlar/mimariyeni02.pdf> adresinden erişildi.
- ICOMOS. Nara Özgünlük Belgesi (1994).

- ICOMOS. (2008). *Québec Declaration on the Preservation of the Spirit of Place*. doi:10.1017/S0940739108080430
- ICOMOS. Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri (2011). Paris.
- IFEA Fotoğraf Arşivi. (1988). Yapım çalışmaları sırasında Tarlabası Bulvarı. <https://www.eskiistanbul.net/tag/IFEA/> adresinden erişildi.
- İnalcık, H. (1994). Galata-Osmanlı Dönemi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi-III*.
- İnalcık, H. (2019). Galata. *İstanbul Tarihi Araştırmaları; Fetih'ten Sonra İstanbul'un Yeniden İnşası Bilad-i Selase: Galata, Eyüp, Üsküdar* içinde (ss. 279–412).
- İnce, A. (2006). Asmalımescit'te Kültür Endüstri Destekli “Yer Değişim”. *İstanbul'da “Soylulaştırma”* içinde (ss. 99–112).
- İslam, T. (2003). Galata'da Soylulaştırma: Soylulaştırıcıların Demografik ve Kültürel Özellikleri Üzerine Bir Çalışma. *Kentsel Dönüşüm Sempozyumu* içinde (ss. 159–170).
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi [İBB]. (2023). *Beyoğlu Mekansal Strateji Planı*. https://www.beyoglusenin.ist/upload/Node/46252/files/BS_MEKANSAL_STRATEJI_PLANI_21x26_CM_FINAL_DIGITAL+2.pdf adresinden erişildi.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı. (2008). *Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Raporu*.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü. (y.y.-a). *Beyoğlu Senin Çalışmaları – Analizler*. <https://sehirplanlama.ibb.istanbul/beyoglu-senin-calismalari-analizler/> adresinden erişildi.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Planlama Müdürlüğü. (y.y.-b). *Beyoğlu Senin*. <https://sehirplanlama.ibb.istanbul/beyoglu-senin/> adresinden erişildi.
- Jorgensen, B. S. ve Stedman, R. C. (2001). Sense of Place as an attitude: Lakeshore owners attitudes toward their properties. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 233–248. doi:10.1006/jevp.2001.0226
- Kazhdan, A. P. (1991). Galata. *The Oxford Dictionary of Byzantium Volume-2*.
- Keleş, R. (1993). Kentlilik Bilinci ve Çevre Değerleri. *Ege Mimarlık Dergisi*.
- Keleş, R. (2021). Demokrasi, Sivil Toplum, Kent Yönetimi. *Sivil Toplum, Demokrasi ve Kent Yönetimi* içinde (ss. 40–68).
- Kuban, D. (1996). Galata-İstanbul. *İstanbul Bir Kent Tarihi* içinde (ss. 267–272).
- Kümbetoğlu, B. (2005). Niteliksel Araştırmada Veri Oluşturma Teknikleri. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma* içinde (ss. 71–116).
- Lewicka, M. (2005). Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties. *Journal of Environmental Psychology*, 25(4), 381–395. doi:10.1016/j.jenvp.2005.10.004
- Lewicka, M. (2008). Place attachment, place identity, and place memory: Restoring the forgotten city past. *Journal of Environmental Psychology*, 28(3), 209–231. doi:10.1016/J.JENVP.2008.02.001
- Mantran, R. (1986). Başkentin Dış Mahalleleri- Galata. *17.Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul Cilt-I* içinde .
- Mantran, R. (1991). *16. ve 17. Yüzyılda İstanbul'da Gündelik Hayat*.
- Mekanların Mübadelesi Dün Bugün Sergisi. (1956). Tarlabası Bulvarı. <https://mekanlarinmubadelesi.org/2021/10/04/tarlabasi-bulvari/> adresinden erişildi.

- Norberg-Schulz, C. (2019). Genius Loci-Towards A Phenomenology of Architecture (1979). *Historic Cities: Issues in Urban Conservation* içinde (ss. 31–45).
- Ortaylı, İ. (1987). Eski Beyoğlu'ndan Çizgiler. *İstanbul'dan Sayfalar* içinde . İstanbul. <https://www.nadirkita.com/istanbuldan-sayfalar-ilber-ortayli-kitap12239144.html> adresinden erişildi.
- Pietrostefani, E. ve Holman, N. (2021). The politics of conservation planning: A comparative study of urban heritage making in the Global North and the Global South. *Progress in Planning*, 152(Aesop). doi:10.1016/j.progress.2020.100505
- Rifaioğlu, M. N. ve Şahin Güçhan, N. (2013). Property Rights as a Source for Identifying and Conserving the Spirit of Place. *Megaron*, 8(3), 137–148. doi:10.5505/megaron.2013.61687
- Rollero, C. ve De Piccoli, N. (2010). Place attachment, identification and environment perception: An empirical study. *Journal of Environmental Psychology*, 30(2), 198–205. doi:10.1016/j.jenvp.2009.12.003
- Şakiroğlu, M. H. (1981). Fatih Sultan Mehmet'in Galatalılara Verdiği Fermanın Türkçe Metinleri. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 25(14).
- Sanoff, H. (2011). Multiple Views of Participatory Design. *Focus*, 8(1), 131–143. doi:10.15368/focus.2011v8n1.1
- Şentürk, A. (2018). Investigation of User Continuity in the Context of the Sense of Belonging, Urban Identity and Urban Conservation Interaction: The Case of Kadıköy- Moda. *MEGARON / Yıldız Technical University, Faculty of Architecture E-Journal*, 14(1), 145–159. doi:10.5505/megaron.2018.71676
- Stedman, R. C. (2003a). Sense of Place and Forest Science: Toward a Program of Quantitative Research. *Forest Science*, 49(6), 822–829.
- Stedman, R. C. (2003b). Is it really just a social construction?: The contribution of the physical environment to sense of place. *Society and Natural Resources*, 16(8), 671–685. doi:10.1080/08941920309189
- Tekeli, İ. (1991). Kent Planlaması ve Katılım Üzerine Düşünceler. *Ege Mimarlık Dergisi*.
- Tekeli, İ. (1993). Bir Kentsel Tasarım Kuramının Geliştirilmesi Üzerine Düşünceler. *Ege Mimarlık Dergisi*, 1–2, 53–59.
- Tekeli, İ. (2013). İstanbul'un Planlamasının ve Gelismesinin Öyküsü.
- Toscano, I. (y.y.). Journal 1 - CAMINA – Community Awakening for Multicultural Integrative Narrative of Almería. *Urban Innovative Actions*. 15 Ocak 2022 tarihinde <https://www.uia-initiative.eu/en/news/journal-1-camina-community-awakening-multicultural-integrative-narrative-almeria> adresinden erişildi.
- Toscano, I. (2022a). Discovering CAMINA by walking in Almeria with the delivery partners. *Urban Innovative Actions*. 1 Eylül 2023 tarihinde <https://www.uia-initiative.eu/en/news/discovering-camina-walking-almeria-delivery-partners> adresinden erişildi.
- Toscano, I. (2022b). CAMINA – How CULTURE fosters social integration and reconnects degraded cultural heritage neighbourhoods within city life. *Urban Innovative Actions*. 4 Mart 2022 tarihinde <https://uia-initiative.eu/en/news/camina-how-culture-fosters-social-integration-and-reconnects-degraded-cultural-heritage> adresinden erişildi.
- Toscano, I. (2023). CAMINA has been implementing the activity of “Civic

- Curators”! *Urban Innovative Actions*. 1 Eylül 2023 tarihinde <https://www.uia-initiative.eu/en/news/camina-has-been-implementing-activity-civic-curators> adresinden erişildi.
- Tosun Andıç, Y. (2023). *Kentsel planlama ve kentsel koruma ilişkisini okumada bir örnek alan çalışması: Beyoğlu*.
- Tuna, K. (2011). İstanbul’un Sosyolojik Dönüşümü. *Şehir ve Kültür İstanbul* içinde (ss. 401–428).
- Turgut, S. ve Seçilmişler, T. (2017). A Participatory Planning Experience: Case of Mersin - Environmental Plan. *MEGARON / Yıldız Technical University, Faculty of Architecture E-Journal*, 12(2), 292–303. doi:10.5505/megaron.2017.59672
- Türkün, A. ve Sarioğlu, A. (2014). Tarlabası: Tarihi Kent Merkezinde Yoksulluk ve Dışlanan Kesimler Üzerinden Yeni Bir Tarih Yazılıyor. *Mülk, Mahal, İnsan İstanbul’da Kentsel Dönüşüm* içinde (ss. 267–310). İstanbul Bİlgi Üniversitesi Yayınları.
- Uçar, M. ve Rıfaiioğlu, M. N. (2011). Yerel Kimliğin Mekânsal Temsili ve Québec Kentinde Korunması. *İdealkent*, 3, 62–81.
- UNESCO. (2009). *Investing in cultural diversity and intercultural dialogue. UNESCO World Report*.
- Ziyaoğlu, R. (1989). *21. Yüzyıl Yaklaşırken Beyoğlu*.

A

EKLER

EK-1

Beyoğlu Kentsel Sit Alanı İçerisinde Bulunan Mahalleler	Mahalle Nüfusları	Lisans- Önlisans Mezun Oranı	Konut m2 Fiyatları	Kişi Başı Gelir	Sosyal Yardıma Başvuran Hane Sayısı
Kocatepe	1251-3000	%21-%34	10.501-15.550	7.251-8.000	%0.1den az
Gümüşsuyu	1251-3000	%21-%34	10.501-15.550	7.251-8.000	%0.1den az
Ömer Avni	1251-3000	%21-%34	10.501-15.550	7.251-8.000	%0.1-%0.5
Pürtelaş	1251-3000	%21-%34	10.501-15.550	7.251-8.000	%0.1-%0.5
Cihangir	3001-6000	%21-%34	10.501-15.550	7.251-8.000	%0.1den az
Tomtom	1251-3000	%11-%20	7.001-10.500	6.501-7.250	%0.5-%2
Hacımimi	1-1250	%11-%20	10.501-15.550	6.501-7.250	%0.1-%0.5
Şahkulu	1-1250	%21-%34	10.501-15.550	7.251-8.000	%0.1-%0.5
Emekyemez	1-1250	%11-%20	-	6.501-7.250	%0.1-%0.5
Müeyyetzade	1-1250	%21-%34	15.551-20.000	6.501-7.250	%0.1-%0.5
Bereketzade	1-1250	%21-%34	15.551-20.000	7.251-8.000	%0.1-%0.5
Bedrettin	1-1250	%11-%20	5.001-7.000	5.251-6.000	%0.1-%0.5
Asmalımescit	1-1250	%21-%34	10.501-15.550	7.251-8.000	%0.1-%0.5
Evliya Çelebi	1-1250	%21-%34	10.501-15.550	7.251-8.000	%2-%10
Çatmamescit	1251-3000	%11-%20	5.001-7.000	5.251-6.000	%0.5-%2

Beyoğlu Kentsel Sit Alanı İçerisinde Bulunan Mahalleler	Mahalle Nüfusları	Lisans- Önlisans Mezun Oranı	Konut m2 Fiyatları	Kişi Başı Gelir	Sosyal Yardıma Başvuran Hane Sayısı
Yahyakahya	3001-6000	%11-%20	2.582-5.000	5.251-6.000	%0.5-%2
Hüseyinağa	1-1250	%11-%20	7.001-10.500	6.501-7.250	%0.1-%0.5
Kamerhatun	1-1250	%11-%20	5.001-7.000	6.001-6.500	%0.1-%0.5
Kalyoncu Kulluğu	1251-3000	%10 Altı	5.001-7.000	5.251-6.000	%0.5-%2
Çukur	1251-3000	%10 Altı	10.501-15.550	5.251-6.000	%2-%10
Şehit Muhtar	1251-3000	%10 Altı	7.001-10.500	6.501-7.250	%0.5-%2
Kâtip Mustafa Çelebi	1-1250	%21-%34	7.001-10.500	6.501-7.250	%0.1-%0.5
Kuloğlu	1251-3000	%21-%34	10.501-15.550	7.251-8.000	%0.1-%0.5
Firuzaga	3001-6000	%21-%34	7.001-10.500	6.501-7.250	%0.5-%2
Arapcami	1-1250	%10 Altı	-	6.001-6.500	%0.1-%0.5
Kemankeş Karamustafa Paşa	1-1250	%21-%34	-	6.501-7.250	%0.1-%0.5
Kılıçalipaşa	1251-3000	%21-%34	15.551-20.000	7.251-8.000	%0.1-%0.5
Bülbül	3001-6000	%10 Altı	5.001-7.000	5.251-6.000	%2-%10
Bostan	3001-6000	%10 Altı	2.582-5.000	4.750-5.250	%2-%10
Sururi	3001-6000	%11-%20	2.582-5.000	5.251-6.000	%2-%10

TEZDEN ÜRETİLMİŞ YAYINLAR

Konferans Bildirileri

1. Kentsel Kültürel Miras Öğelerinin Korunmasında Mekânsal Aidiyet ve Katılım İlişkisi

